

UNIwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Wydział Artystyczny
Instytut Muzyki
Kierunek: Edukacja Artystyczna
w zakresie sztuki muzycznej

Karol Chilewicz

KULTURA MUZYCZNA GRABOWCA

HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Praca magisterska napisana
w Zakładzie Teorii Muzyki
pod kierunkiem
dr. hab. Tomasza Jasińskiego

Lublin 2011

Spis treści

Wstęp.....	4
Rozdział I.....	6
Z dziejów Grabowca.....	6
Rozdział II.....	13
Inicjatywy muzyczne w początkach XX wieku i II Rzeczypospolitej.....	13
1. Chór kościelny	14
2. Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu	17
3. Zespół mandolinistów.....	20
Rozdział III.....	22
Zespoły muzyczne w okresie powojennym i w czasach współczesnych...	22
1. Dalsza działalność chóru kościelnego.....	23
2. Chór Ziemi Grabowieckiej.....	25
3. Chór żeński <i>Grabowczanka</i>	41
4. Kapela Ludowa.....	43
5. Orkiestra Dęta Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.....	54
6. Chór w Wolicy Uchańskiej.....	62
7. Chór wiejski w Bereściu.....	66
8. Kapela Podwórkowa.....	68
9. Młodzieżowy zespół instrumentalno-wokalny.....	69
10. Chór <i>Kantata</i>	70

Zakończenie.....	72
------------------	----

Bibliografia.....	74
-------------------	----

1. Dokumenty źródłowe.....	74
2. Relacje ustne.....	76
3. Literatura.....	77
4. Strony internetowe.....	78

Aneks.....	79
------------	----

1. Fotografie.....	80
2. Faksymile dokumentów.....	96
3. Dodatek pieśniowy.....	110
4. Wykaz utworów na płycie CD.....	112

Wstęp

Przedmiotem pracy są dzieje kultury muzycznej, jaka rozwijała się w Grabowcu i jego najbliższych okolicach. Pierwszą inspiracją i zachętą dla autora niniejszego opracowania, mieszkańca gminy Grabowiec, stała się ogólna i fragmentaryczna własna wiedza o miejscowości i jej życiu muzycznym – chórach, zespołach, muzykach etc. Rozpoczęcie poszukiwań źródłowych, zebrane materiały, rozmowy ze świadkami, pozwoliły na odsłonięcie dość bogatej historii z lokalnej kultury muzycznej, wartej opisanie.

Dzieje grabowieckiej kultury muzycznej sięgające początku XVII wieku, a kończące się na dobie obecnej, przedstawione są w porządku chronologicznym. Pierwszy rozdział (*Z dziejów Grabowca i jego kultury*) poświęcony jest historii Grabowca i jego przeszłości kulturalnej, w takim zakresie, aby przedstawić charakterystykę ośrodka, który ma być zaprezentowany od strony muzycznej. W rozdziale drugim (*Inicjatywy muzyczne w początkach XX wieku i II Rzeczypospolitej*) omówione są działania muzyczne w Grabowcu do roku 1939, poprzedzone też kilkoma informacjami o faktach dotyczących muzyki z XVII-XIX wieku. Trzeci najobszerniejszy rozdział pracy (*Zespoły muzyczne w okresie powojennym i w czasach współczesnych*) traktuje o życiu muzycznym, jakie rozkwitało w Grabowcu po roku 1945 – stopniowo wraz z kolejnymi dekadami, intensyfikujące się, coraz bogatsze. Całość opracowania dopełniły materiały zamieszczone w *Aneksie*: liczne fotografie, faksymile niektórych dokumentów, wybrane utwory muzyczne, a także nagrania fonograficzne zebrane na płycie CD.

Podstawą źródłowa stały się kroniki i dokumenty przechowywane w Gminnym Ośrodku Kultury w Grabowcu, dokumenty parafii św. Mikołaja w Grabowcu, liczne materiały będące własnością prywatną, określone

pozycje z literatury naukowej i popularnej, wiadomości zamieszczone na stronach internetowych, wreszcie – bezcenne relacje osób, które zechciały się podzielić z autorem swoją wiedzą.

W tym miejscu chciałbym złożyć serdeczne podziękowania wszystkim osobom, które okazały mi pomoc: Panu Henrykowi Kulikowi, Pani Elżbiecie Nowak (dyrektorowi Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu), Księdzu Zygmuntowi Żółkiewskiemu (proboszczowi parafii św. Mikołaja w Grabowcu), Panu Ryszardowi Karczmarchukowi (za udostępnienie nagrań *Chóru Ziemi Grabowieckiej*). Za podzielenie się ze mną informacjami i materiałami podziękowania należą się także: Paniom Janinie Sałacie i Irenie Sokołowskiej, Panom Wacławowi Chodunowi, Józefowi Iwanienko, Edwardowi Kanikule, Stanisławowi Pawłowskiemu i Krzysztofowi Świca. Bez życzliwości wszystkich wymienionych osób praca niniejsza nie mogłaby powstać.

Rozdział I

Z dziejów Grabowca

Grabowiec leży we wschodniej części Wyżyny Lubelskiej, w powiecie zamojskim. Stanowi centrum Działów Grabowieckich. Obecnie jest siedzibą władz gminy o tej samej nazwie. Według danych z 2004 roku gmina Grabowiec liczyła 4685 osób. Jest gminą typowo rolniczą. 85 procent jej obszaru stanowią użytki rolne, 10 procent lasy i 5 procent budynki użyteczności publicznej i domy mieszkalne. Grabowiec sąsiaduje z gminami: Kraśniczyn, Miączyn, Sitno, Skierbieszów, Trzeszczany, Uchanie i Wojsławice¹.

Dokładna data powstania Grabowca nie jest znana. Wszelkie ślady odnalezione w okolicach świadczą, że dzieje osadnictwa sięgają tu prehistorii. W miejscowości Uchanie, położonej na wschód od Grabowca, znaleziono monety rzymskie, a podczas prac wykopaliskowych w miejscu, gdzie niegdyś stał zamek (przez mieszkańców określane jako Góra Zamkowa), natrafiono na ślady osadnictwa z drugiego okresu neolitu. Nazwa miejscowości pochodzi od lasów grabowych, które niegdyś ją otaczały.

Grabowiec po raz pierwszy wymieniony jest w kronice ruskiej (*Latopis Hipacki*) z okresu walk między Polską i Rusią w drugiej połowie XIII wieku, dokładnie w 1268 roku. W tym czasie był grodem obronnym książąt ruskich i wchodził w skład Grodów Czerwieńskich. Leżał na szlaku handlowym z Włodzimierza Wołyńskiego (aktualnie miasto na Ukrainie położone ok. 20 kilometrów od przejścia granicznego polsko-ukraińskiego

¹ www.grabowiec.nspace.pl.

w Zosinie) do Zawichostu (miasto położone w Małopolsce, w ziemi sandomierskiej).

W XIV wieku Grabowiec przechodził kilkakrotnie z władania Litwinów pod rządy polskie, co nie sprzyjało jego rozwojowi. Dopiero w roku 1388 sytuacja uległa zmianie. Król Władysław Jagiełło oddał Grabowiec wraz z księstwem bełskim w posag księciu mazowieckiemu Ziemowitowi IV, który poślubił jego siostrę, Aleksandrę. Tego roku też Grabowiec stał się siedzibą starostwa grodowego i powiatu, ziemi i województwa bełskiego².

Ziemowit IV, jako nowy władca, całą swoją uwagę skupił na odbudowie miast. I tak, 2 lutego 1394 roku wydał w Bełzie dokument fundacyjny parafii rzymskokatolickiej w Grabowcu. Kościół należał do diecezji chełmskiej, wystawiony był pod wezwaniem Matki Bożej i św. Mikołaja Biskupa Wyznawcy, a jego rektorem został Jan. Oprócz parafii katolickiej istniała również założona przed rokiem 1394 parafia i cerkiew obrządku wschodniego. Ziemowit, stawiając kościół, jednocześnie odbudował zamek, zniszczony w 1377 roku, a Grabowiec uczynił miastem na prawie polskim. Wójtem mianował Jana Goliana herbu Nałęcz i dał mu w posiadanie w 1397 roku wieś Skomorochy.

W połowie XV wieku, przywilejem wydanym przez księcia mazowiecko-bełskiego Władysława I 8 stycznia 1447 roku w Sokalu, nastąpiło przeniesienie praw miejskich Grabowca z polskich na magdeburskie. Przyczyniło się to do napływu nowych osadników, przeważnie z Mazowsza. Byli to, między innymi, Piwowie herbu Prawda, dziedzice Zamościa i Wierzby, którzy następnie sprzedali te ziemie Łazińskim (Zamoyskim).

1462 roku miasto weszło w skład Korony. Spowodowane było to bezpotomną śmiercią księcia Władysława. W tym czasie Grabowiec był

² Marian Kaczmar, *Dzieje Parafii Grabowiec*, praca magisterska, KUL, Lublin 1968, s. 5.

miastem powiatowym w województwie bełskim o charakterze rolniczo-rzemieślniczym. Większość mieszkańców trudniła się rolnictwem, traktując rzemiosło jako dodatkowe zajęcie.

W 1500 roku miasto zostało zniszczone przez Tatarów. Z tego powodu, rok później, król Jan Olbracht zwolnił je ze wszystkich ceł, czynszów i podatków na sześć lat, by możliwa była szybka odbudowa³. Przywilej ten aktualizował w 1511 roku Zygmunt I, a w 1593 roku Zygmunt III. Ten drugi wydał w 1625 roku nowy przywilej, wedle którego w Grabowcu zaprowadzono cechy rzemieślnicze – w tym cech muzykantów – oraz ustanowiono nowe targi i jarmarki⁴.

W 1604 roku na synodzie w Krasnymstawie biskup chełmski Jerzy Zamojski utworzył dekanat grabowiecki, w którego skład wchodziły następujące parafie: Grabowiec, Tyszowce, Woźuczyn, Gródek, Nabroż, i Łaszców⁵.

W 1624 roku zamek grabowiecki uległ zniszczeniu. Odbudowany został w latach 1658-1672 przez starostę grabowieckiego Stanisława Sarbiewskiego⁶, którego Paweł Potocki wymienia w dziele *Opera Omnia* jako jednego ze *stu sławnych mężów*.

W XVII wieku Grabowiec uległ kilkakrotnie pożarom czemu sprzyjała jego drewniana zabudowa. Tylko w pierwszej połowie tego wieku miasto płonęło aż sześć razy: w 1630, 1631, 1632, 1634, 1635 oraz 1638 roku⁷. W wyniku pożarów uległ zniszczeniu kościół, odbudowano go dopiero w 1671 roku.

Według danych z 1630 roku ludność Grabowca składała się z Polaków, Żydów i Rusinów. Liczba mieszkańców wynosiła 840 osób.

³ *Krótki rys historyczny osady i parafii Grabowiec*, mps, oprac. ks. Stefan Sawecki, Parafia Św. Mikołaja w Grabowcu.

⁴ *Krótki rys historyczny...*

⁵ *Ibidem*.

⁶ www.grabowiec.nspace...

⁷ Wacław Jaroszyński, *Siedem wieków Grabowca*, Lublin 1991, s. 20.

Bogate mieszczaństwo to burmistrzowie, rajcy, ławnicy, kupcy, szynkarze i mistrzowie rzemiosł. Pospółstwo tworzyli niezamożni mieszczaństwo rolnicy, mistrzowie małych cechów, drobni kupcy, czeladnicy. Bezrolnych chłopów odrabiających pańszczyznę lub zatrudnionych jako służących nazywano komornikami⁸.

Z początkiem XVII wieku znaczenie miasta Grabowiec radykalnie się zmniejszyło. Przyczyniło się do tego jego położenie przy drugorzędnym szlaku handlowym z Bełza do Krasnegostawu oraz założenie Zamościa w 1580 roku. Podobnie jak wiele innych polskich miast, Grabowiec przeżywał wtedy kryzys gospodarczy.

Kryzys Grabowca pogłębił się w wieku XVIII. Miało to związek z licznymi walkami zbrojnymi, jakie zaistniały na jego terenach. Miejscowość doświadczyła najazdu wojsk szwedzkich w 1703 roku oraz ataku wojsk saskich w 1716 roku, spowodowanego sprzeciwem starosty Głogowskiego wobec króla Augusta II Sasa. Zamek grabowiecki został zniszczony. Wielu mieszczan grabowieckich było zmuszonych opuścić swoje domostwa. Na ich miejsce osiedlali się Żydzi, legitymujący się względami starostów.

Począwszy od lat trzydziestych XVIII wieku rozpoczęła się odbudowa Grabowca. Nigdy jednak nie zdołano odbudować grabowieckiego zamku. W 1772 roku na tereny powiatu grabowieckiego wkroczyły wojska austriackie i wskutek pierwszego rozbioru Polski tereny powiatu przeszły w ręce zaborców. Pomimo ogromnej kontroli Austriaków Grabowiec stanowił centrum religijne znacznego obszaru. Do jego dekanatu przyłączyły się takie parafie, jak Skierbieszów Bończa i Uchanie.

W latach 1807-1814 Grabowiec był miastem prywatnym w Księstwie Warszawskim. Pierwszym właścicielem był Jan Terlecki, który nabył miasto od Kamery Austriackiej. Grabowiec odkupił od niego Feliks

⁸ Ibidem, s. 23-24.

Radziejewski. W roku 1814 po raz kolejny wybuchł pożar Grabowca. Jego skutkiem były dotkliwe zniszczenia miasta. Kościół parafialny spłonął doszczętnie. Odbudowano go w 1854 roku. Świątynia ta jest jedynym kościołem w Grabowcu do dnia dzisiejszego.

Po Kongresie Wiedeńskim w 1815 roku Grabowiec znalazł się w granicach Księstwa Kongresowego. Był miastem małym, liczącym od 1000 do 2000 mieszkańców. Decyzją Komitetu Urządzającego w Królestwie z dnia 2 grudnia 1869 roku zamieniono miasto na osadę.

W połowie XIX wieku w parafii grabowieckiej działały co najmniej trzy bractwa – Bractwo Różańcowe, Bractwo Szkaplerza i Bractwo Trzeźwości⁹.

Na początku XX wieku liczba mieszkańców Grabowca wzrosła do trzech tysięcy, z czego prawie połowę stanowili Żydzi. W chwili odzyskania niepodległości przez Polskę osada borykała się z problemami ekonomicznymi, społecznymi, komunalnymi i politycznymi. Z czasem sytuacja ta ulegała poprawie, nie do tego jednak stopnia, by przywrócić jej prawa miejskie. W okresie dwudziestolecia międzywojennego przy kościele w Grabowcu działały następujące stowarzyszenia: Akcja Katolicka Kobiet, Akcja Katolicka Mężów, Akcja Katolicka Młodzieży Polskiej, Bractwo Matki Boskiej Szkaplerznej, Bractwo Różańcowe, Stowarzyszenie Żywego Różańca i Trzeci Zakon św. Franciszka¹⁰. Większość z tych grup działała z inicjatywy ówczesnego proboszcza Wojciecha Bojarczuka¹¹. W czasie II wojny światowej osada funkcjonowała jako „Rzeczpospolita Grabowiecka”. W czasach ustroju komunistycznego Grabowiec pozostał osadą, należącą do powiatu

⁹ *Monografia rzymskokatolickiej parafii św. Mikołaja w Grabowcu*, oprac. Renata Kulik, Henryk Kulik, www.parafia.grabowiec.com.pl, s. 9; Por. też Franciszek Greniuk, *Grabowiec* [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. Jan Walkusz, Lublin 1993, kol. 10-11.

¹⁰ *Monografia rzymskokatolickiej parafii...*, s. 12.

¹¹ *Grabowiecki słownik biograficzny*, oprac. Renata Kulik, Henryk Kulik, www.grabowiec.com.pl.

hrubieszowskiego. Wszelkie działania kulturalne skupiały się wokół szkoły bądź kościoła, od 1980 roku zaś przy Gminnym Ośrodku Kultury.

Z ziemią grabowiecką związany był Władysław Czachórski, światowej sławy malarz, słynący z portretów kobiet. Jego rodzice, Wiktor Czachórski i Maria z Popielów rodem z Hustowa w Rzeszowskim, niedługo po ślubie kupili majątek w miejscowości Grabowczyk, oddalony około 4 kilometrów od Grabowca. Władysław Czachórski urodził się 22 września 1850 roku w Lublinie. W dzieciństwie rokrocznie okres letni spędzał w Grabowczyku. Oprócz zdolności malarskich posiadał również talenty muzyczne, nad którymi czuwał jego ojciec, nauczyciel muzyki. Chociaż już w czasach licealnych zaczęły dominować te pierwsze, to zamiłowania muzyczne jednak pozostały. W czasie studiów Czachórski często grywał na fortepianie razem ze swoim przyjacielem, malarzem Maksymilianem Gierymskim. Spędzał u niego tak zwane muzyczne wieczory. Studiował w latach 1866-1867 w klasie rysunku u Rafała Hadziewiczza w Warszawie, następnie w 1878 roku w Dreźnie i w latach 1869-1873 w Monachium, gdzie później został honorowym profesorem Akademii Sztuk Pięknych. Jako wotum za ukończone studia Czachórski namalował dla parafii w Grabowcu obraz pod tytułem *Cud Św. Walentego*. Do dziś znajduje się on w grabowieckim kościele i jest jedynym zachowanym obrazem artysty o tematyce religijnej. Po studiach Czachórski bardzo często bywał w Grabowczyku. W roku 1873 wakacje spędzał w swoim dworku. W tym okresie namalował *Studium z gęstwiny* oraz obraz Matki Boskiej Bolesnej (nie zachował się). W roku 1875 w Grabowczyku powstał obraz ojca malarza, a w roku 1878 Czachórski rozpoczął pracę nad portretem matki, który ukończył później. Wrzesień 1879 roku spędził w swym majątku pod Grabowcem. Pobyt w Grabowczyku jednak przerwała choroba i artysta musiał wyjechać na kurację do Lublina. Po powrocie do dworku namalował *Martwą naturę*. Oprócz prac wyżej wymienionych w

Grabowczyku powstały jeszcze obrazy: portret Marii Godlewskiej, portret lekarza rodziny Czachórkich, Jakuba Kołendowskiego (zamieszkałego w Grabowcu), portret Mani, *Martwa natura z jarzynami*, *Poezja*.

Władysław Czachórski planował na emeryturze osiedlić się na stałe w Grabowczyku. Nie udało się tego zrealizować. Zmarł 13 stycznia 1911 roku w Monachium¹². Pochowany jest na cmentarzu w Grabowcu¹³.

W październiku 1880 roku w Grabowczyku przebywał Henryk Sienkiewicz, serdeczny przyjaciel Czachórskiego. Piękne krajobrazy okolic Grabowca, które zachwyciły pisarza, zmobilizowały go do opisanie historii kresów w *Ogniem i mieczem*.

¹² Wacław Jaroszyński, *Władysław Czachórski – żywot i sprawy*, Lublin 2004.

¹³ *Grabowiecki słownik biograficzny...*

Rozdział II

Inicjatywy muzyczne w początkach XX wieku i w II Rzeczypospolitej.

Z dawnych wieków mamy tylko strzępy informacji związanych z życiem muzycznym Grabowca, o których – mimo wszystko – należy wspomnieć, bo są jakimś śladem, że w dawnych epokach mogła tu się rozwijać kultura muzyczna. Wiadomo, iż w I połowie XVII wieku w Grabowcu działali muzykanci. Świadectwem tego jest dokument wydany w 1625 roku przez Króla Zygmunta III, na mocy którego założone zostały w mieście cechy rzemieślnicze, między innymi, i cech muzykantów¹⁴. O obecności organisty w parafii św. Mikołaja w Grabowcu na początku XVII wieku, świadczą różne wzmianki. I tak, w 1714 roku organista otrzymał 80 zł z kwoty 700 zł, którą przekazał na kościół Mikołaj Micowski (właściciel wsi Malice) za mszę odprawioną w intencji zmarłych z rodziny (niewykluczone że w tamtych czasach organista zarabiał około 11% całej sumy z mszy, pogrzebów, ślubów, itp.)¹⁵. Obecności organisty w tym roku potwierdza również protokół powizytacyjny z 1714 roku¹⁶. W roku 1716 dowiadujemy się o organach pokłutych szpadami i szablami przez wojska saskie. Kościół został przez nie splądrowany, archiwum parafialne zniszczone, a księgi częściowo spalone¹⁷. W roku 1739 w protokole powizytacyjnym parafii mowa jest o instrumencie w kościele, a dokładniej o pozytywie szkatulnym (skrzyniowy instrument organowy, brzmieniowo podobny do organów, lecz mniejszych rozmiarów, przenośny)¹⁸. Był to

¹⁴ Kaczmar, op. cit., s. 9; Jaroszyński, *Siedem wieków Grabowca...*, s. 26.

¹⁵ Kaczmar, op. cit., s. 22.

¹⁶ Jaroszyński, *Siedem wieków Grabowca...*, s. 52.

¹⁷ Kaczmar, op. cit., s. 36.

¹⁸ *Monografia rzymskokatolickiej parafii...*

więc albo nowy już instrument, albo ten sam co wcześniej, poddany restauracji. Wzmianki z tych lat świadczą o tym, że skoro w kościele były organy, to w parafii musiał działać również organista.

Wszystkie te, oderwane od siebie informacje są jednak zbyt fragmentaryczne i szczupłe, by można było dokonać jakiejś próby rekonstrukcji ówczesnego życia muzycznego w Grabowcu. Staje się to możliwe wraz z nastaniem XX stulecia.

Pierwsze dekady XX wieku i dwudziestolecie międzywojenne to czasy bardzo barwne dla Grabowcu, za sprawą chociażby współlistnienia trzech wyznań. Dokumenty dotyczące muzyki, wprawdzie nieliczne, świadczą o dużym zaangażowaniu ludności w życie kulturalne Grabowca. Za sprawą proboszczów rozwijały się bractwa i stowarzyszenia kościelne, które na pewno prowadziły jakąś działalność muzyczną, dziś nam nieznaną. W latach dwudziestych i trzydziestych całe archiwum, jak i biblioteka znajdowały się w budynku plebanii która, niestety, w czasie drugiej wojny światowej – podczas próby odbicia jej z rąk wroga przez oddziały partyzanckie – spłonęła, a wraz z nią wszelkie dokumenty, które mogłyby dostarczyć wielu informacji dotyczących życia muzycznego.

W interesującym nas czasie w Grabowcu działało kilka zespołów muzycznych: Chór parafii św. Mikołaja, Chór cerkiewny (o którym brak jakichkolwiek informacji), Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej oraz Zespół Mandolinistów. W pewnej części można odtworzyć ich działalność.

1. Chór kościelny

Nie wiadomo dokładnie, od jak dawna istniał chór kościelny przy parafii Św. Mikołaja w Grabowcu. Pierwsze informacje dotyczące chóru sięgają roku 1908, tego więc okresu, kiedy w bardzo licznych

miejsowościach powstawały chóry kościelne¹⁹. W kronice parafialnej zapisano²⁰, że chórem kierował Bolesław Kołodyński²¹. Był on organistą parafii w Grabowcu od 1908 do 1947 roku²². Fakt ten wskazuje na to, iż przez ten okres nieprzerwanie był on również dyrygentem chóru. Tak długi okres pracy w Grabowieckim kościele potwierdzają też wzmianki w „Kronice Muzycznej Organistów Diecezji Lubelskiej” z lat 1926-1932. W 1926 roku Kołodyński wymieniony został tam jako jeden z tych organistów, którzy zobowiązani byli odbyć rekolekcje w Lublinie, co powtórzyło się w roku 1927, 1929 i 1932²³.

W tamtym czasie parafia grabowiecka obejmowała bardzo duży obszar, co sprawiało iż – jak twierdzą świadkowie – zespół był bardzo liczny, a chórzysci, aby przybyć na próbę, nie raz musieli pokonać kilkanaście kilometrów, przybывая z takich miejscowości, jak np. Zawalów (miejscowość położona przy trasie Zamość – Hrubieszów)²⁴. Ówczesny skład chóru, choć duży, nie jest znany. Wiemy, że spośród osób, które należały do niego również po wojnie, śpiewali wówczas Pawelec wraz z żoną, Edward Pawłowski, Wacław Pawłowski, Milena Zubiakowa, Katarzyna Zubiakowa²⁵.

Do 1926 roku każdy organista parafialny miał obowiązek wysłać sprawozdanie do redakcji „Kroniki Muzycznej Organistów Diecezji

¹⁹ Przykładami na Lubelszczyźnie mogą być chóry parafialne w Biłgoraju (założony pod koniec XIX wieku), we Frampolu (założony w 1898 roku) czy Lubartowie (założony w 1904 roku). Por. Zbigniew Biliński, *Chór Parafii Wniebowzięcia NMP w Biłgoraju*, praca magisterska, Instytut Muzyki UMCS, Lublin 2001; Anna Padiasek, *Chór Parafialny we Frampolu. Historia, działalność, repertuar*, praca magisterska, Instytut Muzyki UMCS, Lublin 2001; Marcin Bronisz, *Dzieje Chóru „Lutnia Kościelna”*, [w:] *Lubartów i Ziemia Lubartowska*, red. Wiesław Śladkowski, Barbara Gąsior, Maria Koziół, Lubartów 2006, s. 197-223. Problematyce tej poświęciła uwagę Barbara Zakrzewska-Nikiporczyk, *Działalność wielkopolskich chórów kościelnych w latach 1870-1919*, „Muzyka” 1977 nr 3, s. 61-73.

²⁰ *Kronika Parafii Grabowiec od 1 V 1948 do 31 XII 1963 r.*, t. 1, Parafia św. Mikołaja w Grabowcu, s. 55.

²¹ Bolesław Kołodyński – urodził się w 1872 roku, miał 7 synów, zmarł 22 kwietnia 1949 roku. Por. *Grabowiecki słownik biograficzny...*

²² Ibidem.

²³ „Kronika Muzyczna Organistów Diecezji Lubelskiej” 1926 nr 3, s. 4; 1927 nr 2(5), s. 5; 1929 nr 2(10), s. 6; 1932 nr 2(19), s. 9.

²⁴ Józef Iwanienko – informacja z 13 XII 2009.

²⁵ Irena Sokołowska – informacja z 16 I 2010.

Lubelskiej” ze swojej działalności (jakie pieśni wykonuje, czy prowadzi chór, jeśli tak, to jaki jest jego repertuar itp.)²⁶. Czy takie sprawozdanie wysłano również z Grabowca, tego niestety nie wiemy.

Mamy jednak kilka udokumentowanych faktów z przedwojennej działalności chóru. 29 maja 1931 roku parafię w Grabowcu wizytował biskup diecezji lubelskiej Marian Leon Fulman. Uroczystość tę chór uświetnił swoim śpiewem²⁷. Jak relacjonował ówczesny funkcjonariusz policji, „przed bramą zebrał się cały komitet przyjęcia z prezesem Szczuką na czele chór, orkiestra strażacka i tłum z ok. 4000 ludności (...) chór odśpiewał pieśń religijną”²⁸. Jest to jedyny udokumentowany występ zespołu przed wojną. Poza tym chór występował na wszystkich świętach kościelnych i uroczystościach państwowych, organizowanych wspólnie przez władze gminne i parafię²⁹.

28 kwietnia 1932 roku miał miejsce Powiatowy Zjazd Organistów w Hrubieszowie, w który uczestniczył Bolesław Kołodyński. Podczas zjazdu narodził się pomysł zorganizowania Konkursu Chórów Kościelnych powiatu Hrubieszowskiego w następnym roku. Nie wiadomo jednak, czy pomysł doszedł do skutku³⁰. Przypuszczalnie zespół prowadzić mógł również tzw. audycje muzyczne. Sprawę tę bowiem poruszono na zebraniu dekanalnym organistów w Hrubieszowie 26 czerwca 1934 roku, choć nie wiemy, czy plany te w Grabowcu urzeczywistniono³¹.

Losy chóru podczas drugiej wojny światowej nie są znane. Można jedynie przypuszczać, że i podczas okupacji – podobnie jak w wielu innych miejscowościach – utrzymywał jakąś aktywność.

²⁶ „Kronika Muzyczna Organistów Diecezji Lubelskiej” 1926 nr 2, s. 14.

²⁷ *Parafia rzymsko-katolicka w Grabowcu 1921,24,27,30*, rkp. Pismo do Starosty Hrubieszowskiego z posterunku policji w Grabowcu z dnia 31 V 1931 Nr 1562, Starostwo Hrubieszowskie, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Józef Iwanienko...

³⁰ „Kronika Muzyczna Organistów Diecezji Lubelskiej” 1932 nr 2 (19), s. 11.

³¹ „Kronika Muzyczna Organistów Diecezji Lubelskiej” 1934 nr 3 (22), s. 10.

2. Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu

Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu powstała pod koniec lat dwudziestych XX wieku, co było wpisane w tendencje międzywojnia, kiedy w wielu polskich miejscowościach zakładano orkiestry dęte³². Jak sama nazwa wskazuje, orkiestra działała przy Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu. Funkcję kapelmistrza zespołu, od początku i prawdopodobnie aż do wybuchu II wojny światowej, pełnił Jan Łapiński, mieszkaniec pobliskiej miejscowości, ówczesnie należącej do grabowieckiej parafii, Świdniki. Łapiński urodził się w 1911 roku w Warszawie, gdzie spędził dzieciństwo i kształcił się muzycznie, prawdopodobnie w jednej z tamtejszych szkół muzycznych³³. Był oficerem Wojska Polskiego. Do Świdnik przybył pod koniec lat dwudziestych i podjął się prowadzenia orkiestry dętej w Grabowcu. Podczas wojny dostał się do niewoli w Niemczech. Zmarł tragicznie po roku 1941 w obozie jenieckim (prawdopodobnie z rąk Polaka, gdy wstawił się za Polką, którą chciano zabrać do domu publicznego)³⁴.

Z pobytem Jana Łapińskiego w obozie niemieckim wiąże się dokument, którego nie sposób tu pominąć. Z niewoli Łapiński wysłał list³⁵, w którym zapisał słowa i melodię pieśni pod tytułem *Karnawał*, zaznaczając zarazem jej autorstwo. Słowa są dziełem Henryka Rostworowskiego³⁶, a muzyka Arka-Arkadiusza (najprawdopodobniej

³² Przykładami mogą tu być Orkiestra Dęta Ochotniczej Straży Pożarnej w Czemiernikach (por. Tomasz Jasiński, *Z muzycznej przeszłości Czemiernik. Od szesnastego wieku od okresu międzywojennego*, [w.] *Czemierniki. Ziemia czemiernicka. Ludzie, wydarzenia, pamiątki*, red. Marian Mazurek, Czemierniki 2009, s. 526-527) czy Kolejowa Orkiestra w Zduńskiej Woli – Krasznicach (por. Dariusz Gradowski, *Kolejowa Orkiestra Dęta w Zduńskiej Woli – Krasznicach*, praca magisterska, Instytut Muzyki UMCS, Lublin 2006).

³³ Wacław Chodun – informacje z 11 XII 2009.

³⁴ Janina Sałata – informacje z 15 XII 2010.

³⁵ List ten udostępniła autorowi tej pracy Janina Sałata, bratanica Jana Łapińskiego.

³⁶ Henryk Rostworowski (1912-1984) był pisarzem, tłumaczem, publicystą, aktorem oraz autorem tekstów do wielu piosenek, niektóre z nich sam śpiewał. Por. Dariusz Michalski, *Piosenka przypomni ci... Historia polskiej muzyki rozrywkowej. Lata 1945 – 1958*, Warszawa 2010, *passim*.

pseudonim). Same słowa – w nieco innym wariacie – były dotychczas znane, ale melodia chyba nie. Dlatego przytaczamy w *Aneksie* zarówno faksymile listu (zob. *Faksymile dokumentów*, 2.4), jak całej pieśni (zob. *Dodatek pieśniowy*), widząc w *Karnawale* nową, nieznaną dotąd pozycję repertuaru wojennego.

Na zdjęciu z około 1930 roku (fot. 2) widnieje skład orkiestry Jana Łapińskiego w liczbie ośmiu panów i kapelmistrza. Niewykluczone, że był to skład podstawowy, w którym występowali jedynie strażacy. Składał się on – jak widzimy na fotografii – z trzech trąbek, klarnetu, dwóch tenorów, barytonu i basu. Instrumenty były własnością Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu³⁷. Na innej fotografii, zrobionej 3 maja 1930 roku (fot. 1), muzyków jest znacznie więcej. Mogło to wiązać się z tym – tak brzmią relacje świadków – że w kościele działała osobna orkiestra i na zdjęciu utrwalony został połączony skład dwóch zespołów dętych. Jak relacjonował Adolf Krzyszczyk: „... Było dwie orkiestry i jedna była orkiestra Strażacka nasza, a drugą orkiestrę prowadził ksiądz...”³⁸. Teza, iż na wskazanej fotografii są dwie połączone orkiestry, jest oczywiście bardzo prawdopodobna, wszelako zdjęcie w poszerzonym składzie zostało podpisane jednak przez autora, Leona Sokołowskiego, jako fotografia Orkiestry Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu. Mogła być to więc wyłącznie reprezentacja muzyków-strażaków w poszerzonym składzie. Z tego, co udało się ustalić przy pomocy świadków pamiętających tamte czasy, i dawnych fotografii, w 1930 roku w grabowieckiej orkiestrze grali: Jan Łapiński (kapelmistrz), Michał Rybka (klarnet), Piotr Otrocki (bęben), Bronisław Pyska (trąbka), prawdopodobnie Swatko (klarnet), Stanisław Buczak (baryton), prawdopodobnie Świca (baryton), Aleksander

³⁷ Jaroszyński, *Siedem wieków Grabowca...*, s. 129.

³⁸ Adolf Krzyszczyk – *Historia mówiona*, nagrywała Marta Grudzińska, www.tnn.pl, Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”.

Boczkowski (baryton), Stanisław Kontek (bas) oraz Bolesław Laskowski (kornet lub trąbka)³⁹.

Nie wiadomo, jakie utwory znajdowały się w repertuarze zespołu. Wiemy, że orkiestra uświetniała różne uroczystości kościelne i państwowe. Jak wspomina Mieczysław Goździejewski, „...było święto narodowe 3-go Maja czy jak były imieniny Piłsudskiego Marszałka, to oddział straży występował z marszem i orkiestrą, no i festyn prowadzili...”⁴⁰. Tradycją też było chodzenie orkiestry po kołędzie⁴¹. W dniach 16-17 marca 1930 roku orkiestra brała udział w kursie dla oficerów Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu (fot. 3). Jedynym dobrze udokumentowanym występem orkiestry było uświetnienie wizytacji biskupiej 29 maja 1931 roku. Wiadomo że na początku zagrała marsza, po Mszy Świętej „[...] gdy (biskup) udał się do mieszkania ks. pod. Bojarczuka, tam przez dłuższy czas koncertowała orkiestra [...]”⁴².

24 listopada 1935 roku odbyło się walne zebranie członków czynnych i popierających Ochotniczą Straż Pożarną w Grabowcu, na którym poruszono sprawę umundurowania strażaków i orkiestry. Z zachowanego protokołu dowiadujemy się, że prowadzone były specjalne składki na orkiestrę (nie wiadomo, w jakiej kwocie)⁴³. Ostatnia informacja o orkiestrze z okresu przedwojennego dotyczy koncertów, jakie dał zespół podczas Tygodnia Obrony Przeciwpowarowej, który odbywał się w Grabowcu od 5 do 12 września 1937 roku. Miały wówczas miejsce przedstawienia, zabawy i własne występy orkiestry⁴⁴.

³⁹ Ryszard Karczmarchuk – informacje z 16 V 2011.

⁴⁰ Mieczysław Goździejewski – *Historia mówiona*, nagrywała Marta Grudzińska, www.tnn.pl, Ośrodek „Brama Grodzka – Teatr NN”.

⁴¹ Wacław Chodun...

⁴² *Parafia rzymsko-katolicka w Grabowcu 1921,24,27,30...*

⁴³ *Stowarzyszenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu*, Protokół z Walnego zebrania 5 XII 1935 roku, Starostwo Hrubieszowskie, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie.

⁴⁴ *Stowarzyszenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu*, Protokół sprawozdawczy z Tygodnia Obrony Przeciwpowarowej w Grabowcu, Starostwo Hrubieszowskie, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie.

Działalność grabowieckiej strażackiej orkiestry dętej zakończył wybuch II wojny światowej, podczas której – w okolicznościach wysiedlania ludności polskiej – wszystkie instrumenty zaginęły⁴⁵.

3. Zespół mandolinistów

Zespół mandolinistów działał w latach przedwojennych przy siedmioklasowej Publicznej Szkole Powszechnej w Grabowcu. Jedyne ślady istnienia zespołu to dwa zdjęcia z 31 maja 1934 roku. Na podstawie tych fotografii można stwierdzić, że prowadzony był on przez nauczyciela śpiewu, Leona Wójtowicza, który w grabowieckiej szkole pracował od 1924 roku i prowadził również zajęcia z języka niemieckiego, gier i gimnastyki oraz ćwiczeń cielesnych, wiele lat później – od roku 1944 do 1947 – był też jej kierownikiem⁴⁶. Jak sugerują zdjęcia, zespół posiadał dwie grupy muzyków: młodszą, składającą się z samych dziewcząt (fot. 4) oraz starszą, mieszaną z przeważającą liczbą młodzieńców i osób dorosłych (fot. 5). W pierwszej, żeńskiej grupie znalazły się, między innymi, następujące uczennice: Aleksandra Różańska, Regina Boczkowska, Weronika Otrocka, Helena Kicińska, Stefania Grela, Janina Kalinowska. W składzie obejmującym starsze osoby można wyróżnić siedmiu mężczyzn, najprawdopodobniej szkolnych pedagogów; są wśród nich Pawłowski i Gorczyński. W gronie dziewcząt figurują niektóre z tych, jakie pokazuje poprzednia fotografia, mianowicie: Janina Kalinowska, Weronika Otrocka i Stefania Grela.

Skład instrumentalny – prócz mandolin – tworzyły również gitary. Repertuar zespołu, jak i okoliczności występów, niestety nie są znane. Możemy jedynie przypuszczać, że swoją muzyką mandoliniści uświetniali

⁴⁵ Jaroszyński, *Siedem wieków Grabowca...*, s. 129.

⁴⁶ *Monografia Zespołu Szkół im. Henryka Sienkiewicza w Grabowcu, tom I lata 1811-1967*, v. 18.12.2010, oprac. Wojciech Kulik, Renata Kulik, Henryk Kulik, www.grabowiec.com.pl.

różne uroczystości szkolne i gminne. Z całą pewnością można przyjąć, że Zespół mandolinistów pełnił ważną rolę edukacyjną, bo dzięki niemu jakaś część dzieci i młodzieży miała możliwość nauki gry na instrumencie i praktyki gry zespołowej.

Rozdział III

Zespoły muzyczne w okresie powojennym i w czasach współczesnych

W pierwszych latach powojennych nie odnotowujemy większych inicjatyw muzycznych. Wiadomo, że obok chóru kościelnego istniał zespół muzyczny trudniący się oprawą wesel, uświetniający również uroczystości państwowe odbywające się w gminie. Jego skład instrumentalny przedstawiał się następująco: klarnet, trzy trąbki, tenor, baryton, dwa akordeony i bęben (fot. 6). Podobny zespół istniał w latach sześćdziesiątych (fot. 7). W grabowieckiej szkole w ramach zajęć nadobowiązkowych odbywał się zajęcia chóralne⁴⁷ (co zaowocuje w późniejszym czasie innymi zespołami śpiewaczymi na terenie gminy). Na fotografii z 1965 roku jawi nam się dość spora grupa uczniów z dyrygentem Józefem Kuszykiem (fot. 8). Zajęcia z chóru obok Józefa Kuszyka (nauczyciel języka rosyjskiego), prowadzili także Maria Skrzypek (nauczycielka fizyki), Zdzisław Śpiewak i Maria Skowyra (nauczycielka wychowania fizycznego)⁴⁸.

Znacznie większą aktywność muzyczną – niekiedy bardzo dobrze udokumentowaną – obserwujemy dopiero w późniejszym okresie, począwszy od drugiej połowy lat 60-tych. Ilość i różnorodność grabowieckich zespołów muzycznych jest w tym okresie imponująca i godna uwagi. Omówienie nasze zacząć jednak wypada jeszcze od chóru kościelnego, który kontynuował tradycje przedwojenne.

⁴⁷ *Monografia Zespołu Szkół im. Henryka Sienkiewicza w Grabowcu*, t. 1. Lata 1811-1967, opracowanie: Wojciech Kulik, Renata Kulik, Henryk Kulik, www.grabowiec.com.pl, s. 94 i 108.

⁴⁸ *Ibidem*, *passim*.

1. Dalsza działalność chóru kościelnego

Chór kościelny był bezpośrednią kontynuacją chóru sprzed wojny. W początkowych latach po wojnie zespół nadal prowadził Bolesław Kołodyński. Czynił to do 1 maja 1948 roku⁴⁹, kiedy to zrezygnował z powodów zdrowotnych, a jego miejsce zajął Wiktor Krawczyński. Pierwszym ważniejszym występem po wojnie, a zarazem jedynym dobrze udokumentowanym faktem z działalności chóru, było w dniu 26 lipca 1948 roku odsłonięcie i poświęcenie tablicy wmurowanej w kościele ku pamięci parafian grabowieckich pomordowanych w Oświęcimiu. Całej uroczystości przewodniczył ówczesny biskup diecezji lubelskiej, Stefan Wyszyński, a chór pod batutą Krawczyńskiego wykonał wówczas następujące pieśni: *Hymn pogrzebowy* Stanisława Moniuszki, *Bóg wyrzekł* oraz *Kiedy u Kresu* Wilhelma Troszela. Solistami byli Milena Mamełko (nazwisko rodowe Zubiakowa) z Bronisławki oraz Wacław Pawłowski z Grabowca⁵⁰.

Jak wynika z wizytacji dziekańskiej przeprowadzonej 12-13 października 1948 roku przez księdza kanonika Floriana Gąsiorowskiego, chór kościelny prowadzony był na wysokim poziomie⁵¹.

22 kwietnia 1949 roku⁵² zmarł Bolesław Kołodyński, wieloletni organista Parafii Grabowiec, lubiany i doceniany przez parafian. Do końca życia angażował się w życie kościelne. Jak zanotowano w kronice parafialnej,

„[...] Pan Kołodyński pełnił swoje obowiązki w parafii od 1908 roku, dzięki gorliwości i sumienności w pracy swojej cieszył się sympatią wśród parafian. Ostatnie lata, chociaż nie mógł z powodu wyczerpania fizycznego pracą, żył jednak myślą Kościołem, parafią,

⁴⁹ *Kronika Parafii Grabowiec...*, s. 55.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 38.

⁵¹ *Monografia rzymskokatolickiej parafii...*, s. 14.

⁵² *Kronika Parafii Grabowiec...*, s. 55.

chórem. Uznanie dla p. org. Kołodyńskiego zadokumentowali wdzięczni parafianie licznym udziałem w uroczystościach pogrzebowych [...]”⁵³.

Uroczystości pogrzebowe odbyły się 27 kwietnia (w niedzielę) o godzinie 10, a nabożeństwo celebrował ks. kanonik Florian Gąsiorowski, dziekan dekanatu hrubieszowskiego. Oprócz przybyłych wielu księży byli również i organiści z Moniatycz (delegat Związku Organistowskiego diecezji lubelskiej), Hrubieszowa, Wojsławic i Skierbieszowa. Mowę pożegnalną, w imieniu organistów wygłosił Wiktor Krawczyński oraz – w imieniu chóru – Leon Boczkowski. Na zakończenie chór zaśpiewał kilka pieśni żałobnych⁵⁴.

Nie jest znana data zakończenia pracy Wiktora Krawczyńskiego. Wiadomo, że po jej zakończeniu przeniósł się do Lublina, gdzie pracował w ognisku muzycznym przy Domu Kultury Kolejarza w Lublinie jako nauczyciel muzyki⁵⁵. Po Krawczyńskim, obowiązki organistowskie oraz chór przejął Paweł Wołoszyn⁵⁶. Był on organistą bardzo doświadczonym, w zawodzie pracował co najmniej od 1926 roku, a praktykę zdobywał, między innymi, w takich parafiach, jak: Włostowice, Rogoźno, Gołębiów, Łańcuchów oraz Boża Wola⁵⁷. Parafia w Grabowcu była jego ostatnim miejscem pracy, bowiem zmarł 11 marca 1957 roku⁵⁸. Po nim – od maja 1958 roku – obowiązki te przejął Aleksander Woźnicki⁵⁹.

⁵³ Ibidem, s. 55.

⁵⁴ Ibidem, s. 55-56.

⁵⁵ Halina Danczowska, *Dom Kultury Kolejarza w Lublinie 1948-2008*, Lublin 2008, s. 94.

⁵⁶ Paweł Wołoszyn był organistą we Włostowicach (obecnie dzielnica Puław) do 1926 roku, następnie w Rogoźnie do 1927 roku, w Gołębiowie koło Pawłowa do roku 1930, po czym przeniesiony został do Łańcuchowa. Od roku 1931 pracował w Bożej Woli. W parafii św. Mikołaja w Grabowcu był do 11 marca 1957 roku. Nie wiadomo natomiast dokładnie, od kiedy, prawdopodobnie bezpośrednio po Wiktorze Krawczyńskim.

⁵⁷ „Kronika Muzyczna Organistów Diecezji Lubelskiej”, 1926 nr 3 s. 4, 1927 nr 3(6) s. 5, 1930 nr 2(13) s. 14, 1931 nr 3(17) s. 20.

⁵⁸ *Grabowiecki słownik biograficzny...*

⁵⁹ Aleksander Woźnicki był organistą parafii Grabowiec od maja 1958 do około 1971 roku. Był pierwszym dyrygentem Chóru 700-lecia Ziemi Grabowieckiej. Wyjechał z Grabowca w 1971 roku do miejscowości Ruda-Huta koło Chełma.

Skład osobowy zespołu nie jest znany. Wiadomo zaledwie o kilku osobach. Z relacji świadków dowiadujemy się, że do chórzystów należeli m.in.: Milena Mamełko, Wacław Pawłowski, Edward Pawłowski⁶⁰, Leon Boczkowski, Pawelec wraz z żoną⁶¹.

Znaczenie chóru kościelnego zmalało, gdy w Grabowcu zaczęły pojawiać się inne zespoły śpiewacze, takie jak Chór 700-lecia czy Żeński Chór Koła Gospodyń Wiejskich. Nie znamy momentu zakończenia jego działalności. Stało się to prawdopodobnie pod koniec lat siedemdziesiątych.

2. Chór Ziemi Grabowieckiej

Inicjatorem grabowieckiego chóru był dawny mieszkaniec miejscowości Grabowiec-Góra, Wacław Jaroszyński⁶², który pod wielkim wrażeniem – zapamiętanych z czasów szkolnych – śpiewów chóru cerkiewnego postanowił wszelkimi siłami zorganizować w Grabowcu chór męski. 15 listopada 1967⁶³ roku Przewodniczący Komitetu Obchodów 700-lecia Grabowca, Wincenty Forynt⁶⁴, i jego zastępcą Lucjan Banaszkiewicz⁶⁵, na prośbę Jaroszyńskiego przyjęli pomysł zorganizowania męskiego chóru dla uświetnienia obchodów 700-lecia Grabowca (na jubileusz ten chciano zaprosić Zespół Pieśni i Tańca „Mazowsze”, lecz pomysł ten nie doszedł do skutku). Inicjatorzy mieli przekonanie, że wśród mieszkańców gminy Grabowiec, dawnych kolegów

⁶⁰ Stanisław Pawłowski – informacje z 26 II 2010.

⁶¹ Irena Sokoławska – informacje z 16 I 2010.

⁶² Wacław Jaroszyński – autor licznych publikacji, dotyczących dziejów ziemi hrubieszowskiej i losów jej mieszkańców. Napisał wiele artykułów do lokalnych gazet m.in. artykuł *Władysław Czachórski artysta malarz, 1850-1911* „Kalendarz Lubelski” 1982. Jest autor monografii Grabowca *Siedem Wieków Grabowca* Lublin 1991.

⁶³ *Kronika*, rkp.-mps, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

⁶⁴ Wincenty Forynt – nauczyciel przysposobienia wojskowego i geografii w Liceum grabowieckim w latach 1956-1991

⁶⁵ Lucjan Banaszkiewicz – lekarz weterynarii, był kierownikiem Lecznicy Weterynaryjnej w Grabowcu w latach 70-tych.

ze szkoły, jest wiele osób obdarzonych talentem muzycznym i pięknie brzmiącym głosem, którzy chętnie wezmą udział w takim przedsięwzięciu. Jako dyrygenta wybrano miejscowego organistę, Aleksandra Woźnickiego, na co wyraził też zgodę proboszcz ks. Stefan Sawecki⁶⁶. Jak się później okazało, Woźnicki nie tylko prowadził chór, ale również komponował na jego potrzeby. Organista zobowiązał się do przeprowadzenia akcji rekrutacyjnej utalentowanych parafian podczas roznoszenia opłatka wigilijnego. Sam pomysłodawca też, przy okazji listu z życzeniami świątecznymi dla kolegi Bolesława Sieczkowskiego, „mężczyzny o pięknym głosie”⁶⁷, prosił go, by w jego imieniu zachęcał innych kolegów, aby wstępowali do chóru. List ten w dużej mierze przyczynił się do szybkiego powstania zespołu. Na odzew ze strony mieszkańców rzeczywiście nie trzeba było długo czekać. Jako pierwsi zgłosili się mieszkańcy Bronisławki: Edward Prystupa, Edward Szpyra i Bolesław Sieczkowski, następnie mieszkańcy Grabowca-Góry – Roman Karczmarczuk i Bronisław Mierzwa, dwudziestu kilku mieszkańców samego Grabowca z braćmi Pawłowskimi Edwardem i Wacławem oraz mieszkańcy oddalonego o kilka kilometrów Grabowczyka: Edward Lisiuk, Bolesław Kanikuła i Franciszek Kołtun. Kierownikiem organizacyjnym zostaje Wincenty Foryt, a zespół przyjął nazwę Męskiego Chóru Rolników. Jako miejsce prób obrano świetlicę szkolną, którą chętnie użyczył dyrektor Szkoły Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącego w Grabowcu, Aleksander Wojtas. Pierwsza próba odbyła się 5 lutego 1968 roku. Następne, regularnie przeprowadzane próby odbywały się dwa razy w tygodniu, we wtorki i w piątki⁶⁸.

⁶⁶ Stefan Sawecki (1918-1996) był proboszczem parafii pod wezwaniem św. Mikołaja w Grabowcu w latach 1961-1982.

⁶⁷ *Wspólnym wysiłkiem – moje pierwsze kontakty z Grabowcem, lata 1966-1968*, oprac. Wacław Jaroszyński, rkp.-mps, s. 137.

⁶⁸ *Kronika...* rkp.-mps.

W *Kronice* chóru utrwalono nazwiska tworzące pierwszy, 30-osobowy skład zespołu, jaki zebrał się na inauguracyjnej próbie⁶⁹. Były to następujące osoby: Antoni Boczkowski (Grabowiec), Bolesław Boczkowski (Grabowiec), Henryk Boczkowski (Grabowiec), Edward Boczkowski (Grabowiec), Wincenty Boczkowski (Grabowiec), Zygmunt Boczkowski (Grabowiec-Góra), Mieczysław Goździejewski (Grabowiec), Wacław Ilczuk (Grabowiec), Marian Kasprowicz (Grabowiec) Roman Karczmarchuk (Grabowiec-Góra), Władysław Karczmarchuk (Grabowiec), Bolesław Kanikuła (Grabowczyk), Czesław Kalinowski (Grabowiec), Franciszek Kołtun (Grabowczyk), Adolf Kontek (Grabowiec-Góra), Edward Lisiuk (Grabowczyk), Zbigniew Materna (Grabowiec), Bolesław Mierzwa (Grabowiec-Góra), Stanisław Nowoczeski (Grabowiec), Wacław Nowoczeski (Grabowiec), Piotr Oleszczuk (Grabowiec), Leon Orzechowski (Grabowiec), Edward Pawłowski (Grabowiec), Wacław Pawłowski (Grabowiec), Edward Prystupa (Bronisławka), Bolesław Sieczkowski (Bronisławka), Edward Szpyra (Bronisławka) Adolf Unifantowicz (Bronisławka) oraz Mieczysław Zawalski (Grabowiec).

8 marca 1968 roku, już po miesiącu działalności, przyszedł czas na pierwszy koncert, który miał miejsce w sali gimnastycznej Liceum Ogólnokształcącego w Grabowcu. Chór wykonał wówczas siedem pieśni: *Hasło śpiewacze, Przez wodę koniki, W polu grusza stoi, Niech żyje Polska*”, *Piosenkę przyjacielską, Córkę sąsiada i Jakem jechał*. Koncert cieszył się dużym zainteresowaniem z racji tego, iż mieszkańcy Grabowca ciekawi byli postępów swoich znajomych i ich dyrygenta. Swoim występem chór zaskoczył nie tylko publiczność, ale i samych organizatorów. Każdy zaprezentowany utwór nagrodzony był gromkimi brawami. Po koncercie chórzysty i ich prowadzący, Aleksander Woźnicki,

⁶⁹ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 133-134.

otrzymali wiele gratulacji od miejscowych władz, grona nauczycielskiego i mieszkańców gminy⁷⁰.

5 maja 1968 roku chór wystąpił z okazji obchodów Święta Ludzi Pracy w Grabowcu przed budynkiem Liceum Ogólnokształcącego. Jeszcze tego samego dnia po południu zespół wyjechał do Hrubieszowa na tamtejszy festyn, aby uświetnić go swym występem⁷¹.

W czerwcu 1968 roku powstał tekst napisany z myślą o obchodach 700-lecia Grabowca⁷². Jego autorem był Adolf Krzyszczuk. Wacław Jaroszyński przekazał ten tekst Aleksandrowi Woźnickiemu, „Małemu Moniuszce”⁷³, jak go nazywał, aby skomponował do niego muzykę⁷⁴. Tak powstała – miejscowymi siłami – pieśń o Grabowcu, sławiące piękno i historię miejscowości (zob. *Dodatek pieśniowy*).

Kolejny koncert chóru odbył się 22 lipca 1968 roku w Hrubieszowie podczas Akademii z okazji 24 rocznicy wyzwolenia⁷⁵.

W październiku 1968 roku miały miejsce w Grabowcu obchody 700-lecia miejscowości. Aby uświetnić właśnie tę uroczystość, chór przyjął nazwę Chór 700-lecia Grabowca. Obchody te trwały od 18 do 20 października. Pierwszy dzień otwierał rok kulturalno-oświatowy Towarzystwa Wiedzy Powszechnej powiatu hrubieszowskiego; składał się z dwóch punktów: referatu prof. dr Stanisława Krzykały⁷⁶ oraz występu chóru, podczas którego zaprezentowana została po raz pierwszy pieśń o Grabowcu. Jej zwrotka śpiewana była przez tenora Wacław Pawłowskiego, a refreny przez cały chór. Na zakończenie, specjalnie dla gości z Lublina i Hrubieszowa chór wykonał „Wiwat – niech żyją nam”⁷⁷. Koncert został

⁷⁰ *Kronika...* rkp.-mps.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Tekst ten został zapisany w rękopisie pochodzącym z *Kroniki*, opatrzony datą 8 VI 1968 roku.

⁷³ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 140.

⁷⁴ *Ibidem*, s. 139.

⁷⁵ *Kronika...* rkp.-mps.

⁷⁶ Stanisław Krzykała – prezes Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Lublinie.

⁷⁷ *Kronika...* rkp.-mps.

nagrany na taśmie magnetofonowej⁷⁸. Trzeciego dnia chórzyści występowali na boisku szkolnym przed zgromadzonymi gośćmi. Po uroczystościach zorganizowano bankiet, na którym chór znalazł się w centrum uwagi. Występy te – zarówno dla chóru, jak i dla mieszkańców Grabowca – były wielkim przeżyciem. Zaproszeni goście z Lublina, Hrubieszowa i Chełma byli pełni uznania dla amatorskiego zespołu, składającego się przecież z rolników, a prezentującego dobry poziom wykonawczy. W dowód uznania sekretarz organizacyjny Komitetu Wojewódzkiej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Józef Frąckowiak, zaproponował władzom powiatowym zakupienie dla członków zespołu strojów regionalnych⁷⁹. Tak więc śmiało można było mówić o pierwszym większym sukcesie. Obiecane stroje chór otrzymał na początku 1969 roku. Składał się on z sukmany, pasa, rogatywki i koszuli, brakowało jedynie butów, na które, niestety, zabrakło pieniędzy z kwoty przydzielonej przez Czesława Jarząbka⁸⁰, „wielkiego zwolennika chóru”⁸¹.

W marcu tego samego roku chór wystąpił na Festiwalu Powiatów, ale w przeddzień tego wydarzenia na zaproszenie Wacława Jaroszyńskiego dał koncert w Świdniku⁸². Miało to miejsce w niedzielę 2 marca o godz. 16.00 w sali widowiskowej świdnickiego kina Lot. Tytuł tego przedsięwzięcia brzmiał: Hrubieszowskie Czarnoziemy Świdnickiej WSK. Koncert rozpoczął się hymnem narodowym *Jeszcze Polska nie zginęła*, a następnie mieszkańcy Świdnika usłyszeli pieśni ludowe, partyzanckie i żołnierskie⁸³: *Hasło śpiewacze, Przez wodę koniki, W polu grusza stoi, Hej ode wsi do miasta, Niech żyje Polska, Piosenka przyjacielska, Humoreska, Cóрка sąsiada, Dolinami i wzgórzami, Jakem jechał, Oka, Marysiu cześć*,

⁷⁸ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 149.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 180.

⁸⁰ Czesław Jarząbek – ówczesny przewodniczący Prez. Prezydium Rady Narodowej w Hrubieszowie.

⁸¹ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 180.

⁸² *Kronika...* rkp.-mps.

⁸³ „Głos Świdnika” nr 6(233) 1 V 1969 r.

Niech na zawsze, Płynie woda, Piosenka żołnierska, Oberek ludowy, Marsz I-go Korpusu. Oprócz śpiewów chóru z Grabowca prezentowane były wiersze Stanisława Buczyńskiego⁸⁴, deklamowane przez samego autora. Po kolacji około godz. 20.00 zespół został odwieziony do Lubelskiego Oddziału PTTK na nocleg, przed Festiwalem Powiatów w Lublinie.

Następny dzień członkowie chóru rozpoczęli od zwiedzania Lublina, po którym oprowadzał ich Wacław Jaroszyński. Wieczorem chór reprezentował powiat hrubieszowski wraz z młodzieżą Technikum Rolniczego w Turkowicach koło Hrubieszowa, która przedstawiła lekcję *savoir-vivre*.

„A oto gaśnie światło, rozszerza się kurtyna, rozpoczyna się koncert. Na estradzie kilkudziesięcioosobowy chór męski z Grabowca...”⁸⁵ – tak utrwalił wejście chóru ówczesny „Sztandar Ludu”. Swoją występowanie chór rozpoczął utworem *Hej do naszego miasta*, mającym charakter preludium, następnie wybrzmiała pieśń o Grabowcu *Siedemsetlecie Grabowca* (utwór występował też pod tytułem *Ojczyzno Nasza*). Poza tym zespół wykonał popularne pieśni ludowe, żołnierskie i patriotyczne. „W ogóle chór z Grabowca zainteresował publiczność, toteż brawa były ciepłe, serdeczne”⁸⁶ – tak pisano w „Sztandarze Ludu”, a „Kurier Lubelski” występ chóru relacjonował równie pozytywnie: „Chór z Grabowca podbił serca słuchaczy”⁸⁷. Po koncercie za kulisami gratulacje chórowi składali m.in. sekretarz Komitetu Powiatowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i przewodniczący Prezydium Polskiej Rady Narodowej w Hrubieszowie oraz Stanisław Leszczyński, kierownik Ludowego Zespołu Pieśni i Tańca UMCS w Lublinie. W ogólnym podsumowaniu powiat hrubieszowski z racji osiągnięć swoich zespołów artystycznych znalazł się na drugim

⁸⁴ Stanisław Buczyński – poeta ludowy z Kotorowa koło Werbkowic.

⁸⁵ „Sztandar Ludu” 4 III 1969 r.

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ „Kurier Lubelski” 4 III 1969 r.

miejscu⁸⁸. Podczas Festiwalu w dniu powiatu biłgorajskiego Wacław Jaroszyński nawiązał znajomość z kierownikiem Chóru Ziemi Biłgorajskiej (który w tym dniu odniósł wielki sukces) i poprosił o przesłanie nut kilku pieśni wykonywanych przez zespół. Po niedługim czasie otrzymał je i wysłał w liście do Aleksandra Woźnickiego i Wincentego Foryta⁸⁹. 11 marca 1969 roku chór, jeszcze w ramach Festiwalu Powiatów, koncertował w Kraśniku⁹⁰.

Poza występami w Świdniku i w Lublinie w marcu chór wystąpił jeszcze – na zaproszenie Ryszarda Romankiewicza – w oddalonej od Grabowca o około 8 km Rozkoszówce⁹¹. Pobyt zespołu w tej miejscowości owocował utworzeniem tam podobnego chóru chłopskiego.

15 czerwca 1969 roku chór z Grabowca wystąpił na uroczystości oddania do użytku budynku Szkoły Podstawowej w Małkowie (pow. hrubieszowski). Szkoła ta za swojego patrona obrała sobie dowódcę partyzanckiego oddziału Batalionów Chłopskich „Ryś”, Stanisław Bacaję, który pochodził z tej miejscowości⁹².

15 listopada 1969 roku zespół wziął udział w I Festiwalu Pieśni Partyzanckiej w Kraśniku. Uczestnicy wystąpili na estradzie miejscowego kina, w którego budynku mieściła się także siedziba Powiatowego Domu Kultury. Chór grabowiecki występował o godz. 15.30 i jako jedyny ubrany był w stroje regionalne, przez co wywarł ogromne wrażenie na publiczności. Jako pierwszą pieśń zaprezentowano *Deszcz jesienny deszcz*, po niej *Dolinami i wzgórzami* („w tej pieśni dominowały głosy potężne, wysokie, stosownie do treści wyrażającej wolę walki i zwycięstwa”⁹³). Ostatnią pieśnią przewidywaną w regulaminie była krótka piosenka

⁸⁸ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 194-195.

⁸⁹ *Ibidem*, s. 195.

⁹⁰ *Grabowiecki Słownik Biograficzny...*

⁹¹ Ryszard Romankiewicz – społecznik, kierownik Szkoły Podstawowej w Rozkoszówce.

⁹² *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 204.

⁹³ *Kronika...* rkp.-mps.

partyzancka *Niech na zawsze*, po której chórzysci otrzymali „niemilknące oklaski, zmuszające do bisowania”⁹⁴ (co wykluczał regulamin). Grabowiecki chór na Festiwalu otrzymał II lokatę (pierwsze miejsce zajął Męski Chór Ochotniczej Straży Pożarnej z Księżomierza). Nie mógł, niestety, następnego dnia uczestniczyć w koncercie laureatów z racji funkcji pełnionej przez dyrygenta w kościele; organista musiał wrócić na msze ponieważ nie został zwolniony przez proboszcza⁹⁵. Nagrodę pieniężną i dyplom z rąk Prezydium Powiatowej Rady Narodowej odebrał Wacław Jaroszyński, jak zwykle obecny przy sukcesach chóru, człowiek, który bardzo angażował się w jego życie.

W 1970 roku zespół nie uczestniczył w Festiwalu w Kraśniku, ponieważ „...Aleksander Woźnicki, wobec zdecydowanej postawy proboszcza parafii na występy, jeśli wypadały w niedzielę nie jeździł”⁹⁶. W tymże roku, 10 maja, zespół otrzymał wyróżnienie za udział w II Festiwalu Pieśni o Pokoju w Lublinie. Ponadto, został przyjęty do Lubelskiego Związku Śpiewaczego, uczestniczył także w Jubileuszu 25-lecia „Sztandaru Ludu” w Hrubieszowie. We wrześniu zaś zaprezentował się na przeglądzie chórów powiatu chełmskiego w Majdanie Starym⁹⁷. 20 maja 1971 roku otrzymał dyplom uznania za duży wkład pracy w dziedzinie krzewienia kultury w powiecie hrubieszowskim⁹⁸.

W tym samym roku chór – po raz ostatni pod kierownictwem Aleksandra Woźnickiego – uczestniczył w III Festiwalu Pieśni Partyzanckiej w Kraśniku⁹⁹. Woźnicki podjął decyzję o rezygnacji z funkcji dyrygenta z powodu zmiany miejsca pracy¹⁰⁰ i kłopotów zdrowotnych. W grudniu 1971 roku formalnie rozwiązał związek z chórem. Swoją decyzję

⁹⁴ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 205.

⁹⁵ *Ibidem*, s. 206.

⁹⁶ *Ibidem*, s. 207.

⁹⁷ *Chór 700-lecia Grabowca*, mps., oprac. Mieczysław Kulik, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

⁹⁸ *Ibidem*.

⁹⁹ *Ibidem*.

¹⁰⁰ *Chór 700-lecia Grabowca...*

argumentował też uciążliwymi dojazdami z Rudej-Huty położonej na północ od Chełma¹⁰¹. W listach do Wacława Jaroszyńskiego pisał:

„... Moje rozstanie się z chórem nie jest zależne od mojej osoby, ani od chórzystów, jedynie mój pracodawca tak sobie życzył, powiedział: „albo ... albo... jedno czy drugie ... Więc wybrałem moją pracę zawodową – stałą. Trudno!...”¹⁰².

W następnym zaś liście:

„...Zawsze miałem wielką satysfakcję pracować z zespołami, ale dzisiaj już nie dopisuje mi zdrowie. O chórze w Grabowcu pamiętam. Wybieram się na lekcję około połowy listopada (p. prof. Wincenty Foryt zwiadomiony). Jeszcze tylko do Nowego Roku zrobię kilka lekcji z chórem w Grabowcu, po tym czasie będą musieli szukać innego dyrygenta. Mieszkam we własnym domu. Czuję się szczęśliwy. Żyję bez rujnowania nerwów (szczególnie z ks. Saweckim) ale nie ma co wspominać...”¹⁰³.

W innym jeszcze liście skreślił takie słowa:

„... Sprawa pracy mojej z chórem zostanie rozwiązana. W końcu tego miesiąca zrzeczenie się z pracy do Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Grabowcu dlatego że zdrowie mi nie pozwala oraz dojazdy są dla mnie męczące. A pozatem przekonałem się, że mimo dużo włożonej pracy z mojej strony, nie bardzo mi się odwdzięczono, to jest zwykła rzecz ludzka... Tą moją pracę

¹⁰¹ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 207.

¹⁰² Ibidem, s. 212, List do Wacława Jaroszyńskiego od Aleksandra Woźnickiego napisany w Grabowcu 19 stycznia 1970 roku.

¹⁰³ Ibidem, s. 210, List do Wacława Jaroszyńskiego od Aleksandra Woźnickiego napisany w Rudej-Hucie pow. chełmski 08 listopada 1971 roku.

docenił tylko Pan magister, od innych osób doznałem raczej goryczy...»¹⁰⁴.

Z listów tych wynika, że do rezygnacji z prowadzenia chóru, przyczyniło się – oprócz wcześniej wspomnianych powodów – również niedoceniające go środowisko władz grabowieckich.

Po Aleksandrze Woźnickim prowadzenie chóru przejął nauczyciel muzyki w Szkole Podstawowej, Piotr Zawalski¹⁰⁵, i pełnił tę funkcję do 1973 roku. Pod jego dyрекcją zespół w maju 1972 roku zdobył wyróżnienie na IV Festiwalu Pieśni Patriotycznej w Kraśniku¹⁰⁶.

17 lutego 1973 roku patronat nad Chórem 700-lecia Grabowca objął Hrubieszowski oddział PKS¹⁰⁷.

W 1973 roku chór obchodził swój mały, piąty jubileusz, który zaplanowany został na 18 marca. Na święto zespołu, oprócz mieszkańców gminy Grabowiec, zaproszeni zostali goście z Hrubieszowa – przewodniczący Prezydium Powiatowej Rady Narodowej Stanisław Kucharuk, inspektor szkolny Stanisław Zabawa i zastępca inspektora ds. kultury Magdalena Smoluchowa, jak również dyrektor i główny księgowy Hrubieszowskiego oddziału PKS, Władysław Krasnowski i Witold Dwojakowski. Chór swój jubileuszowy koncert rozpoczął pieśnią *Hrubieszowska Ty Ziemio*, następnie zabrzmiały pieśni z bogatego repertuaru zespołu, takie jak: *Przez wodę koniku*, *W polu grusz stoi*, *Piosenka przyjacielska*, *Córka sąsiada*, *Płynie woda* i wiele innych. Po występie odbył się skromny bankiet, który również nie obył się bez

¹⁰⁴ Ibidem, s. 212. List do Wacława Jaroszyńskiego od Aleksandra Woźnickiego napisany w Rudej-Hucie pow. chełmski 21 grudnia 1971 r.

¹⁰⁵ Piotr Zawalski – ur. 29 VI 1946r. w Górze-Grabowiec. W 1966 r. uzyskał dyplom ukończenia Studium Nauczycielskiego w Lublinie na kierunku Wychowanie Muzyczne, nauczyciel wychowania muzycznego w Szkole Podstawowej w Grabowcu w latach 1967 – 1989 i Liceum Ogólnokształcącego w Grabowcu w latach 1969 – 1984.

¹⁰⁶ Dyplom z wyróżnieniem dla Chóru 700-lecia Grabowca z Festiwalu Pieśni Partyzanckiej w Kraśniku; Kraśnik – maj 1972 rok.

¹⁰⁷ *Kronika*, rkp.-mps; Pismo z dnia 17 VI 1973 r. do chóru od Hrubieszowskiego PKS.

śpiewów i toastów. Nie lada atrakcją okazała się poetka ludowa, matka jednego z chórzystów, Cyryla Oleszczuk, która na poczekaniu wymyślała wierszyki – życzenia dla niemalże każdego z gości¹⁰⁸. W roli dyrygenta chóru podczas jubileuszu wystąpił jeden z chórzystów, Roman Karczmarchuk, który pełnił tę funkcję około pół roku¹⁰⁹.

Od maja 1973 roku prowadzenie chóru powierzono Wacławowi Matrasowi¹¹⁰. Pod jego kierownictwem zespół uczestniczył w V Festiwalu Pieśni Partyzanckiej (8-10 VI 1973) w Kraśniku, zdobywając wyróżnienie. Wyróżnienie to było o tyle znaczące, że chórzyści z Grabowca znaleźli się w gronie zespołów o wysokim poziomie artystycznym. Pierwszą nagrodę na tym festiwalu otrzymał Chór Akademicki KUL w Lublinie pod dyrekcją Kazimierza Górskiego, drugą nagrodę Chór Męski z Łodzi pod dyrekcją Jana Woroszyły i trzecią Chór Akademicki UMCS w Lublinie pod dyrekcją Stanisława Dąbka¹¹¹. W czerwcu 1974 roku zespół po raz kolejny zdobył wyróżnienie w Kraśniku podczas VI Festiwalu Pieśni Partyzanckiej¹¹².

Kolejne lata nie przyniosły sukcesów; wręcz przeciwnie – w zespole zaczął narastać kryzys, na który złożyło się wiele czynników. Po pierwsze, po stronie chórzystów wygasł dawny zapał, co było spowodowane małym zainteresowaniem władz, a nawet jego brakiem (jak pisał w liście do Wacława Jaroszyńskiego Roman Karczmarchuk¹¹³). Poza tym władze nie do końca dotrzymały obietnic względem chórzystów, a wielu członków było zawiedzionych tym, że pomijano ich przy rozdziale arealów upraw konopi (co było im obiecane)¹¹⁴ czy przy zakupie węgla. Odmawiano

¹⁰⁸ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 214-218.

¹⁰⁹ *Grabowiecki Słownik Biograficzny...*

¹¹⁰ Wacław Matras – dyrygent Chóru Ziemi Grabowieckiej, był organistą w Hrubieszowie.

¹¹¹ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 207.

¹¹² *Grabowiecki Słownik Biograficzny...*

¹¹³ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 223.

¹¹⁴ Edward Kanikuła – informacje z 20 IX 2010.

przełożenia rat podatkowych, trafiały się nawet przypadki nakładania kar za naruszenie przepisów przeciw pożarowych¹¹⁵.

Ogromnym ciosem dla zespołu stały się też straty personalne. Zmarło dwóch ważnych (za sprawą posiadanego głosu) członków chóru: Edward Szpyra i Bolesław Sieczkowski. Waław Pawłowski opuścił Grabowiec i przeniósł się do Wrocławia, podejmując tam pracę w garnizonie wojskowym, gdzie udzielał się również w tamtejszym chórze.¹¹⁶ Niekorzystne były też zaniedbania ze strony niektórych chórzystów, którzy nie stawiali się na próby¹¹⁷.

W tym czasie (spis z 4 II 1976) skład Chóru 700-lecia Grabowca tworzyli następujący śpiewacy¹¹⁸: Antoni Boczkowski (Grabowiec), Bolesław Boczkowski (Grabowiec), Henryk Boczkowski (Grabowiec), Edward Boczkowski (Grabowiec), Wincenty Boczkowski (Grabowiec), Zygmunt Boczkowski (Grabowiec-Góra), Mieczysław Goździejewski (Grabowiec), Wincenty Foryt (Grabowiec), Waław Ilczuk (Grabowiec), Marian Kasprowicz (Grabowiec) Roman Karczmarchuk (Grabowiec-Góra), Władysław Karczmarchuk (Grabowiec), Bolesław Kanikuła (Grabowczyk), Czesław Kalinowski (Grabowiec), Franciszek Kołtun (Grabowczyk), Adolf Kontek (Grabowiec-Góra), Edward Lisiuk (Grabowczyk), Zbigniew Materna (Grabowiec), Bolesław Mierzwa (Grabowiec-Góra), Stanisław Nowoczeski (Grabowiec), Waław Nowoczeski (Grabowiec), Piotr Oleszczuk (Grabowiec), Leon Orzechowski (Grabowiec), Edward Pawłowski (Grabowiec), Waław Pawłowski (Grabowiec), Edward Prystupa (Bronisławka), Bolesław Sieczkowski (Bronisławka), Edward Szpyra (Bronisławka) Adolf Unifantowicz (Bronisławka), Mieczysław Zawalski (Grabowiec), Kazimierz Kodeniec (Grabowiec).

¹¹⁵ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 223.

¹¹⁶ Stanisław Pawłowski – informacje z 26 II 2010.

¹¹⁷ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 223.

¹¹⁸ List do Naczelnika Gminy Grabowiec od Waław Jaroszyńskiego w sprawie przyjęcia członków chóru do Ochotniczej Straży Pożarnej. Świdnik 4 II 1976.

W roku 1977 w Grabowcu powstał Chór Żeński, z dużymi ambicjami, który – początkowo – pomniejszył znaczenie zespołu męskiego¹¹⁹. W następnym roku męski chór obchodził swoje dziesięciolecie, po czym nastąpiła przerwa w działalności zespołu. Nie trwała jednak długo, ponieważ w 1980 roku powstał w Grabowcu Gminny Ośrodek Kultury, którego dyrektorem został Mieczysław Kulik¹²⁰. Dość szybko reaktywował chór, ponieważ już w lipcu 1980 roku wznowił działalność, a dyrygentem został Wacław Burdziński¹²¹ z Trzuszczan. Jeszcze tego samego roku we wrześniu chórzysci zaprezentowali się na Dożynkach Centralnych w Zamościu. Tutaj też wystąpili pod nazwą Chór Ziemi Grabowieckiej i jako jedyny zespół amatorski pokazani zostali w dzienniku telewizyjnym. Po tym występie zespół nie odnotował dużych osiągnięć, ograniczył się do występów w obrębie Grabowca i sąsiednich gmin¹²².

W marcu 1987 roku doszło do fuzji grabowieckich chórów, żeńskiego i męskiego, w wyniku czego powstał chór mieszany i przyjął nazwę Chór 700-lecia Ziemi Grabowieckiej, która funkcjonowała zamiennie z nazwą Chór Ziemi Grabowieckiej. Dyrygentem zespołu został Edward Kanikuła¹²³, instruktor muzyczny Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu. W tym roku skład chóru przedstawiał się następująco¹²⁴: soprały: Janina Boczkowska, Kazimiera Czubara, Wiesława Gardias, Teresa Lisiuk, Weronika Nowoczeska, Janina Pietnowska, Lucyna Soroka, Albina Otrocka; alty: Maria Boczkowska, Augustyn Kodeniec, Janina

¹¹⁹ *Wspólnym wysiłkiem...*, s. 223.

¹²⁰ Mieczysław Kulik – dyrektor Gminnego Domu Kultury w Grabowcu w latach 1980-1994.

¹²¹ Wacław Burdziński – dyrygent *Chóru Ziemi Grabowieckiej*, prawdopodobnie był organistą w Trzuszczanach.

¹²² *Chór 700-lecia Grabowca...*

¹²³ Edward Kanikuła – w latach 1983-1990 pracownik Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu na stanowisku instruktora muzyki, w GOK-u prowadził Kapelę Ludową, Kapelę Podwórkową, Chór Ziemi Grabowieckiej i Młodzieżowy Zespół instrumentalno-wokalny. Ponadto od 1984 do 1993 roku pracował jako nauczyciel muzyki w liceum ogólnokształcącym i od 1983 w szkole podstawowej w Grabowcu.

¹²⁴ *Chór 700-lecia Grabowca...*

Kołodyńska, Bożena Olech-Czechowska, Maria Oleszczuk, Krystyna Sołopa, Jadwiga Staszczuk; tenory: Adolf Kontek, Mieczysław Zwoliński, Stanisław Nowoczeski, Jan Lisiuk; basy: Bronisław Kukielka, Stanisław Margol, Piotr Oleszczuk, Grzegorz Prystupa, Piotr Skiba, Ryszard Pietnowski, Edward Boczkowski.

1 czerwca 1987 roku zespół wystąpił podczas Centralnego Święta Ludowego w Zamościu, które odbyło się na rynku Starego Miasta¹²⁵. Kilka miesięcy później, 14 lutego 1988 roku, obchodził dwudziestolecie swojej pracy artystycznej. Jubileusz świętowano w Gminnym Ośrodku Kultury. Po występie każdy z chórzystów otrzymał dyplom za aktywną pracę w upowszechnianiu kultury na terenie gminy Grabowiec¹²⁶. Członków chóru wyróżnił również Wydział Kultury i Sztuki w Zamościu¹²⁷, wręczając im list gratulacyjny z życzeniami sukcesów w dalszej drodze artystycznej. 11 czerwca 1988 roku chór wziął udział w eliminacjach wojewódzkich XII Festiwalu Polskiej Pieśni Chóralnej, który odbył się w ówczesnym Wojewódzkim Domu Kultury w Zamościu¹²⁸. W dniach 27-28 maja zespół przebywał w Łucku na Ukrainie, gdzie dawał koncerty w ramach wymiany kulturalnej¹²⁹. W roku 1989 zespół otrzymał nagrodę w wysokości 10.000 zł od dyrektora GOK-u w Grabowcu, Mieczysława Kulika¹³⁰. 21 stycznia 1990 roku chór wziął udział w IV Wojewódzkim Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych w Zamościu, gdzie otrzymał dyplom za uczestnictwo¹³¹. W 1991 roku chórzyci gościnnie wystąpili w Roziszczu na Ukrainie¹³². W 1992 roku zespół otrzymał kolejny dyplom za udział, tym razem w

¹²⁵ Edward Kanikuła – informacje z 20 IX 2010.

¹²⁶ Dyplom z okazji 20-lecia powstania *Chóru Ziemi Grabowieckiej* dla Edwarda Pawłowskiego, 14 II 1988.

¹²⁷ Pismo gratulacyjne z dnia 14 II 1988 roku dla chóru z Wydziału Kultury i Sztuki w Zamościu.

¹²⁸ Dyplom dla zespołu za udział Zamość 11 VI 1988.

¹²⁹ Edward Kanikuła...

¹³⁰ Pismo z przyznaniem nagrody 28 V 1989.

¹³¹ Dyplom dla chóru za udział w IV Wojewódzkim Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych, Zamość 21 I 1990.

¹³² *Chór 700-lecia Grabowca...*

eliminacjach rejonowych do V Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych w Hrubieszowie¹³³.

W roku 1993 chór obchodził jubileusz 25-lecia powstania. Z okazji tego święta wydrukowano foldery z krótką historią i największymi sukcesami zespołu. W Gminnym Ośrodku Kultury w Grabowcu odbył się koncert chóru, po którym członkowie otrzymali dyplomy jubileuszowe¹³⁴. Gratulacje napłynęły też m.in. od Wojewody Zamojskiego Marcina Zamoyskiego¹³⁵. W tym roku funkcję dyrygenta pełniła Elżbieta Król¹³⁶, a skład chóru przedstawiał się następująco¹³⁷: Edward Boczkowski, Iza Boczkowska, Maria Boczkowska, Bożena Czechowska-Olech, Wiesław Gardias, Janina Kołodyńska, Adolf Kontek, Bronisław Kukielka, Stanisław Margol, Stanisław Nowoczeski, Weronika Nowoczeska, Maria Oleszczuk, Piotr Oleszczuk, Albina Otrocka, Janina Pietnowska, Ryszard Pietnowski, Marian Sieczkowski, Jadwiga Staszczuk, Mieczysław Zwoliński.

28 marca 1993 roku chór zdobył wyróżnienie podczas eliminacji do VI Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych, które odbyły się w Hrubieszowie¹³⁸. 6 czerwca tego samego roku zespół otrzymał podziękowania podpisane przez zarząd Chóru Ziemi Biłgorajskiej *Echo*, za udział w Wojewódzkim Przeglądzie Chórów *Tobie Śpiewamy Ojczyzno*¹³⁹. 1995 roku chór otrzymał dyplom za udział w eliminacjach do VIII Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych, które miały miejsce 2 kwietnia w Hrubieszowie¹⁴⁰. W tym też roku zespół został doceniony za

¹³³ Dyplom dla chóru za udział w eliminacjach rejonowych do V Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych, Hrubieszów 1 II 1992.

¹³⁴ Dyplom z okazji 25-lecia powstania Chóru Ziemi Grabowieckiej dla Krystyny Sołopy.

¹³⁵ Pismo gratulacyjne dla chóru od Wojewody Zamojskiego z dnia 14 II 1993.

¹³⁶ Elżbieta Król – organistka parafii Św. Mikołaja w Grabowcu w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Dyrygentka Chóru Ziemi Grabowieckiej i Chóru w Wolicy Uchańskiej.

¹³⁷ Folder Chóru 700-lecia Ziemi Grabowieckiej z 1993 roku, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹³⁸ Dyplom dla chóru za udział w eliminacjach rejonowych do VI Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych, Hrubieszów 28 III 1993.

¹³⁹ Podziękowania za udział w Wojewódzkim Przeglądzie Chórów pt. *Tobie Śpiewamy Ojczyzno* 6 VI 1993.

¹⁴⁰ Dyplom dla chóru za udział w eliminacjach rejonowych do VIII Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych, Hrubieszów 2 IV 1995.

interesującą prezentację swojego programu podczas Wojewódzkiego Przeglądu Chórów w ramach corocznej imprezy *Tobie Śpiewamy Ojczyzno – Biłgoraj '95*, który odbył się 4 czerwca w Woli Dużej¹⁴¹. W roku 1996 zespół zakwalifikował się do finału IX Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych w Zamościu¹⁴².

W lutym 1998 roku chór obchodził swój już trzydziesty jubileusz powstania. Otrzymał dyplom od Wójta Gminy Grabowiec¹⁴³ oraz list gratulacyjny od Wojewody Zamojskiego Marka Grzelaczyka¹⁴⁴. Pod koniec roku 1998, w listopadzie, zespół wziął udział w eliminacjach rejonowych do X Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych, które odbyły się w Horodle¹⁴⁵.

U schyłku dwudziestego wieku zakończyła się działalność Chóru Ziemi Grabowieckiej, co spowodowane było bardzo małym zainteresowaniem mieszkańców gminy Grabowiec, jak również kierownictwa gminy, które nie dawało większych bodźców do tego, aby zainteresować ludzi śpiewem chóralnym. W ostatnich latach zespół występował w bardzo małym składzie, pod kierownictwem Krzysztofa Świcy, kapelmistrza orkiestry dętej w Grabowcu. Definitywny koniec działalności chóru przypadł na początek XXI wieku.

Trwałą pamiątką po intensywnej, dość długiej działalności *Chóru Ziemi Grabowieckiej* są zachowane nagrania zespołu, dokumentujące część jego repertuaru i jego wysoki poziom wykonawczy (zob. płyta CD). Nawet słaby pod względem technicznym materiał, utrwalony w sposób amatorski, pozwala docenić dbałość o barwę brzmienia, jego jednorodność oraz

¹⁴¹ Podziękowanie dla Chóru za uczestnictwo w Wojewódzkim Przeglądzie Chórów pt. *Tobie Śpiewamy – Biłgoraj '95*, 4 VI 1995.

¹⁴² Zawiadomienie o koncercie laureatów IX Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych, Zamość 29 XI 1996.

¹⁴³ Dyplom dla Chóru Ziemi Grabowieckiej za 30-lecie działalności, Grabowiec 08 II 1998.

¹⁴⁴ List gratulacyjny dla Chóru od Wojewody Zamojskiego z dnia 08 II 1998.

¹⁴⁵ Dyplom dla chóru za udział w eliminacjach rejonowych do X Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych, Horodło 21 XI 1998.

kulturę śpiewu. Znajdziemy tu również pieśń *Siedemsetlecie Grabowca* Krzyszczyka i Woźnickiego.

3. Chór Żeński *Grabowczanka*

Chór Żeński powstał w latach siedemdziesiątych¹⁴⁶ przy Kole Gospodyń Wiejskich w Grabowcu. Działał przy tej instytucji do roku 1980. Był niejako alternatywą dla chóru męskiego, który w tym czasie był już zespołem lokalnie znanym i utytułowanym. Zespół żeński najprawdopodobniej prowadził Jan Borsuk¹⁴⁷, w latach późniejszych Piotr Zawalski. Niestety, pierwszy skład chóru nie jest dokładnie znany. Z dziennika zajęć z 1982 roku wiemy, że od 1973 roku w zespole śpiewali: Maria Boczkowska, Izabela Boczkowska, Zofia Ilczuk, Augustyna Kodeniec, Stefania Margol, Wincentyna Organista, Feliksa Orzechowska, Cyryla Oleszczuk, Maria Oleszczuk, Janina Prus, Paulina Runkiewicz, Jadwiga Staszczuk, Leokadia Sawiniec¹⁴⁸. Z kolei na zdjęciu z roku 1977 (fot. 15) widnieje znacznie powiększony skład. Tworzyli go: Izabella Boczkowska, Kazimiera Czubara, Czesława Grechuta, Lucyna Januszewska, Augustyna Kodeniec, Zofia Margol, Weronika Nowaczewska, Cerella Oleszczuk, Maria Oleszczuk, Feliksa Orzechowska, Wincentyna Organista, Alina Pietnowska, Janina Prus, Leokadia Sawiniec, Olga Surma, Halina Woszek, Halina Zawalska i Julia Zarębska. Był to najprawdopodobniej taki stan osobowy, z którym zapoczątkowano działalność zespołu.

¹⁴⁶ Najprawdopodobniej był to rok 1973, ponieważ z tego czasu pochodzą pierwsze wzmianki w dziennikach.

¹⁴⁷ Widnieje on na fotografiach zespołu z lat siedemdziesiątych (fot.11).

¹⁴⁸ *Dziennik zajęć – Chór Żeński „Grabowczanka”*, 1982, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

W roku 1976 chór otrzymał od Wydziału Kultury i Sztuki w Zamościu Medal za Upowszechnianie Kultury¹⁴⁹. 14 września 1980 chór otrzymał pisemne podziękowania za wkład w przygotowanie imprezy dożynkowej „Zamość – 80” (na której wystąpił) od Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Zamościu, ponadto 6 grudnia tego samego roku zaprezentował się w hrubieszowskim Domu Kultury oraz w Mirczu (miejscowość w powiecie hrubieszowskim)¹⁵⁰. Od tego roku patronat nad zespołem przejął Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu, a skład chóru przedstawiał się następująco: Izabela Boczkowska, Maria Boczkowska, Kazimiera Czubara, Czesława Grechuta, Zofia Ilczuk, Lucyna Januszewska, Augustyna Kodeniec, Zofia Margol, Stefania Margol, Weronika Nowoczeska, Feliksa Orzechowska, Wincentyna Organista, Albina Otrocka, Janina Pietnowska, Janina Prus, Paulina Runkiewicz, Leokadia Sawiniec, Jadwiga Staszczuk, Halina Woszek, Julia Zarębska i Halina Zawalska¹⁵¹. W roku 1982 do chóru dołączyły panie Emilia Gąsior i Maria Zarębska, a odeszły zaś Paulina Runkiewicz i Halina Zawalska¹⁵².

Ze zgromadzonych dyplomów przez chór wiemy, że wziął on udział 21 października 1984 roku w Przeglądzie Zespołów Ludowych Kół Gospodyń Wiejskich w Hrubieszowie¹⁵³, 12 listopada 1988 roku w III Rejonowym Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych Kół Gospodyń Wiejskich w Hrubieszowie¹⁵⁴. 20 listopada tego samego roku zespół otrzymał wyróżnienie w III Wojewódzkim Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych Kół Gospodyń Wiejskich w Krasnobrodzie¹⁵⁵ i nagrodę w wysokości

¹⁴⁹ Medal za Upowszechnianie Kultury, Zamość 1976, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁵⁰ *Dziennik zajęć – Zespół Chóralny KGW w Grabowcu*, 1980, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁵¹ Ibidem.

¹⁵² *Dziennik zajęć – Zespół Chóralny KGW w Grabowcu*, 1982, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁵³ Dyplom dla Zespołu Ludowego KGW w Grabowcu za udział w Przeglądzie Zespołów Ludowych Kół Gospodyń Wiejskich, Hrubieszów 21 X 1984, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁵⁴ Dyplom dla Zespołu Ludowego KGW w Grabowcu za udział w III Rejonowym Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych Kół Gospodyń Wiejskich, Hrubieszów 12 XI 1988, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁵⁵ Dyplom dla Zespołu Ludowego KGW w Grabowcu za udział w III Wojewódzkim Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych Kół Gospodyń Wiejskich, Krasnobród 20 XI 1988, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

25.000zł¹⁵⁶, poza tym 9 marca 1986 roku zespół dostał nagrodę od dyrektora Urzędu wojewódzkiego w Zamościu w wysokości 20.000 zł¹⁵⁷.

W repertuarze zespołu znalazły się, między innymi, pieśni: *Hrubieszowski, Polna róża, Piszysz do mnie marzysz o miłości czy Żołnierz róży nie przyniesie*¹⁵⁸.

W marcu 1987 roku Żeński Chór *Grabowczanka* dołączył do Męskiego Chóru i w ten sposób powstał w Grabowcu chór mieszany o nazwie Chór Ziemi Grabowieckiej. Z pierwszego składu chóru po fuzji możemy odtworzyć skład ówczesnego zespołu, kończącego swoją samodzielną działalność. Śpiewały wówczas: Janina Boczkowska, Maria Boczkowska, Kazimiera Czubara, Wiesława Gardias, Teresa Lisiuk, Augustyn Kodeniec, Janina Kołodyńska, Weronika Nowoczeska, Albina Otrocka, Bożena Olech-Czechowska, Maria Oleszczuk, Janina Pietnowska, Lucyna Soroka, Krystyna Sołopa i Jadwiga Staszczuk¹⁵⁹.

4. Kapela Ludowa

Kapela Ludowa powstała w lutym 1982 roku przy Gminnym Ośrodku Kultury, a głównym inicjatorem jej założenia był ówczesny dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury, Mieczysław Kulik. Pierwszy skład kapeli – według krótkiej historii zespołu opisaną przez Kulika¹⁶⁰ - tworzyli: Janusz Boczkowski (akordeon), Bronisław Gąsior (pierwszy skrzypek), Bolesław Kanikuła (drugi skrzypek), Jan Kulik (śpiew), Mieczysław Kulik (bębnek), Bronisław Malinowski (skrzypce) oraz Mieczysław Zwoliński (śpiew).

¹⁵⁶ Pismo z Wojewódzkiego Związku Rolników, Kółek i Organizacji Rolniczych w Zamościu z/s Tomaszów Lub. O przyznaniu nagrody, Krasnobród 23 XI 1988, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁵⁷ Pismo z Urzędu Wojewódzkiego w Zamościu o przyznaniu nagrody, Zamość 3 III 1986, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁵⁸ *Dziennik zajęć – Zespół Chóralny KGW...*

¹⁵⁹ *Chór 700-lecia Grabowca...*

¹⁶⁰ *Kapela Ludowa w okresie 10-letniej działalności artystycznej 1982-1992*, mps, oprac. Mieczysław Kulik, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Początkowa faza istnienia kapeli nie była łatwa. Gminny Ośrodek Kultury w tamtym czasie dysponował jedynie akordeonem, a i doświadczenie w prowadzeniu tego typu zespołów było znikome. Brak instrumentów, repertuaru i strojów ludowych znacznie ograniczał jego działalność. Muzycy sami musieli zadbać o swoje instrumentarium, odszukując stare, często bardzo zniszczone instrumenty na strychach czy w garażach. Tylko dzięki ich zapałowi i zaangażowaniu szybko udało się je odremontować i rozpocząć próby. Kierownictwo muzyczne zespołu sprawowała najpierw Elżbieta Król, a po upływie niespełna dwóch miesięcy stanowisko to przejął pierwszy skrzypek, Bronisław Gąsior¹⁶¹. Po raz pierwszy kapela zaprezentowała się już w marcu 1982 roku podczas akademii z okazji Dnia Kobiet w Grabowcu, a we wrześniu wystąpiła na dożynkach gminnych¹⁶². W lutym 1983 roku do kapeli dołączyła wokalistka Maria Zarębska. W tym składzie zespół działał do września 1983 roku, kiedy to kapelę opuścił jej kierownik muzyczny Bronisław Gąsior, a jego miejsce zajął Edward Kanikuła, syn Bolesława Kanikuły. W początkowym okresie istnienia zespół występował na terenie gminy Grabowiec, uświetniając wszystkie imprezy kulturalne. Do kalendarza występów na stałe wpisały się takie uroczystości, jak dni miejscowości czy Dzień Seniora.

W styczniu 1983 roku kapela wystąpiła podczas Wojewódzkiej narady dyrektorów Gminnych Ośrodków Kultury, która odbyła się w Grabowcu¹⁶³, 10 kwietnia prezentowała się na Kiermaszu Pisanek Wielkanocnych w Zamościu, 23 maja wystąpiła w Szczeczeszynie, uświetniając obchody dni tego miasta, 25 maja brała udział w Wojewódzkim Przeglądzie Kapel i Śpiewaków Ludowych w Tomaszowie

¹⁶¹ Ibidem.

¹⁶² *Krótką historią działalności artystycznej Kapeli Ludowej w Grabowcu, napisana z okazji 5-lecia istnienia*, mps, 1987, oprac. Mieczysław Kulik, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁶³ Ibidem.

Lubelskim¹⁶⁴. 3 lipca zaś zespół występował dla Spółdzielni Mieszkaniowej w Hrubieszowie. 14 sierpnia wystąpił podczas dni Ornatowic (miejscowość w gminie Grabowiec), a 28 sierpnia uświetnił Dożynki gminne w Grabowcu. We wrześniu wreszcie koncertował dla grabowieckiej młodzieży szkolnej podczas rozpoczęcia roku szkolnego¹⁶⁵.

Podobną aktywność przyniósł następny rok. 11 marca 1984 roku zespół wystąpił podczas walnego zebrania rady gminy Grabowiec, a 25 marca w ramach Dnia Spółdzielczości w Grabowcu¹⁶⁶. W maju kapela po raz drugi pokazała się na Wojewódzkim Przeglądzie Kapel i Śpiewaków Ludowych w Tomaszowie Lubelskim. W czerwcu skład pomniejszył się o dwóch instrumentalistów, Mieczysława Zwolińskiego i Jana Kulika, natomiast do kapeli dołączył Roman Kaziczak z Szystowic. 28 października muzycy koncertowali w Henrykówce z okazji otwarcia remizo-świątlicy, 9 grudnia w Zamościu podczas Wojewódzkiego Przeglądu Chórów Koła Gospodyń Wiejskich oraz 20 grudnia w Uchaniach podczas obchodów Dnia Seniora¹⁶⁷.

W roku 1985 kalendarz imprez przedstawiał się następująco: 23 lutego kapela występowała podczas Dnia Działacza Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej w Grabowcu, 2 kwietnia – podczas obchodów Dnia Służby Zdrowia w Grabowcu, również; 30 czerwca brała udział w Dniach Tuczęp (gmina Grabowiec), 15 września uświetniała gminne Święto Plonów w Rogowie (gmina Grabowiec), a 27 grudnia dała koncert podczas Dnia Seniora w Grabowcu¹⁶⁸.

8 marca 1986 roku zespół dał koncert z okazji Dnia Kobiet w Grabowcu¹⁶⁹, a 19 marca występował na podsumowaniu Dni Miejscowości

¹⁶⁴ *Kapela Ludowa w okresie 10-letniej...*

¹⁶⁵ *Krótką historią działalności artystycznej Kapeli Ludowej...*

¹⁶⁶ *Ibidem.*

¹⁶⁷ *Kapela Ludowa w okresie 10-letniej...*

¹⁶⁸ *Krótką historią działalności artystycznej Kapeli Ludowej...*

¹⁶⁹ *Ibidem.*

(z regionu zamojskiego) w Zamościu¹⁷⁰. W maju tego roku skład kapeli powiększył się o trzeciego skrzypka, Aleksandra Świcę, i przedstawiał się następująco: Maria Zarębska (śpiew), Janusz Buczkowski (akordeon), Roman Kaziczak (bas), Bolesław Kanikuła (skrzypce), Bronisław Malinowski (skrzypce), Mieczysław Kulik (bębnek), Edward Kanikuła (klarnet, saksofon sopranowy, śpiew) oraz Aleksander Świca (skrzypce).

25 maja 1986 roku, już po raz kolejny, kapela grabowiecka uczestniczyła w Wojewódzkim Przeglądzie Kapel i Śpiewaków Ludowych w Tomaszowie Lubelskim. 15 czerwca zespół uczestniczył w jubileuszu Tarnogrodzkiej Kapeli Ludowej¹⁷¹, która niejednokrotnie występowała na imprezach odbywających się w Grabowcu, zanim jeszcze powstała kapela grabowiecka. 20 czerwca grabowieccy muzycy koncertowali podczas Dni Komarowa, a 22 czerwca w Zwierzyńcu uświetnili Dni Folkloru Zamojszczyzny. Wystąpili też 9 września w Krasnymstawie na Dożynkach Gminnych oraz 21 września w Iłowiczu z okazji obchodów 50-lecia Walk Chłopskich na Zamojszczyźnie¹⁷².

Intensywny był rok 1987. W lutym kapela wystąpiła podczas Dnia Działacza ORMÓ, 25 maja uświetnia Wojewódzkie Zawody Strzeleckie w Grabowcu¹⁷³, a 31 maja wzięła udział w Wojewódzkim Przeglądzie Kapel i Śpiewaków Ludowych¹⁷⁴. 6 czerwca 1987 roku kapela nagrała audycję radiową, która wyemitowana została na antenie I Programu Polskiego Radia 7 czerwca o godz. 5 rano w programie pod tytułem „Kiermasz pod kogutkiem”, w dzień Centralnego Święta Ludowego w Zamościu na którym zespół dał koncert wraz z Chórem Ziemi Grabowieckiej¹⁷⁵. Po tych uroczystościach zdjęcie grabowieckiej Kapeli Ludowej, jako jedyne

¹⁷⁰ *Kapela Ludowa w okresie 10-letniej...*

¹⁷¹ *Ibidem.*

¹⁷² *Ibidem.*

¹⁷³ *Krótką historią działalności artystycznej Kapeli Ludowej...*

¹⁷⁴ *Kapela Ludowa w okresie 10-letniej...*

¹⁷⁵ Edward Kanikuła...

zespołu artystycznego, zostało opublikowane na pierwszej stronie dodatku ilustrowanego do „Zielonego Sztandaru”¹⁷⁶. Oprócz wyżej wspomnianych wydarzeń zespół występował: 14 czerwca w Miączynie z okazji Święta Ludowego, 3 lipca podczas Wojewódzkiego Zjazdu Spółdzielczości Rolniczej w Hrubieszowie, 22 lipca podczas Dni Folkloru Zamojszczyzny w Zamościu, 20 września na „Chmielakach” w Krasnymstawie oraz 27 września w Siennicy Nadolnej uświetniła Dożynki gminy Krasnystaw¹⁷⁷.

Bogaty w wydarzenia był również rok 1988. 11 kwietnia kapela wystąpiła podczas wojewódzkiego podsumowania dni miejscowości w Zamościu. Późniejsze miesiące, oprócz dalszych sukcesów artystycznych, przyniosły zespołowi pierwszy wyjazd zagraniczny. W dniach 27-28 maja grabowiecka kapela wyjechała w ramach wymiany kulturalnej do Łucka w ZSRR, gdzie dawała koncerty oraz uczestniczyła w nagraniach radiowych i telewizyjnych dla tamtejszych mediów (prawdopodobnie nie ma tych nagrań w Polsce)¹⁷⁸. W tym roku zespół występował jeszcze 17 lipca w Mirczu podczas tamtejszych dni miejscowości, 28 sierpnia w Modryniu na Dniach Modrynia i podczas Dożynek gminy Krasnystaw w Maciejowie, 7 października w Hrubieszowie podczas 44 rocznicy powstania Milicji Obywatelskiej, 20 listopada w trakcie III Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych Koła Gospodyń Wiejskich w Krasnobrodzie oraz 3 grudnia na jubileuszu 60-lecia Związku Młodzieży Wiejskiej Wici w Zamościu¹⁷⁹.

30 kwietnia 1989 kapela dała koncert w Hrubieszowie, 7 maja podczas Dni Goraja, 27 czerwca uświetniła dni Komarowa, 22 lipca tradycyjnie już występowała na Dniach Folkloru Zamojszczyzny w Zwierzyńcu, a 5 października w Hrubieszowie z okazji Dnia Milicji

¹⁷⁶ „Zielony Sztandar” – Dodatek Ilustrowany 19 VII 1987, nr 29.

¹⁷⁷ *Kapela Ludowa w okresie 10-letniej...*

¹⁷⁸ *Krótką historią działalności artystycznej Kapeli Ludowej...*

¹⁷⁹ *Kapela Ludowa w okresie 10-letniej...*

Obywatelskiej¹⁸⁰. Pod koniec lat osiemdziesiątych w repertuarze grabowieckiej Kapeli Ludowej znalazły się, między innymi, takie utwory, jak *Kalina* (melodia z Mazowsza), *Kiedym Jechał* (melodia z Krakowskiego), *Oj dziewczyno* (kujawiak), *Na bok z drogi* (oberek), *Oberek lubelski*, *Chodzony* (melodia z Lubelskiego), *Oj wyszła chmura*, *Wyje Dniepr szeroki* (piosenka Ukraińska), *Zielony Jawor*, *Biedny jest ten biedny*, *Zachodzi słoneczko* (walczyk)¹⁸¹.

W roku 1990 nastąpiły zmiany personalne w zespole, jednak jeszcze do czerwca kapela występowała w starym składzie, który utrzymywał się od 1986 roku. 1 maja wystąpiła w muszli koncertowej w Zamościu, a 15 maja w Starosielach dla pracowników PKS Hrubieszów. W czerwcu zespół opuściła wokalistka Maria Zarębska oraz skrzypek Bronisław Malinowski. Solistką została Teresa Lisiuk z Grabowczyka. W tym składzie kapela dała jeszcze kilka koncertów – 22 lipca na Dniach Izbicy, 9 września na Dożynkach gminnych w Uchaniach i 29 września podczas Dożynek Jabłkowych w Olszance (gmina Grabowiec)¹⁸². W grudniu z zespołu odeszli Bolesław Kanikuła wraz z synem Edwardem.

W styczniu 1991 do kapeli dołączył syn Aleksandra Świcy, Krzysztof, który wzmocnił skład, grając na instrumentach dętych, zwłaszcza na trąbce i klarncie. W marcu natomiast do kapeli dołączyła wokalistka Janina Boczkowska, a w lipcu kapelę opuściła Teresa Lisiuk. W takim składzie zespół wystąpił: 7 lipca podczas Dni Skierbieszowa, 25 sierpnia na Dożynkach gminy Izbica w Tarnogórze, 29 września na Dożynkach Gminnych w Dubience. W dniach 25-28 listopada grabowiecka kapela ludowa w ramach przygranicznej wymiany kulturalnej dawała koncerty w Roziszczu, Lubomilu i Jagodzinie na Ukrainie¹⁸³, a 15 grudnia

¹⁸⁰ Ibidem.

¹⁸¹ *Dziennik zajęć – Kapela Ludowa; lata 87, 88, 89*; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁸² *Kapela Ludowa w okresie 10-letniej...*

¹⁸³ Ibidem.

na I Międzynarodowych Targach Turystycznych *Zamość 91*¹⁸⁴. Pod koniec roku do zespołu dołączyła Celina Sieczkowska.

Rok 1992 kapela rozpoczęła w następującym składzie: Janina Boczkowska, Celina Sieczkowska, Janusz Boczkowski, Roman Kaziczak, Mieczysław Kulik, Aleksander Świca i Krzysztof Świca

W lutym 1992 roku grabowiecka Kapela Ludowa obchodziła jubileusz dziesięciolecia działalności artystycznej. Z tej okazji zorganizowano spotkanie w Gminnym Ośrodku Kultury, na które zaproszono byłych członków zespołu którzy – z różnych powodów, czy to zdrowotnych, czy osobistych – musieli go wcześniej opuścić – oraz władze gminne. Na imprezie zjawili się też goście z Wojewódzkiego Domu Kultury w Zamościu, którzy przekazali dyrektorowi GOK-u list gratulacyjny oraz pamiątkowy puchar od Wojewody Zamościa¹⁸⁵. W tym roku kapela występowała również: 8 marca w Grabowcu z okazji Dnia Kobiet, 3 maja podczas obchodów Uchwalenia Konstytucji 3-go Maja, 7 czerwca na otwarciu remizo-świetlicy w Skomorochach Małych¹⁸⁶, 21 czerwca w Zwierzyńcu, 2 lipca w Józefowie z okazji obchodów 80-lecia Ochotniczej Straży Pożarnej¹⁸⁷, 30 sierpnia na otwarciu remizo-świetlicy w Skibicach¹⁸⁸, 20 września w Horodle, 6 listopada na Międzynarodowych Targach Biznesmenów *Zamość 92* oraz 24 listopada podczas Wojewódzkich Obchodów Dnia Seniora¹⁸⁹.

Rok 1993 był wyjątkowo bogaty w koncerty: 1 lutego kapela wystąpiła w Hrubieszowie na spotkaniu z Prezesem PSL-u Waldemarem Pawlakiem, 21 lutego pojawiła się w Grabowcu, na uroczystościach 50-tej rocznicy wysiedleń na terenach gminy Grabowiec; 4 kwietnia uświetniła

¹⁸⁴ Ibidem.

¹⁸⁵ *Kronika Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu* (przed rokiem 2000); Gminny Ośrodek Kultury.

¹⁸⁶ *Dziennik zajęć – Kapela Ludowa*, lata 1991-1994; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu..

¹⁸⁷ *Dziennik placówki społeczno-kulturalnej*, rok 1991/92; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁸⁸ *Dziennik zajęć – Kapela Ludowa*, lata 1991-1994...

¹⁸⁹ *Dziennik placówki społeczno-kulturalnej*, rok 1991/92...

imprezę *Uchańska Wiosna 93*, która odbyła się w Uchaniach; 3 maja grała w Grabowcu podczas obchodów Uchwalenia Konstytucji 3-go Maja; 23 maja dała koncert dla dyplomatów Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej w Zwierzyńcu, 30 maja w Grabowcu z okazji poświęcenia sztandaru Polskiego Stronnictwa Ludowego; 11 czerwca zespół koncertował dla działaczy kultury województwa Tarnowskiego w Tarnowie; 20 czerwca podczas obchodów 400-lecia Zwierzyńca¹⁹⁰; 30 lipca wystąpił podczas Spotkania z Kulturą w Grabowczyku¹⁹¹, które odbyło się na terenie dawnego majątku Władysław Czachórskiego, gdzie aktualnie jest wybudowana remizo-świątlica na wzór dawnego dworu artysty. Poza tym kapela wystąpiła jeszcze 18 lipca podczas Wojewódzkiej Spartakiady Sportowej Gmin województwa Zamojskiego w Werbkowicach, a następnie – tego samego dnia – na Spotkaniach z Kulturą w Wolicy Uchańskiej, 8 sierpnia na Spotkaniach z Kulturą w Horyszowie Ruskim, 12 września podczas Diecezjalno-Wojewódzkich dożynek w Krasnobrodzie oraz 22 października na Dożynkach Jabłkowych w Olszance¹⁹².

W 1994 roku Kapela Ludowa brała udział w następujących imprezach: 23 lutego w koncercie dla więźniów Zakładu Karnego w Zamościu, 6 marca dla mieszkańców Dołhobyczowa¹⁹³, 3 maja podczas obchodów Uchwalenia Konstytucji 3-go Maja w Grabowcu¹⁹⁴, 23 maja z okazji 10-lecia działalności artystycznej Chóru z Wolicy Uchańskiej, 3 lipca na wystawie rolniczej w Sitnie. 10 lipca zespół pokazano w telewizyjnych Wiadomościach Rolniczych. 24 lipca kapela wystąpiła na dniach miejscowości w Żurawlowie, 7 sierpnia na dniach miejscowości w Grabowczyku oraz – 8 września – podczas Posiedzenia Sejmowej Komisji

¹⁹⁰ *Dziennik zajęć – Kapela Ludowa, lata 1991-1994...*

¹⁹¹ *Kronika Gminnego...*, (przed rokiem 2000).

¹⁹² *Dziennik zajęć – Kapela Ludowa, lata 1991-1994...*

¹⁹³ *Ibidem.*

¹⁹⁴ *Kronika Gminnego...*, (przed rokiem 2000)

Kultury w Zwierzyńcu¹⁹⁵. W tym roku z zespołem jako kontrabasista występował Marek Hawro¹⁹⁶.

W następnych kilku latach aktywność kapeli wyraźnie osłabła, bądź nie została udokumentowana.

7 września 1997 kapela dała koncert podczas Dożynek Diecezjalno-Wojewódzkich w Sitnie¹⁹⁷. W tym roku muzykami kapeli byli¹⁹⁸: Janina Boczkowska, Urszula Kardasz, Roman Kaziczak, Jan Pelc, Roman Jabłoński, Janusz Boczkowski, Mieczysław Zwoliński, Bożena Olech-Czechowska i Krzysztof Świca.

3 maja 2000 roku kapela wystąpiła w części artystycznej obchodów rocznicy uchwalenia Konstytucji 3-go Maja w Grabowcu. 11 czerwca, razem z orkiestrą i chórem prezentowała się podczas Powiatowego Święta Ludowego w Cześnikach, a 17 czerwca dała koncert w prywatnej stadninie koni w Zawalowie. Na początku lipca tego roku zespół wziął udział w corocznej wystawie rolniczej organizowanej przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Sitnie, dając koncert na przygotowanej z tej okazji scenie. 16 lipca 2000 roku kapela wystąpiła na Zamojskich Spotkaniach Folklorystycznych w Zwierzyńcu (w zmniejszonym składzie: Krzysztof Świca, Zbigniew Makuch, Zdzisław Hawro)¹⁹⁹, a 3 września podczas Dożynek Powiatowych w Nieliszu.

8 czerwca 2001 roku w Grabowcu odbył się Powiatowy Dzień Działacza Kultury. Z tej okazji, oprócz innych zespołów artystycznych Grabowieckiego Ośrodka Kultury, zagrała również Kapela Ludowa. Po uroczystościach wszyscy udali się do Grabowczyka, gdzie na terenie byłego majątku Władysława Czachórskiego odbyło się ognisko, oczywiście przy dźwiękach muzyki kapeli. W lipcu zespół koncertował podczas

¹⁹⁵ *Dziennik zajęć – Kapela Ludowa, lata 1991-1994...*

¹⁹⁶ *Kronika Gminnego...*, (przed rokiem 2000).

¹⁹⁷ *Ibidem*.

¹⁹⁸ *Dziennik zajęć – Kapela Ludowa, rok 1997*; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

¹⁹⁹ Skład widoczny na zdjęciu z Zamojskich Spotkań Folklorystycznych w Zamościu (zob. fot. 29).

wystawy rolniczej w Sitnie, 2 września na Dożynkach Powiatowych w Żdanowie, 9 września na Dożynkach Diecezjalnych w Krasnobrodzie, 23 września, na zaproszenie księdza Stanisław Budzyńskiego, podczas Dożynek Parafialnych w Grabowcu oraz 21 października w budynku Urzędu Gminy na spotkaniu z okazji 50-ciolecia pożycia małżeńskiego mieszkańców gminy²⁰⁰.

W roku 2002 kapela ludowa cieszyła się niemałym zainteresowaniem wśród mieszkańców powiatu zamojskiego. Została zaproszona do wzięcia udziału w uroczystości 39-lecia Koła Gospodyń Wiejskich 14 kwietnia w miejscowości Rogów. Swoją obecnością uświetniła również obchody Konstytucji 3 Maja w Grabowcu. Miesiące wakacyjne były bardzo pracowite dla kapeli. 7 lipca grabowieccy kapel iści zaprezentowali się na targach „Kilijan” w Skierbieszowie, 15 lipca na imprezie z cyklu „Powroty w Rodzinne Strony” w Grabowcu, 11 sierpnia wzięli udział w koncercie zatytułowanym „Graj kapelo, graj” w Krasnobrodzie. 28 sierpnia natomiast wystąpili podczas Dożynek Powiatowych w Mokrym koło Zamościa²⁰¹.

Udział w wyżej wymienionych uroczystościach w 2002 roku zaowocował kolejnymi występami w roku 2003. Zespół tradycyjnie wystąpił na obchodach rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja w Grabowcu oraz 11 maja w ponownym, czterdziestym jubileuszu Koła Gospodyń Wiejskich w Rogowie. Ponadto 15 czerwca koncertował podczas Świąta Ludowego w Grabowcu, 6 lipca natomiast po raz kolejny na targach „Kilijan” w Skierbieszowie²⁰².

Rok 2004 był dla kapeli bardzo podobny do lat ubiegłych. Zespół wystąpił po raz kolejny w obchodach trzeciomajowych i jubileuszu rogowieckiego Koła Gospodyń Wiejskich (11 lipca). Poza tymi

²⁰⁰ *Kronika Gminnego...*, od roku 2000.

²⁰¹ *Ibidem*.

²⁰² *Ibidem*.

uroczystościami kapela ludowa uświetniła jeszcze 85-lecie Straży Pożarnej w Grabowcu (6 czerwca 2004 roku)²⁰³.

Rok 2006 przyniósł kapeli wiele nowych doświadczeń. 14 czerwca zespół wziął udział w Dniach Animatora Kultury w Szczepieszynie. 27 sierpnia koncertował na Dożynkach Powiatowych w Klemensowie, 3 września podczas Dożynek Parafialnych w Grabowcu. 8 października odbyły się uroczystości 50-lecia Pożycia Małżeńskiego par gminy Grabowiec. Kapela Ludowa uświetniła je swoją obecnością. 14 października natomiast zespół koncertował na otwarciu hali sportowej przy Zespole Szkół im. H. Sienkiewicza w Grabowcu²⁰⁴.

Lata następne, jak wynika z dokumentacji, były bardzo ubogie w koncerty kapeli ludowej. I tak, w roku 2008 zespół 13 lipca wystąpił na Spotkaniach Zespołów Folklorystycznych w Zwierzyńcu. Wziął także udział w Dożynkach pobliskich gmin: 24 sierpnia uświetnił Dożynki Gminne w Sawinie, 31 sierpnia Dożynki Powiatowe w Nieliszu oraz, 7 września Dożynki Gminne w Grabowcu²⁰⁵. W 2009 roku kapela wystąpiła w szkolnej świetlicy z okazji Dnia Matki (28 maja) oraz 1 lipca podczas Forum Kobiet Aktywnych w Suścu²⁰⁶. 11 lipca 2010 zespół wystąpił na pikniku „U Źródełka” w Dańczypolu. Tradycyjnie też wystąpił na Dożynkach Powiatowych, tym razem w Klemensowie (22 sierpnia) oraz 28 sierpnia na Dożynkach Gminnych w Grabowcu²⁰⁷.

Z początkiem 2011 roku zespół poszerzył się o saksofonistę Edwarda Derkacza oraz wokalistkę Teresę Szady²⁰⁸.

Od początku lat dziewięćdziesiątych na stałe do kalendarza imprez kapeli wpisały się: obchody uchwalenia Konstytucji 3-go Maja, Dożynki

²⁰³ Ibidem.

²⁰⁴ Ibidem.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Ibidem.

²⁰⁷ Ibidem.

²⁰⁸ Krzysztof Świca – informacje z 14 III 2011.

Gminne oraz Powiatowe. Aktualnie zespół występuje w następującym składzie²⁰⁹: Krzysztof Świca (prowadzący, trąbka, saksofon altowy, śpiew), Jan Dudziej (bębnek), Roman Hrycaj (trąbka), Marian Ostrowski (akordeon), Edward Dec (akordeon), Edward Derkacz (saksofon tenorowy, klarnet), Teresa Szady (śpiew), Marta Haber (śpiew).

Kapela ludowa od początku swego istnienia była i nadal jest wizytówką Grabowca. W jej repertuarze znajdują się, oprócz znanych pieśni, również te związane z Lubelszczyzną.

5. Orkiestra Dęta Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu

Orkiestra Dęta Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu powstała w lutym 1983 roku. Jej głównym inicjatorem i założycielem, podobnie jak w przypadku kapeli ludowej, był dyrektor Domu Kultury w Grabowcu, Mieczysław Kulik. Na kapelmistrza wybrano byłego członka przedwojennej strażackiej orkiestry dętej z Grabowca – Bronisława Pyskę (wśród członków nazywany był „Pestka”), mieszkańca oddalonej o kilkanaście kilometrów od Grabowca miejscowości w gminie Skierbieszów – Osiczyny. Początkowo muzycy wraz z dyrektorem GOK-u jeździli po wioskach i wyszukiwali stare, zużyte instrumenty, odkupując je od właścicieli, by poddawać je renowacji w zakładzie naprawy instrumentów w Lublinie. Orkiestra, od początku aż po czasy współczesne, była finansowana przez Urząd Gminy, który przeznaczał na ten cel pewną kwotę, z której wypłacane były diety członkom zespołu i zwracane ewentualne koszty podróży²¹⁰. Według zapisków Mieczysława Kulika

²⁰⁹ Ibidem.

²¹⁰ *X lat działalności Orkiestry Dętej – Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu*, Mieczysław Kulik, mps, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

pierwszy skład orkiestry przedstawiał się następująco²¹¹: Leon Być (bas Es), Janusz Dudziej (bęben), Zdzisław Hawro (alt Es), Roman Kołodziej (kornet), Ryszard Kowalczyk (alt Es), Stanisław Matwiejczuk (tenor II), Kazimierz Medak (kornet), Marian Niedźwiedź (baryton), Bolesław Panas (klarnet), Krzysztof Ryńko (kornet), Wacław Ryńko (tenor I), Zdzisław Skórzewski (kornet) i Henryk Wójciuk (puzon).

Z planu pracy zespołu, przedstawionego w *Dzienniku zajęć orkiestry dętej w Grabowcu*²¹², wynika, iż podczas prób ćwiczone były tzw. „Śpiewy organizacyjne”, polegające na graniu różnych popularnych piosenek. Pierwszy raz – po trzech miesiącach prób – orkiestra miała okazję zaprezentować się 1 maja 1983 roku w Grabowcu z okazji Święta Pracy, następnie 28 sierpnia na Dożynkach Gminnych w Grabowcu oraz 23 listopada w Grabowcu-Górze podczas otwarcia remizo-świetlicy²¹³.

Na początku roku 1984 do zespołu dołączyli: Mieczysław Kulik, Witold Majkutewicz, Jan Medak, Waldemar Mydlak, Adam Wojda oraz Henryk Woś, i razem z nimi orkiestra uświetniła 11 marca Akademię z okazji Dnia Kobiet w Grabowcu²¹⁴. Tego roku muzycy wystąpili jeszcze: podczas wiece 1-majowego w Grabowcu, 20 maja na Międzygminnych zawodach strażackich w Grabowcu, 3 czerwca z kolei na Rejonowych zawodach strażackich w Hrubieszowie, 22 grudnia z okazji otwarcia remizo-świetlicy w Koble (wieś w gminie Hrubieszów) oraz 29 grudnia podczas obchodów 70-lecia Ochotniczej Straży Pożarnej w Trzeszczanach (miejscowość położona kilkanaście kilometrów od Grabowca, w stronę Hrubieszowa)²¹⁵.

Bogatszy w koncerty był rok 1985. Do orkiestry dołączył Marian Chmielewski, i w takim składzie zespół wstąpił: 3 marca w Grabowcu z

²¹¹ Ibidem.

²¹² *Dziennik zajęć orkiestry dętej w Grabowcu, 1983-1988*, Gminny Ośrodek Kultury.

²¹³ *X lat działalności Orkiestry Dętej...*

²¹⁴ Ibidem.

²¹⁵ *Dziennik zajęć orkiestry...*

okazji Dnia Kobiet, 1 maja podczas pochodu w Grabowcu, 9 maja na wiecu dla mieszkańców gminy Grabowiec zorganizowanym przez ówczesne władze komunistyczne (uczestnictwo w takich imprezach w pewnym sensie zapewniało byt orkiestrze), 19 maja na międzygminnych zawodach strażackich w Chyżowicach (wieś w gminie Uchanie, powiat Hrubieszów), 26 maja zaprezentowała się wśród wszystkich zespołów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, z okazji pięciolecia działalności placówki, 1 czerwca podczas wmurowania kamienia węgielnego pod budynek szkoły w Kotlicach, 21 sierpnia na uroczystej sesji poświęconej Świętu Odrodzenia Polski w Grabowcu. 15 września orkiestra zaprezentowała się na Wojewódzkim Przeglądzie Orkiestr Dętych w Biłgoraju, 15 września z okazji Święta plonów w Rogowie oraz 21 września podczas zakończenia lata harcerskiego w Hrubieszowie²¹⁶.

Z rokiem 1986 do zespołu dołączyło wielu nowych członków, mianowicie: Stanisław Marchwiany, Jan Kulasza, Wiesław Moskwa, Lucjan Sitarz, Aleksander Świca, Jan Szady, Kazimierz Szady, Stanisław Szpak, Tadeusz Tomaszczuk, Jan Wichrowski, Ryszard Zajączkowski oraz Kazimierz Zdrojko. Mimo wzmocnienia składu rok ten był wyraźnie uboższy w koncerty niż poprzedni. Rozpoczął się pochodem 1-majowym w Grabowcu (co już było tradycją), następnie orkiestra uświetniła 18 maja międzygminne zawody sportowo-pożarnicze w Grabowcu, 14 września wzięła udział w Wojewódzkim Przeglądzie Orkiestr Dętych w Biłgoraju, 21 września wystąpiła podczas otwarcia remizo-światlicy w Wolicy Uchańskiej²¹⁷, połączonego z dożynkami gminy Grabowiec w Wolicy Uchańskiej oraz 12 października z okazji Harcerskiego Jarmarku Jesieni w

²¹⁶ Ibidem.

²¹⁷ *X lat działalności Orkiestry Dętej...*

Grabowcu²¹⁸. W grudniu kapelmistrzem orkiestry został Krzysztof Świca²¹⁹.

W roku 1987 do zespołu dołączył Piotr Zawalski (saksofon tenorowy)²²⁰. W przeszło trzydziestoosobowym składzie orkiestra znacznie częściej występowała niż w roku 1986. Wymienimy następujące występy: pochód pierwszomajowy w Grabowcu, 10 maja – Dni Grabowca-Góry, 24 maja – otwarcie remizo-świetlicy w Lipinie Starej (wieś w gminie Skierbieszów), 7 czerwca – Centralne Święto Ludowe w Zamościu, 28 czerwca – wprowadzenie Obrazu Papieskiego do kościoła parafialnego w Nieleldwi, 19 lipca – otwarcie remizo-świetlicy w Siedlisku (gmina Grabowiec), 20 września – Dożynki Gminne w Miączynie, 27 września Dożynki Gminne w Grabowcu oraz 29 września – powitanie delegacji radzieckiej na przejściu granicznym w Zosinie²²¹.

Rok 1988, nieco skromniejszy pod względem działalności koncertowej, rozpoczął się od muzycznej oprawy pogrzebu jednego z członków orkiestry, Wacława Ryńko, który odbył się 24 stycznia. Następnie orkiestra wystąpiła: tradycyjnie już podczas pochodu 1-majowego w Grabowcu, 15 maja uświetniła zawody sportowo-pożarnicze w Grabowcu-Górze, 20 maja Dni Grabowca, 11 września Dożynki Gminne w Grabowcu a 18 września wzięła udział Wojewódzkim Przeglądzie Orkiestr Dętych w Biłgoraju²²².

Rok 1989 w Polsce był – jak wiadomo – rokiem przełomowym w życiu politycznym i społecznym. Przełom ten widać też w całej jaskrawości w występach orkiestry. Jeszcze przed czerwcowymi wyborami wzięła ona udział – już po raz ostatni – w pochodzie 1-majowym, a 17 września – już w nowych realiach – uświetniła odsłonięcie pomnika ku czci

²¹⁸ *Dziennik zajęć orkiestry...*

²¹⁹ *X lat działalności Orkiestry Dętej...*

²²⁰ *Dziennik zajęć orkiestry...*

²²¹ *Ibidem.*

²²² *Ibidem.*

poległym w walce przeciw Armii Czerwonej. Tego roku zespół koncertował także: 16 kwietnia podczas Dni Grabowca-Góry, 3 maja podczas Obchodów Rocznicy powstania Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu, 28 maja na Dniach Bereścia oraz 3 września na Dniach Grabowca²²³.

Od początku lat dziewięćdziesiątych na stałe do kalendarza imprez grabowieckiej orkiestry wpisały się: rocznica wysiedleń na terenie Gminy Grabowiec (luty), rocznica uchwalenia Konstytucji 3 Maja, obchody przy pomniku ku czci pomordowanych przez Armię Czerwoną, 1 listopada oraz obchody Odzyskania Niepodległości (11 listopada). W roku 1990 zespół, oprócz wyżej wspomnianych uroczystości, wystąpił: 6 maja na zawodach strażackich w Grabowcu-Górze, 19 czerwca z koncertem dla mieszkańców Strzyżowa (powiat hrubieszowski) oraz 26 czerwca z okazji 10-lecie działalności Gminnego Ośrodka Kultury²²⁴.

W roku 1991 orkiestra uświetniła: 26 maja Dni Grabowca-Góry, 19 maja prymicję księdza Mirosław Prokopa pochodzącego z parafii Grabowiec, 30 czerwca Dni Grabowczyka oraz 7 lipca zaprezentowała się na Przeglądzie Orkiestr Dętych w Krasnobrodzie²²⁵.

Kalendarz występów z roku 1992 przedstawia się następująco: 10 maja – poświęcenie sztandaru Armii Krajowej w Miączynie, 7 czerwca – otwarcie remizo-świetlicy w Skomorochach Małych (gmina Grabowiec), 26 lipiec – poświęcenie sztandaru Armii Krajowej w Grabowcu, 12 lipca – pogrzeb Aleksandra Świcy, jednego z członków orkiestry, udzielającego się i w innych zespołach Gminnego Ośrodka Kultury, , 30 sierpnia – otwarcie remizo-świetlicy w Skibicach (gmina Grabowiec), 2 listopada –

²²³ Ibidem.

²²⁴ *X lat działalności Orkiestry Dętej...*

²²⁵ *Dziennik zajęć orkiestry...*

Dzień Zaduszny w Świdnikach oraz 29 listopada – powitanie nowego księdza w Parafii Św. Anny w Tuczępach (gmina Grabowiec)²²⁶.

Rok 1993 rozpoczął się jubileuszem 10-lecia orkiestry, który odbył się 7 lutego w Gminnym Ośrodku Kultury w Grabowcu. Na imprezę zostały zaproszone władze gminne oraz wojewódzkie. Na tę okazję zostały wydrukowane specjalne foldery ze zdjęciami i krótkim opisem działalności orkiestry. Skład zespołu w chwili jubileuszu przedstawiał się następująco: Krzysztof Świca (kapelmistrz), Kazimierz Medak (kornet I), Roman Hrycaj (kornet I), Jan Szady (kornet I), Roman Kołodziej (kornet II), Zdzisław Skórzewski (kornet II), Adam Wojda (saksofon altowy I), Mieczysław Kulik (saksofon altowy II), Jan Medak (saksofon tenorowy I), Piotr Zawalski (saksofon tenorowy II), Kazimierz Zdrojko (saksofon tenorowy III), Marian Niedźwiedź (baryton), Witold Majkutewicz (tenor I), Tadeusz Tomaszczuk (tenor II), Ryszard Kowalczyk (alt I), Zdzisław Hawro (alt II), Henryk Wójciuk (puzon), Henryk Woś (bas I), Leon Być (bas Es II), Janusz Dudziej (werble), Stanisław Szpak (czynele) oraz Marian Winnik (bęben)²²⁷. W tym roku zespół wystąpił jeszcze 9 maja w Kraśniczynie podczas bierzmowania i w Drewnikach (gmina Kraśniczyn) przy poświęceniu kapliczki; tym dwóm uroczystościom przewodniczył ks. biskup Bolesław Pylak. 30 maja orkiestra grała podczas poświęcenie sztandaru Polskiego Stronnictwa Ludowego oraz 4 lipca podczas spotkań z kulturą w Grabowczyku²²⁸. Z końcem roku orkiestra powiększyła się o Jana Diducha (puzon), Zbigniewa Makucha (bas) oraz Jana Pelca²²⁹.

W roku 1994, poza stałymi imprezami w gminie Grabowiec, orkiestra wystąpiła również 3 maja na odpuscie w Świdnikach (gmina Miączyn), 29 czerwca na odpuscie w Ornatowicach, 10 lipca podczas

²²⁶ Ibidem.

²²⁷ *X lat działalności Orkiestry Dętej...*

²²⁸ *Dziennik zajęć orkiestry...*

²²⁹ Ibidem.

poświęcenia sztandaru Armii Krajowej w Horyszowie Polskim (gmina Miączyn), 24 lipca podczas Dni Żurawlowa (gmina Grabowiec), 7 sierpnia uświetniła Dni Grabowczyka i 8 sierpnia odpust w Miączynie²³⁰.

W późniejszych latach orkiestra ograniczała się do występów w obrębie gminy Grabowiec, biorąc udział w wyżej wymienionych uroczystościach, które na stałe wpisane były do kalendarza, do którego doszły jeszcze – rocznica pacyfikacji gminy Grabowiec (czerwiec) oraz dożynki gminne w Grabowcu. W roku 1999 w składzie znajdowali się następujący muzycy: Krzysztof Świca (kapelmistrz), Kazimierz Medak (kornet I), Roman Hrycaj (kornet I), Adam Wojda (saksofon altowy I), Jan Medak (saksofon tenorowy I), Piotr Zawalski (saksofon tenorowy II), Witold Majkutewicz (tenor I), Tadeusz Tomaszczuk (tenor II), Ryszard Kowalczyk (alt I), Zdzisław Hawro (alt II), Henryk Woś (bas I), Leon Być (bas Es II), Janusz Dudziej (werble), Marian Winnik (bęben), Jan Diduch (puzon), Zbigniew Makuch (bas) oraz Karol Chylewicz (puzon)²³¹.

Jak wynika z *Kroniki Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu*, pisanej po roku 2000, orkiestra w roku 2000 wystąpiła jeszcze 5 maja na odpuscie w Świdnikach, 4 czerwca na międzygminnych zawodach strażackich w Grabowcu oraz 11 czerwca podczas Powiatowego Święta Ludowego w Cześnikach (gmina Sitno). 3 czerwca 2001 roku uświetniła festyn *Bezpieczna wieś*, który odbył się w Grabowcu. W roku 2002 koncertowała 5 maja w Skomorochach z okazji odpustu, 2 czerwca uświetniła zawody strażackie w Grabowcu, a 13 czerwca wzięła udział w uroczystościach Bożego Ciała w Grabowcu. Ponadto 15 czerwca 2003 grabowiecka orkiestra zagrała podczas Powiatowego Święta Ludowego w Grabowcu, 6 czerwca 2004 roku okazji 85-lecia Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu. Skład orkiestry, przedstawiony w dzienniku zajęć z

²³⁰ Ibidem.

²³¹ Ibidem.

2004 roku, wyglądał następująco: Krzysztof Świca (kapelmistrz), Roman Hrycaj (kornet I), Adam Wojda (saksofon altowy I), Piotr Zawalski (saksofon tenorowy II), Tadeusz Tomaszczuk (tenor II), Ryszard Kowalczyk (alt I), Karol Kowalczyk (klarnet) Zdzisław Hawro (alt II), Henryk Woś (bas I), Leon Być (bas Es II), Janusz Dudziej (werble), Marian Winnik (bęben) i Jan Diduch (puzon)²³².

W roku 2006 orkiestra miała ponownie sporą ilość koncertów, 30 kwietnia uświetniła odpust w Skomorochach, 4 maja – uroczystość patrona strażaków Św. Floriana w Grabowcu, 11 czerwca – 80-lecie Ochotniczej Straży Pożarnej w Nabrożu i 14 października – otwarcie hali sportowej w Grabowcu. W roku 2007 – 29 lipca – zespół wystąpił podczas 80-lecia Ochotniczej Straży Pożarnej w Ornatowicach. Rok 2008, jeśli chodzi o występy, przedstawiał się następująco: 10 maj – odpust w Skomorochach, 3 lipiec – 15 rocznica odsłonięcia pomnika Dzieci Zamojszczyzny, 3 sierpnia – wprowadzenie nowego księdza do parafii Grabowiec. W roku 2010 orkiestra wystąpiła 9 maja na odpuscie w Skomorochach, 6 czerwca uświetniała uroczystość poświęcenia samochodu pożarnego dla OSP Grabowiec-Góra, a 11 lipca na Pikniku u źródła w Dańczypolu²³³.

W repertuarze orkiestry do roku 1985 znalazły się następujące utwory: *Międzynarodówka*, *Hymn narodowy*, marsze – *Witaj Polsko*, *Półtawa*, *Rezerwista*, *Ojczyzna*, *Baron*, *Wszystko dla Ojczyzny*, *Warszawianka*, walce – *Wspomnienie*, *Zwycięstwo*, *Niezapominajka*, *Pożegnanie*, *Miłość zasmucona*, *Złudzenie*, *Syreny*, tanga – *Wrócisz*, *Przyjdź do mnie jutro* poza tym kolędy i marsze żałobne (niewymienione z tytułu)²³⁴.

Aktualnie orkiestra liczy szesnastu członków wraz z kapelmistrzem Krzysztofem Świcą (trąbka). Do obecnego składu wchodzi: Antoni

²³² *Dziennik zajęć - Orkiestra Dęta 2004*, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²³³ *Kronika Gminnego...*, po roku 2000.

²³⁴ *Dziennik zajęć orkiestry...*

Chawała (saksofon tenorowy), Edward Derkacz (saksofon tenorowy), Jan Dudziej (bęben), Roman Hrycaj (trąbka), Ryszard Kowalczyk (alt Es), Moskwa (tenor), Majewski (trąbka), Marian Ostrowski (tuba), Romaniuk (trąbka), Romaniuk (tenor), Grzegorz Ryńko (baryton), Grzegorz Szałaj (saksofon tenorowy), Stanisław Szarzyński (tenor), Adam Wojda (saksofon altowy) i Henryk Woś (bas)²³⁵.

Repertuar orkiestry aktualnie przedstawia się następująco: Hymn Narodowy, marsze – *Brygada*, *Witaj Polsko*, *Kawalerzy*, *Nad Labem*, *Marsz Powitalny*, *Pochód*, *Wesoły Pochód*, *Na straży*, *Strzelcy maszerują*; utwory taneczne – *Polka Amsee*, polka *Starzy Przyjaciele*, walc *W niewoli* (koncertowy), walc *Nad brzegiem Wisły* oraz *Polonez Strażacki*²³⁶.

Orkiestra Dęta Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu może się pochwalić prawie 30-letnim, nieprzerwanym stażem w działalności artystycznej. Jest jedynym tego typu zespołem w promieniu kilkunastu, może nawet kilkudziesięciu kilometrów od Grabowca.

6. Chór w Wolicy Uchańskiej

Chór w Wolicy Uchańskiej powstał w marcu 1984 roku, z inicjatywy ówczesnego dyrektora Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, Mieczysława Kulika. Członkami zespołu byli rolnicy, renciści i emeryci z Wolicy Uchańskiej, których łączyła chęć wspólnego śpiewania. Pierwszy dyrygentem chóru był Janusz Pawliszak, lecz nie trwało to długo, ponieważ już w maju 1984 roku wyjechał on z Grabowca i pozostawił śpiewaków bez prowadzącego²³⁷. W początkowym okresie działalności zespół liczył

²³⁵ Krzysztof Świca...

²³⁶ Ibidem.

²³⁷ *Wolica Uchańska – Chór*, mps 1994, oprac. Mieczysław Kulik s. 1; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

dziewiętnaście osób. Byli nimi²³⁸: Tadeusz Bałabuch, Krystyna Brzozowska, Maria Bucior, Mieczysław Czechyra, Bronisław Danieluk, Halina Danieluk, Stanisław Dymański, Bronisław Dymański, Janina Dymańska, Wiesław Kozar, Janina Kulik, Wacław Kulik, Jan Mociak, Teresa Mociak, Czesław Szczერba, Teresa Wojniak, Stanisław Wojtasiuk i Jadwiga Wojtasiuk.

Początki – tak samo jak w innych zespołach artystycznych działających przy Grabowieckim Domu Kultury – nie były łatwe. Próby zespołu odbywały się początkowo w Wiejskim Klubie Rolnika, który nie był w najlepszym stanie; w okresie zimowym każdy z członków chóru kolejno przynosił węgiel, aby go ogrzać. Największym jednak problemem był brak instrumentu oraz jednolitych strojów, w których zespół mógłby występować podczas koncertów.

Po odejściu pierwszego dyrygenta w maju 1985 roku do października 1986 zespół miał przerwę w działalności. Po tym okresie chór objął Stanisław Dziwóra, nauczyciel Państwowej Szkoły Muzycznej w Zamościu. Próby odbywały się w nowo wybudowanym budynku remizoswietlicy. Gminny Ośrodek Kultury przekazał akordeon, a za własne pieniądze członkowie zakupili jednolite spódnice, bluzki oraz garnitury dla mężczyzn²³⁹. Tego roku zespół opuścili: Maria Bucior, Bronisław Danieluk, Halina Danieluk, Bronisław Dymański, Wacław Kulik, Stanisław Wojtasiuk oraz Jadwiga Wojtasiuk, dołączyli natomiast Danuta Bałabuch i Janina Borys²⁴⁰. Taki skład utrzymał się do 1987 roku.

5 kwietnia 1986 roku chór uczestniczył w eliminacjach wojewódzkich do XI Ogólnopolskiego Festiwalu Pieśni Chóralnej w

²³⁸ *Dziennik zajęć – Zespół artystyczny w Wolicy Uchańskiej*; rok 1985/86/87; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²³⁹ *Wolica Uchańska – Chór...*

²⁴⁰ *Dziennik zajęć – Zespół artystyczny w Wolicy Uchańskiej...*

Zamościu, za co otrzymał dyplom²⁴¹. 15 listopada wziął udział w II Rejonowym Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych Koła Gospodyń Wiejskich w Hrubieszowie²⁴². W roku 1987 zespół nie uczestniczył w żadnych imprezach, przynajmniej tak wynika z dziennika prowadzonego przez dyrygenta. W maju 1987 roku Stanisław Dziwóra zrezygnował z funkcji dyrygenta, a jego miejsce zajęła, ówczesna organistka Parafii św. Mikołaja w Grabowcu, Elżbieta Król²⁴³.

Z kolejnych lat istnienia i działalności zespołu nie ma prawie żadnej dokumentacji. Wiemy tylko o pojedynczych występach. I tak, 12 listopada 1988 roku chór wystąpił na III Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych KGW w Hrubieszowie²⁴⁴. 16 września 1989 roku zespół wystąpił podczas obchodów 50 rocznicy pomordowani żołnierzy polskich przez Armię Czerwoną w Górze Grabowiec²⁴⁵. 13 stycznia 1990 roku zespół brał udział w eliminacjach rejonowych do IV Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych w Hrubieszowie²⁴⁶. W roku 1991 zespół otrzymał od dyrektora Gminnego Ośrodka Kultury nagrodę w wysokości 200.000 złotych za działalność artystyczną²⁴⁷. W 1992 roku zespół uczestniczył w Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych w Hrubieszowie²⁴⁸. 4 lipca 1993 roku w Grabowczyku miała miejsce impreza pod tytułem *Spotkania z Kulturą* na której, obok innych zespołów, zaprezentował się również chór z Wolicy

²⁴¹ Dyplom dla Chóru z Wolicy Uchańskiej za udział w eliminacjach wojewódzkich XI Ogólnopolskiego Festiwalu Pieśni Chóralnej, Zamość 5 IV 1986; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁴² Dyplom dla Chóru z Wolicy Uchańskiej za udział w II Rejonowym Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych KGW, Hrubieszów 15 XI 1986; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁴³ *Wolica Uchańska – Chór...*

²⁴⁴ Dyplom dla Chóru z Wolicy Uchańskiej za udział w III Regionalnym Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych KGW; Hrubieszów 12 XI 1988; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁴⁵ Folder – Chór z Wolicy Uchańskiej, z okazji 10-lecia zespołu; maj 1994; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁴⁶ Dyplom dla Chóru z Wolicy Uchańskiej za udział w eliminacjach rejonowych VI Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych; Hrubieszów 13 I 1990; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁴⁷ Pismo z dnia 8 IX 1991; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁴⁸ Folder – Chór z Wolicy Uchańskiej...

Uchańskiej. W tym samym roku wystąpił on ponadto jeszcze na Święcie Plonów w Grabowcu²⁴⁹.

23 maja 1994 roku chór z Wolicy Uchańskiej świętował 10-lecie działalności artystycznej. Obchody odbyły się w Gminnym Ośrodku Kultury w Grabowcu, gdzie zespół otrzymał nagrodę pieniężną od dyrektora placówki (w wysokości 2.000.000 złotych) na dalszą działalność artystyczną²⁵⁰. Skład chóru w tym roku, według folderu przygotowanego specjalnie na jubileusz, przedstawiał się następująco: Danuta Bałabuch, Tadeusz Bałabuch, Janina Borys, Krystyna Brzozowska, Mieczysław Czechyra, Halina Danieluk, Stanisław Dymański, Bronisła Dymański, Janina Kulik, Zofia Kulik, Zofia Mielnicka, Jan Pieczykolan, Janina Pieczykolan oraz Teresa Wojniak²⁵¹.

2 kwietnia 1995 roku chór zaprezentował się w eliminacjach rejonowych do VIII Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych w Hrubieszowie²⁵².

W okresie prowadzenia chóru przez Janusz Pawliszaka w repertuarze znajdowały się następujące utwory: *A pod moim oknem* (2-gł), *Rano wstań mój miły* (2-gł), *Po cóżeś mnie matuleńko* (1-gł), *Pod Krakowem* (1-gł z elementami 2-gł), *Czemu jarzębino* (2-gł)²⁵³. Do utworów śpiewanych w roku 1986 należały: *Przylecieli Sokołowie*, *Bandoska*, *Rozkaz*, *Daleko*, *Hej ty Wisła*, *A na mostku*, *Nieznany żołnierz*, *Budujemy Polską wieś*, *W polu stoi grusza*, *Hej jedzie ułan*, *Biały dom*, *Deszcz jesienny deszcz*, *Rozkwitały pąki białych róż*, *Dzisiaj w Betlejem*, *Gdy się Chrystus rodzi*, *Jezus malusieńki*, *Kare konie kare*, *Powiedzże mi*, *Pastuszek*²⁵⁴. W roku 1987

²⁴⁹ Kronika Gminnego..., (przed rokiem 2000).

²⁵⁰ Pismo z dnia 23 III 1994; 42/1/94; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁵¹ Folder – Chór z Wolicy Uchańskiej...

²⁵² Dyplom dla Chóru z Wolicy Uchańskiej za udział w eliminacjach rejonowych VIII Wojewódzkiego Przeglądu Zespołów Śpiewaczych; Hrubieszów 2 IV 1995; Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁵³ *Dziennik zajęć – Zespół artystyczny w Wolicy Uchańskiej...*

²⁵⁴ Ibidem.

pojawiały się w repertuarze: *Wśród nocnej ciszy*, *Maciuś*, *Matulu moja* i *Jak długo*.

Przez wszystkie lata działalności na stałe do kalendarza imprez, na których występował zespół z Wolicy Uchańskiej, weszły: Dożynki Gminne, dni miejscowości w Gminie Grabowiec, Dni Kultury Religijnej w Grabowcu, Rocznica Uchwalenia Konstytucji 3-go Maja, Święto Ludowe²⁵⁵.

7. Chór wiejski w Bereściu

Chór wiejski w Bereściu powstał w latach osiemdziesiątych i składał się z kobiet pochodzących z tej wsi. Kierownikiem, praktycznie przez cały okres istnienia, był nauczyciel muzyki w szkole grabowieckiej, a zarazem pracownik Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, Piotr Zawalski, który podczas występów przygrywał paniom na akordeonie. Skład osobowy chóru, według *Dziennika zajęć* prowadzonego przez instruktora, liczył dziesięć kobiet. Były to: Leokadia Cieślak, Jadwiga Kamińska, Leokadia Greniuk, Kazimiera Kulik, Krystyna Korzeniowska, Irena Krauze, Franciszka Łatka, Leokadia Margol, Anna Malinowska oraz Helena Mierzwa²⁵⁶.

13 marca 1986 roku zespół otrzymał nagrodę od dyrektora Urzędu Wojewódzkiego w Zamościu za osiągnięcia w pracy społecznej w wysokości 20.000 zł²⁵⁷.

We wspomnianym *Dzienniku zajęć* odnotowano niektóre występy zespołu. W roku 1986 (14 października) chór wystąpił w Mirczu na Dożynkach Gminnych, a 7 listopada był na Przeglądzie Zespołów

²⁵⁵ *Wolica Uchańska – Chór...*

²⁵⁶ *Dziennik zajęć – Chór wiejski w Bereściu*, 1986-1990, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁵⁷ Pismo z Urzędu Wojewódzkiego w Zamościu o przyznaniu nagrody, Zamość 13 III 1986, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Śpiewaczych w Hrubieszowie. W roku 1987 śpiewał 6 marca z okazji Dnia Kobiet w Grabowcu, 27 września na Dożynkach Gminnych w Grabowcu, 3 kwietnia 1988 roku, razem grabowiecką kapelą, zespół wystąpił w Grabowcu, 17 września 1989 roku w Grabowiec-Górze, 13 stycznia 1990 roku wreszcie zaprezentował się na Przeglądzie Zespołów Śpiewaczych w Hrubieszowie²⁵⁸.

W repertuarze chóru znalazły się pieśni, najczęściej w opracowaniu dwugłosowym. Były nimi: *A jechałem, A jak będzie, Budujemy Polską wieś, Biało-czerwone kwiaty, Bandoska, Cyganeczka, Czemu kalino w dole stoisz, Dzieweczko ze Śląska, Dwie Marysie, Do broni ludy, Droga leśna brzozowa, Dziewczyna jak kwiat, Grajek* (Stanisław Moniuszko), *Hej od Krakowa, Hulanka, Idzie chmura, Jezioro, Kum i Kuma, , Już idziemy, Kto tyle przeżył, Kukuleczka, Moja Marysiu, Małe dzieciątko, Mamuś moja, mamuniu moja, Moje starościny, Moja Marysiu nie chcę Cię, Matulu Moja, Mołdawianka, Moja Ojczyzna, Maj cudowny maj, Nawrócona* (St. Moniuszko), *Nie daleko jeziora, Niech leci pieśń, Nie wyskakuj ptaszku, Nasz pieśń, Na środku pola stoi topola, Na biwaku, Nad brzegiem morza, Oj jezioro jezioro, Plon niesiemy plon, Po morzu fali, Pieśń partyzanta, Przyjaźń, narodów, Pod borem, Polską drogą, Szła Dzieweczka, Tam na górze, Ty dziewczyną moją będziesz, Tam koło młyna, Usnęła Marysia, Wedle tego młyna, Wieczorny dzwon, Zbożem szumią polskie kłosa, Zagrajże mi czarny Cyganie, Żniwa się skończyły, Za staweczkiem za borem, Żale dziewczyny, Zakwitła nam róża*²⁵⁹.

W latach 1991-1995 zespół prowadził Krzysztof Świca. Chór wiejski w Bereściu zakończył swoją działalność w 1995 roku²⁶⁰.

²⁵⁸ Dziennik zajęć – Chór wiejski w Bereściu...

²⁵⁹ Ibidem.

²⁶⁰ Krzysztof Świca...

8. Kapela Podwórkowa

Grabowiecka Kapela podwórkowa powstała w lutym 1985 roku. Jej głównym pomysłodawcą i instruktorem – przez cały okres istnienia – był Edward Kanikuła. Pierwszy skład tworzyło sześciu mężczyzn: Janusz Boczkowski (akordeon), Zbigniew Daniec (tuba), Jan Medak (saksofon tenorowy), Zbigniew Pedowski (gitara), Mieczysław Kulik (bębnek, śpiew) i Edward Kanikuła (saksofon sopranowy, klarnet, bandžo, śpiew).

Pierwszy koncert miał miejsce 26 maja 1985 roku w Gminnym Ośrodku Kultury w Grabowcu, podczas obchodów 5-lecia działalności placówki. W roku 1985 kapela występowała jeszcze 30 czerwca na dniach Tuczęp, po których zespół opuścił Zbigniew Pedowski. W tym roku zespół wystąpił jeszcze, 15 września podczas Gminnego Święta Plonów w Rogowie oraz, 27 grudnia z okazji Dnia Seniora w Grabowcu.

1 marca 1986 roku Kapela Podwórkowa dała koncert w Grabowcu z okazji 40-lecia Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, 23 marca uświetniła uroczystość 10-lecia działalności chóru Koła Gospodyń Wiejskich w Bereściu, 11 maja Dni Szystowic oraz 15 czerwca Dni Bereścia. Od czerwca tego roku zespół powiększył się o dwóch muzyków – Aleksandra Świcę i jego syna Krzysztofa. W takim składzie 23 czerwca zespół koncertował dla przedstawicieli Województwa Rzeszowskiego w Grabowcu, 20 lipca podczas Dni Komarowa, 13 października na Akademii Gminnej z okazji Dnia Nauczyciela i 28 grudnia w Urzędzie Gminy Grabowiec z okazji Dnia Seniora.

W roku 1987 kapela 6 marca koncertowała podczas Dnia Kobiet w Grabowcu, 6 kwietnia na Walnym posiedzeniu pracowników Banku Spółdzielczego w Grabowcu, 24 maja podczas Wojewódzkich Zawodów Strażackich w Górze Grabowiec.

Rok 1988 rozpoczął się próbami. Pierwszy koncert miał miejsce dopiero 22 maja z okazji Święta Ludowego w Grabowcu, następnie kapela występowała 24 sierpnia podczas Dni Miejscowości Bereść oraz, 7 października w Hrubieszowie z okazji 44 rocznicy Milicji Obywatelskiej i Służb Bezpieczeństwa.

W roku 1989, kończącym działalność zespołu, miały miejsce następujące koncerty: 19 lutego w Urzędzie Gminy Grabowiec z okazji 43 rocznicy powstania ORMÓ, 28 maja w Bereściu.

W pierwszych miesiącach działalności do repertuaru Kapeli Podwórkowej weszły następujące utwory: *Zabawa u Malarki* (tango), *Apaszowskie tango*, *Tango Andrusowskie*, *Janek na harmonii gra* (polka), *Falszywa miłość* (polka), oraz *Tango z gwoździem w bucie*, *Pieski żywot* oraz *Trzyście czerwonych goździków*. Potem repertuar kapeli krystalizował się następująco: w roku 1986 śpiewano: *Chłopy szkopy* (foxtrot), *Żonaty Franek* (walczyk), *Czwarta zmiana* (foxtrot), *W kamienicy jakich mało* oraz *Marcinowa żona*; w roku 1987 – *Żewne tango*, *Żak człowieka pocziwego*, *I to i owo* (foxtrot), *Andrusów król* (tango) i *Gołębiowskie tango*; w roku 1988 – *Tańczy szmal* (tango), *Polka spekulanka* oraz *Sopockie lato* (foxtrot), a w roku 1989 *Nasza pieśń* oraz *Strażak i sikawka*²⁶¹.

Kapela podwórkowa zakończyła swoją działalność na początku lat dziewięćdziesiątych.

9. Młodzieżowy zespół wokлно-instrumentalny

Młodzieżowy zespół wokлно-instrumentalny powstał przy Gminnym Ośrodku Kultury w Grabowcu w 1985 roku. Jego kierownikiem do roku 1989 był Edward Kanikuła, angażujący się w wiele innych

²⁶¹ *Dziennik zajęć – Kapela podwórkowa*, lata 1985/86/87/88/89, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

grabowieckich przedsięwzięć muzycznych. Skład zespołu przedstawiał się następująco: Agnieszka Stojko (flet sopranowy I), Dorota Stojko (flet sopranowy II), Elżbieta Martyniuk (flet sopranowy I), Artur Greniuk (akordeon), Marek Pociennik (gitara), Artur Koszel (gitara), Krzysztof Wawrzyn (śpiew) i Elżbieta Garbacz (śpiew)²⁶².

Zespół uświetniał zwłaszcza uroczystości gminne, takie jak dni miejscowości, Dożynki Gminne, a po roku 1989 – obchody Uchwalenia Konstytucji 3-go Maja, obchody Odzyskania Niepodległości. Ponadto – od 1985 regularnie – brał udział w Eliminacjach Rejonowych Ogólnopolskiego Konkursu Piosenki Radzieckiej w Hrubieszowie. I tak w roku 1985 zdobył na nim II miejsce, w 1986 III miejsce, a w 1987 – wyróżnienie (wówczas odbywał się w Werbkowicach)²⁶³. W 1989 roku grupa otrzymała na tym konkursie dyplom za uczestnictwo²⁶⁴.

W 1989 roku prowadzenie zespołu przejął Artur Koszel²⁶⁵, w 1991 Artur Greniuk²⁶⁶, a w 1992 Marek Hawro²⁶⁷.

Zespół zakończył swoją działalność około roku 1993.

10. Chór *Kantata*

Chór *Kantata* powstał w lutym 1993 roku i był kolejnym zespołem który powstał z inicjatywy nauczyciela muzyki Edwarda Kanikuły. W składzie zespołu znaleźli się głównie nauczyciele szkół gminy Grabowiec, zarówno aktywni zawodowo, jak i emerytowani. Nie zabrakło także miłośników śpiewu chóralnego mieszkających w gminie Grabowiec.

²⁶² Edward Kanikuła...

²⁶³ Ibidem.

²⁶⁴ Dyplom dla Zespołu wokalnie-instrumentalnego gminnego ośrodka kultury w Grabowcu za udział w Eliminacjach Rejonowych XXVIII Konkursu Piosenki Radzieckiej, Hrubieszów 26 II 1989, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁶⁵ *Dziennik domu kultury*, 1989, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁶⁶ *Dziennik domu kultury*, 1991/92, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

²⁶⁷ Ibidem.

Zespół działał przy szkole i w początkowej fazie swej działalności nie był w żaden sposób dofinansowywany. Dopiero w roku 1996 patronat nad chórem przejął Urząd Gminy Grabowiec, który zakupił stroje i opłacał dyrygenta chóru.

W repertuarze zespołu znalazło się wiele pieśni patriotycznych, partyzanckich, religijnych i okolicznościowych, a do kalendarza występów weszło na stałe wiele uroczystości. Były to między innymi: Święto Ludowe, Rocznica Uchwalenia Konstytucji 3-go Maja, Dzień Nauczyciela, rocznica Odzyskania Niepodległości, koncert kolęd w okresie Świąt Bożego Narodzenia oraz wykonanie Pasji w Wielki Piątek. Poza obchodami wyżej wymienionych uroczystości chór *Kantata* wystąpił podczas Międzywojewódzkiego Przeglądu Chórów „Tobie Śpiewamy Ojczyźnie” w Woli Dużej koło Biłgoraja. Ponadto trzykrotnie wziął udział w przeglądzie pieśni partyzanckiej w Osuchach, koncertował w kościołach w Hulczu i w Dubience oraz zaprezentował swoje umiejętności, wykonując pieśni patriotyczne w miejscowości Trzeszczany. Swoją obecnością uświetnił również otwarcie nowego budynku szkoły w Grabowcu i nadanie jej imienia Henryka Sienkiewicza, dał też specjalny koncert dla ówczesnego biskupa diecezji zamojsko-lubaczowskiej, Jana Śrutwy, podczas jego spotkania z nauczycielami.

Chór zakończył swoją działalność w 2000 roku. Przyczyniło się do tego zaniechanie dofinansowania prowadzenia dalszej działalności ze strony władz Urzędu Gminy Grabowiec. Zespół jeszcze kilkakrotnie był reaktywowany w celu uświetnienia uroczystości lokalnych, nigdy jednak oficjalnie nie wznowił swojej działalności²⁶⁸.

²⁶⁸ Edward Kanikuła...

Zakończenie

Przeprowadzone badania odsłaniają bogatą i różnorodną kulturę muzyczną Grabowca. Patrząc na ponad stuletnią, popartą dokumentami historię życia muzycznego tej miejscowości, zauważamy wielką różnorodność aktywności w dziedzinie muzyki, obejmującą chóry, orkiestry, wielorakie zespoły wokalne, wokально-instrumentalne i instrumentalne, prezentujące różne gatunki i style muzyczne. Na pewno centralne miejsce zajmuje tu Chór Ziemi Grabowieckiej, obok niego także długo działający chór kościelny czy stale podejmowane inicjatywy związane z muzyką orkiestr dętych.

Na podkreślenie zasługuje również aktywność poszczególnych osób – muzyków, organistów, dyrygentów, śpiewaków, organizatorów – bez których zaangażowania nie sposób wyobrazić sobie rozwoju grabowieckiej kultury muzycznej. Trzeba więc docenić rolę takich postaci, jak Bolesław Kołodyński, Jan Łapiński, Wacław Jaroszyński, Aleksander Woźnicki, Mieczysław Kulik, Krzysztof Świca czy Edward Kanikuła, które tworzyły grabowiecką historię muzyczną.

Na kształcie kultury muzycznej w Grabowcu – widać to wyraźnie – swoje piętno wycisnęła historia. Tak jak po roku 1989, w dobie III Rzeczypospolitej zespoły angażowały się w uroczystości religijne, tak wcześniej za czasów PRL-u, angażowały się w imprezy, którym patronowały ówczesne władze, włącznie z najbardziej zideologizowanymi imprezami, jak te, które obchodziła Milicja Obywatelska, ORMÓ i SB. Niezależnie zaś od czasu historycznego, czy to chodziło o czasy przedwojenne, czy powojenne, czy wreszcie o najnowsze, zaznaczyć trzeba, że jak na tak niewielką miejscowość mamy tu do czynienia z prężną i niekiedy bardzo ambitną działalnością muzyczną.

Nie wszystko naturalnie udało się autorowi pracy odtworzyć, przede wszystkim z uwagi na brak źródeł. Jako najbardziej interesującą perspektywę badawczą należy uznać dawne życie muzyczne Grabowca w wiekach XVII, XVIII i XIX, co oczywiście uzależnione jest od znalezienia nieznanych dotąd przekazów historycznych. Warto też bliżej zbadać – co ponownie wiąże się z poszukiwaniem nowych źródeł – przedwojenną kulturę muzyczną, zwłaszcza historię chóru kościelnego i orkiestry strażackiej. Kroki takie warto podjąć, bo wydaje się, że kultura muzyczna w Grabowcu prezentowała się jeszcze bardziej okazale, aniżeli odsłania to znany materiał źródłowy.

Bibliografia

1. Dokumenty źródłowe

Chór 700-lecia Grabowca, oprac. Mieczysław Kulik, mps, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik domu kultury, 1989, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik domu kultury, 1991/92, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik placówki społeczno-kulturalnej, rok 1991/92, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć – Chór wiejski w Bereściu, 1986-1990, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć – Chór Żeński „Grabowczanka”, 1982, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć – Kapela Ludowa; lata 87, 88, 89, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć – Kapela Ludowa, lata 1991-1994, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć – Kapela Ludowa, rok 1997, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć – Kapela podwórkowa; lata 1985/86/87/88/89, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć orkiestry dętej w Grabowcu, 1983-1988, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć orkiestry dętej w Grabowcu, 1993-1994, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć - Orkiestra Dęta 2004, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć – Zespół Chóralny KGW w Grabowcu, 1980, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Dziennik zajęć – Zespół artystyczny w Wolicy Uchańskiej; rok 1985/86/87, rkp., Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Folder Kapeli ludowej, 1992, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Folder Chóru w Wolicy Uchańskiej, 1994, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Folder Chóru Ziemi Grabowieckiej, 1993, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Folder Orkiestry Dętej w Grabowcu, 1993, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Kapela Ludowa w okresie 10-letniej działalności artystycznej 1982-1992, Mieczysław Kulik, mps, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Kronika Parafii Grabowiec od 1 V 1948 do 31 XII 1963r, t. 1, Parafia Św. Mikołaja w Grabowcu.

Kronika Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, (przed rokiem 2000)

Kronika Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, od roku 2000.

Kronika, rkp.-mps, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Krótką historią działalności artystycznej Kapeli Ludowej w Grabowcu, napisana z okazji 5-lecia istnienia. 1987 Mieczysław Kulik, mps, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

Krótki rys historyczny osady i parafii Grabowiec, msp, oprac. ks. Stefan Sawecki, Parafia Św. Mikołaja w Grabowcu.

Parafia rzymsko-katolicka w Grabowcu 1921,24,27,30 Pismo do Starosty Hrubieszowskiego z posterunku policji w Grabowcu z dnia 31 V 1931 nr 1562, Starostwo Hrubieszowskie, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie.

Stowarzyszenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu, Protokół z Walnego zebrania 5 XII 1935 roku, Starostwo Hrubieszowskie, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie.

Stowarzyszenie Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu, Protokół sprawozdawczy z Tygodnia Obrony Przeciwpozarowej w Grabowcu, Starostwo Hrubieszowskie, Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie.

Wspólnym wysiłkiem – moje pierwsze kontakty z Grabowcem, lata 1966-1968, opr. Wacław Jaroszyński, rkp.-mps.

Wolica Uchańska – Chór, Mieczysław Kulik, mps, 1994, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

X lat działalności Orkiestry Dętej – Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, Mieczysław Kulik, mps, Gminny Ośrodek Kultury w Grabowcu.

2. Relacje ustne

Chodun Wacław – informacje z 11 XII 2009.

Iwanienko Józef – informacja z 13 XII 2009.

Kanikuła Edward – informacje z 20 IX 2010.

Karczmarczuk Ryszard – informacje z 15 V 2011.

Pawłowski Stanisław – informacje z 26 II 2010.

Sałata Janina – informacje z 15 XII 2010.

Sokołowska Irena – informacja z 16 I 2010.

Świca Krzysztof – informacje z 14 III 2011 i 2 IV 2011.

3. Literatura

- Biliński Zbigniew *Chór Parafii Wniebowzięcia NMP w Biłgoraju*, praca magisterska, Instytut Muzyki UMCS, Lublin 2001.
- Bronisz Marcin, *Dzieje Chóru „Lutnia Kościelna”*, [w:] *Lubartów i Ziemia Lubartowska*, red. Wiesław Śladkowski, Barbara Gąsior, Maria Kozioł, Lubartów 2006.
- Danczowska Halina, *Dom Kultury Kolejarza w Lublinie 1948-2008*, Lublin 2008 „Głos Świdnika” nr 6(233) 1 V 1969.
- Gradowski Dariusz, *Kolejowa Orkiestra Dęta w Zduńskiej Woli-Karsznicach*, praca magisterska, Instytut UMCS, Lublin 2006.
- Greniuk Franciszek, *Grabowiec*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. Jan Walkusz, Lublin 1993.
- Jaroszyński Wacław, *Siedem wieków Grabowca*, Lublin 1991.
- Jaroszyński Wacław, *Władysław Czachórski artysta malarz, 1850-1911*, „Kalendarz Lubelski” 1982.
- Jaroszyński Wacław, *Władysław Czachórski – żywot i sprawy*, Lublin 2004.
- Jasiński Tomasz, *Z muzycznej przeszłości Czemernik. Od szesnastego wieku do czasu międzywojennego*, [w:] *Czemierniki. Ziemia czemiernicka. Ludzie, wydarzenia, pamiątki*, red. Marian Mazurek, Czemierniki 2009.
- Kaczmaro Marian, *Dzieje Parafii Grabowiec*, praca magisterska, Lublin 1968.
- „Kronika Muzyczna Organistów Diecezji Lubelskiej”, 1926 nr 2, 3, 1927 nr 2(5), 3(6), 1927 nr 2(10), 1930 nr 2(13), 1931 nr3(17), 1932 nr 2(19), 1934 nr 3.
- „Kurier Lubelski” 4 III 1969.

Michalski Dariusz, *Piosenka przypomni ci... Historia polskiej muzyki rozrywkowej. Lata 1945 – 1958*, Warszawa 2010.

Padiasek Anna, *Chór Parafialny we Frampolu. Historia, działalność, repertuar*, praca magisterska, Instytut Muzyki UMCS, Lublin 2001.

„Sztandar Ludu” 4 III 1969.

„Zielony Sztandar” – Dodatek Ilustrowany 19 VII 1987, nr 29.

Zakrzewska-Nikiporczyk Barbara, *Działalność wielkopolskich chórów kościelnych w latach 1870 – 1919*, „Muzyka” 1977 nr 3.

4. Strony internetowe

www.grabowiec.com.pl (*Grabowiecki słownik biograficzny*, oprac. Renata Kulik, Henryk Kulik, *Monografia Zespołu Szkół im. Henryka Sienkiewicza w Grabowcu*, t. 1, oprac. Wojciech Kulik, Renata Kulik, Henryk Kulik, *Historia Grabowca*, zdjęcia z lat 1900-2011, *Monografia rzymskokatolickiej parafii św. Mikołaja w Grabowcu*, t. 1, Renata Kulik, Henryk Kulik).

www.tnn.pl (Adolf Krzyszczyk, *Historia mówiona*, nagrywała Marta Grudzińska, Mieczysław Goździewicz, *Historia mówiona*, nagrywała Marta Grudzińska).

www.grabowiec.nspace.pl.

Aneks

1. Fotografie

1. Orkiestra Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu, 3 maja 1930 roku. W drugim rzędzie siedzą: Piotr Orocki (trzeci od lewej), Jan Łapiński (czwarty od lewej), Michał Rybka (piąty od lewej); w trzecim rzędzie stoją: Bronisław Pyska (pierwszy od lewej), prawdopodobnie Swatko (drugi od lewej), w czwartym rzędzie stoją: prawdopodobnie Świca (pierwszy od lewej), Stanisław Buczak (czwarty od lewej) w ostatnim rzędzie stoją: Aleksander Boczkowski (pierwszy od lewej), Stanisław Kontek (trzeci od lewej). Fotografia ze strony www.grabowiec.com.pl

2. Orkiestra Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu, około 1930 roku. Fotografia ze strony www.grabowiec.com.pl.

3. Orkiestra Ochotniczej Straży Pożarnej w Grabowcu. 17 marzec 1930 roku. Kurs dla oficerów O.S.P. w Grabowcu. Fotografia ze strony www.grabowiec.com.pl.

4. Zespół Mandolinistów (żeński), 31 maja 1934 roku. Od lewej: Aleksandra Różańska (druga), Regina Boczkowska (trzecia), Weronika Odrocka (czwarta), Leon Wójtowicz, Helena Kicińska (szósta), Stefania Grela (ósma), Janina Kalinowska (dziewiąta). Na zdjęciu są też Hnida Kleiner, Barbara Szpyra. Fotografia pochodzi z www.grabowiec.com.pl, (zdjęcie ze zbiorów Marii Ciszewskiej).

5. Zespół Mandolinistów (mieszany), 31 maja 1934 roku. W pierwszym rzędzie siedzi Janina Kalinowska; w drugim rzędzie od lewej siedzą: Weronika Odrocka, nauczyciel Leon Wójtowicz, Stefania Grela. Na zdjęciu są także Pawłowski, Gorczyński. Fotografia pochodzi z www.grabowiec.com.pl, (autor Leon Sokołowski, zdjęcie ze zbiorów Marii Ciszewskiej).

6. Zespół muzyczny z lat 50. W pierwszy rządzie od lewej: Bazyli Juszcak, Franciszek Skrzyński, Furmańczuk, Piotr Mirzwa, Ogórek; w drugim rządzie od lewej: Franciszek Szpak, Władysław Mirzwa i Sadowski (czwarty). Fotografia ze zbiorów Iwony Karczmarsz (www.grabowiec.com.pl).

7. Zespół muzyczny, rok 1969. W pierwszy rządzie, trzeci od lewej: Zbigniew Makuch, w drugim rządzie, pierwszy od lewej: Jan Diduch. Fotografia ze zbiorów Tadeusz Nosko (www.grabowiec.com.pl).

8. Chór szkolny, rok 1965. W środku prowadzący, nauczyciel j. rosyjskiego, Józef Kuszyk. Fotografia ze strony www.grabowiec.pl

9. Chór 700-lecia, 22 lipca 1968 roku. „Narodowe Święto Odzyskania Niepodległości” w Hrubieszowie, obchodzone w czasach PRL-u. (jedno z pierwszych zdjęć zespołu). Fotografia ze zbiorów Lucyny Zawalskiej i Romana Karczmarczuka (www.grabowiec.com.pl).

10. Chór 700-lecia, obchody 700 lecia Grabowca. W środku stoi Aleksander Woźnicki. [Za:] *Wspólnym wysiłkiem...*

11. Chór żeński *Grabowczanka*, lata 70 XX wieku. Na akordeonie gra Jan Borsuk. Fotografia ze zbiorów Lucyny Zawalskiej (www.grabowiec.com.pl).

12. Chór 700-lecia, występ w Hrubieszowie w 1969 roku. Dyryguje Aleksander Woźnicki. W pierwszym rzędzie od lewej stoją: Zbigniew Materna, Bronisław Mirzwa, Jerzy Sacawa, Mieczysław Zawalski, Adolf Unifantowicz, Waław Ilczuk, Antoni Boczkowski, Władysław Karczmarczyk, Waław Pawłowski, Adolf Kontek; w drugim rzędzie od lewej stoją: Wincenty Boczkowski, Roman Karczmarczuk, Stanisław Nowaczewski, Czesław Kalinowski, Bolesław Boczkowski, Waław Nowaczewski, Edward Lisiuk, Waław Goździejewski, Marian Kasprowicz, Leon Orzechowski, Andrzej Skórka; w trzecim rzędzie od lewej stoją: Zygmunt Boczkowski, Bolesław Kanikuła, Edward Boczkowski, Bolesław Sieczkowski, Edward Szpyra, Edward Prystupa, Edward Pawłowski, Piotr Oleszczuk, Henryk Boczkowski. Fotografia ze zbiorów Elżbiety Widymy (www.grabowiec.com.pl).

13. Artykuł ze „Sztandaru Ludu” po IV Festiwalu Pieśni Partyzanckiej w Kraśniku, 13 maja 1972 roku. *Kronika, rkp.-mps*

14. Chór 700-lecia, 13 maj 1972 roku. IV Festiwal Pieśni Partyzanckiej w Kraśniku. Pierwszy z prawej, dyrygent, Piotr Zawalski. Fotografia ze zbiorów Stanisławy Zawalskiej (www.grabowiec.com.pl).

15. Chór żeński *Grabowczanka*, rok 1977. W pierwszym rzędzie od lewej siedzą: Weronika Nowaczewska, Wincentyna Organista, Augustyna Kodeniec, Halina Zawalska, Izabella Boczkowska; w drugim rzędzie od lewej stoją: Cerella Oleszczuk, Julia Zarębska, Feliksa Orzechowska, Leokadia Sawiniec, Lucyna Januszewska, Olga Surma; w trzecim rzędzie od lewej stoją: Zofia Margol, Janina Prus, Kazimiera Czubara, Czesława Grechuta, Halina Woszek, Alina Pietnowska, Maria Oleszczuk. Fotografia ze zbiorów Lucyny Zawalskiej (www.grabowiec.com.pl).

16. Orkiestra Dęta Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, rok 1985. Fotografia ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

17. Żeński Chór w Bereściu, rok 1986. W środku, z akordeonem, prowadzący – Piotr Zawalski. Fotografia ze zbiorów Stanisławy Zawalskiej (www.grabowiec.com.pl).

18. Kapela ludowa w Grabowcu, druga połowa lat 20 XX wieku. W środku siedzi Maria Zarębska; od lewej stoją Janusz Buczkowski, Roman Kaziczak, Bolesław Kanikuła, Bronisław Malinowski, Mieczysław Kulik, Edward Kanikuła, Świca. Fotografia ze zbiorów Edwarda Kanikuły.

19. Kapela Ludowa, zdjęcie z pierwszej strony Dodatku Ilustrowanego nr 29 do „Zielonego Sztandaru” z 19 VII 1987 roku. Ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

20. Chór Ziemi Grabowieckiej, Centralne Święto Ludowe w Zamościu, 1 czerwca 1987 roku. W środku, dyrygent, Edward Kanikuła. Fotografia ze zbiorów Edwarda Kanikuły.

21. Orkiestra Dęta Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu, dni Bereścia, 17 maja 1987 roku. Dyryguje Krzysztof Świca. Ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

22. Chór z Bereścia, 17 maja 1987 roku. Ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

23. Kapela ludowa z Grabowca na występach w Łucku, 27-28 maja 1988 roku. Fotografia ze zbiorów Edwarda Kanikuły.

24. Chór z Wolicy Uchańskiej. Fotografia ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

25. Kapela Podwórkowa, Szystowice 27 VIII 1988 rok. Od lewej: Zbigniew Daniec, Jan Medak, Edward Kanikuła, Mieczysław Kulik, Janusz Boczkowski. Fotografia ze zbiorów Edwarda Kanikuły.

26. Kapela Ludowa, rok 1992. W pierwszym rzędzie: Mieczysław Kulik; w drugim rzędzie od lewej: Krzysztof Świca, Aleksander Świca, Janusz Buczkowski, Roman Kaziczak. Fotografia ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

27. Chór *Kantata*, rok 1993. Dyryguje Edward Kanikuła. Fotografia ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

28. Chór *Kantata*, koncert dla biskupa Jana Śrutwy. Dyryguje Edward Kanikuła. Fotografia ze zbiorów Edwarda Kanikuły.

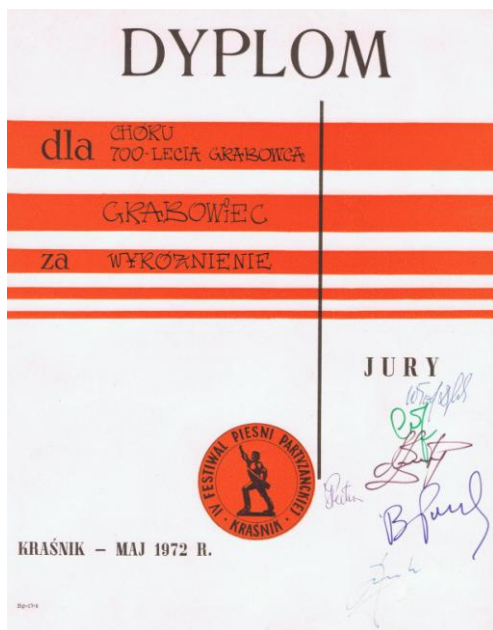

29. Kapela Ludowa. Zamojskie Spotkania Folklorystyczne w Zwierzyńcu, 16 lipca 2000 roku. Kapela idzie z tyłu w czarnych marynarkach. Fotografia ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

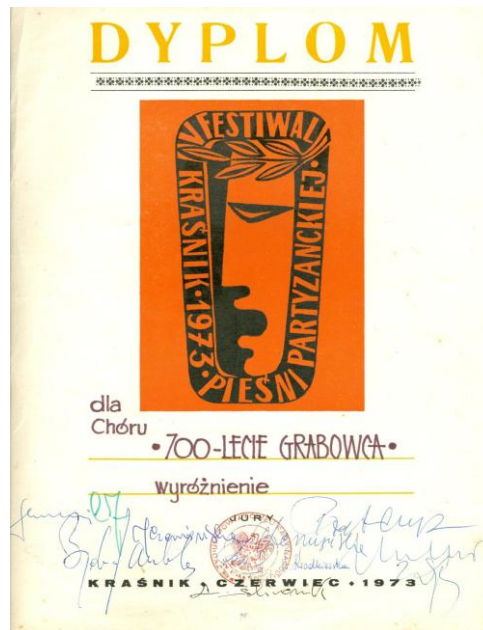
2. Faksymile dokumentów

2.1. Ilustracje 1 – 17 Dokumenty dotyczące Chóru Ziemi Grabowieckiej.
Ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu (nr 1, 3 – 17) i
Ryszarda Karczmarczuka (nr 2)

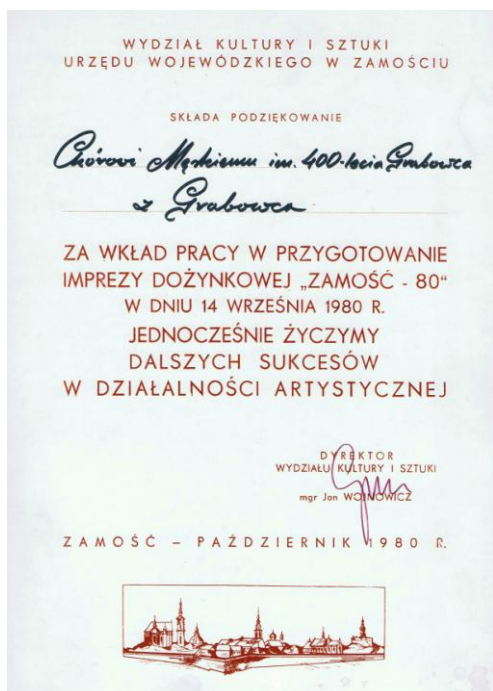
Il. 1.

Il. 2.

Il. 3.

Il. 4.

II. 5.

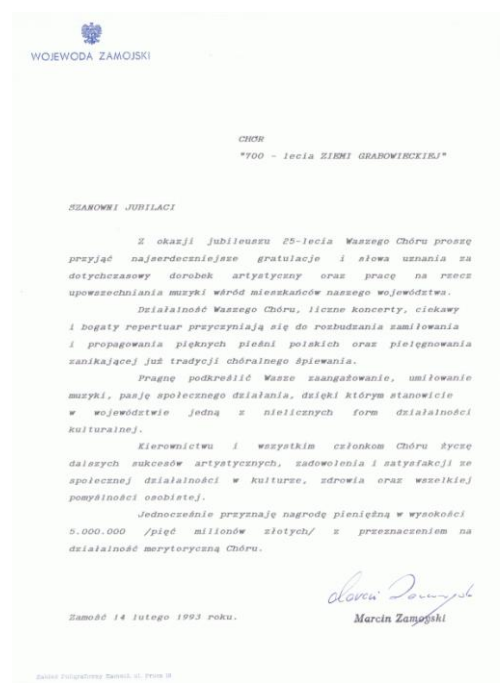
II. 6.

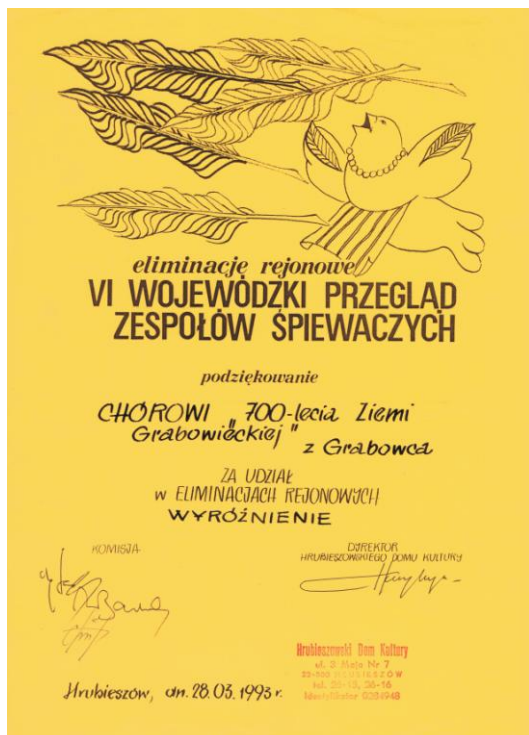
II. 7.

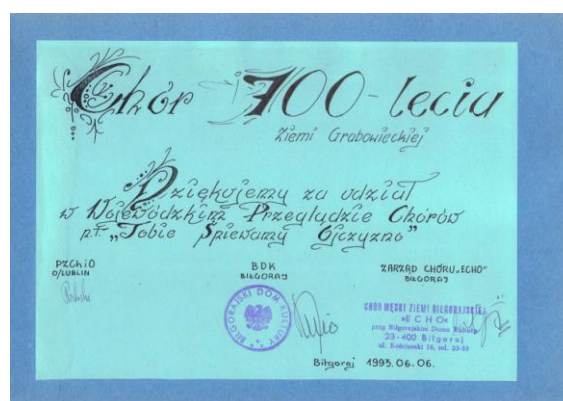
II. 8.

II. 9.

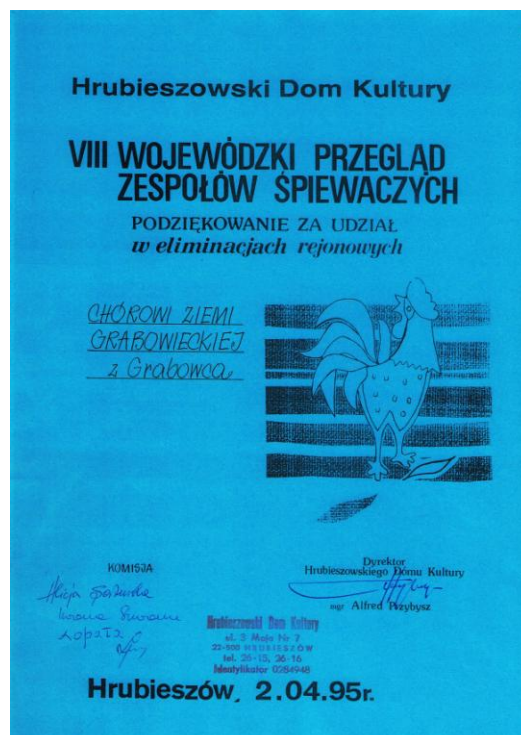
II. 10.

II. 11.

II. 12.

II. 13.

II. 14.

II. 15.

II. 16.

Profetariusze wszystkich Krajów łączcie się!

SZTANDAR

LUDU

**ORGAN
KW PZPR
W LUBLINIE**

ROK XXV. NR 54 (7683)
ŚRODA, 5 MARCA 1969 R.
A
Cena 50 g

PUBLICZNOŚĆ, która przybyła wieczorem na galowy koncert powiatu hrubieszowskiego mogła jeszcze (jeżeli tego nie zrobiła w godzinach wcześniejszych) obejrzeć wyjątkowo interesującą wystawę malarstwa i rzeźby kilku twórców ludowych tego regionu, porozmawiać przy sposobności z obecnym na wystawie autorem najciekawszych bodajże prac w tej ekspozycji — sędziwym Stanisławem Karulakiem. Karulak maluje i rzeźbi swoje obrazy (niektóre tylko maluje). Są to wszystkie utwory z fabułą, niektóre zaopatrzone podpisem. Np. „Zagłoba zwyciężył Tatarów i kazał im się powiesić”. Albo: „Przybyli ułani pod okienko”. Twórczość tego artysty jest na pewno warta szerszej popularyzacji, tym bardziej, że atmosfera wokół tzw. sztuki ludowej jest w tej chwili jak najbardziej sprzyjająca.

Ale sprawę regionalnej plastyki poruszam tu mimochodem, bo właściwym tematem jest przecież koncert galowy powiatu. A ponieważ ten rozpoczął się ze sporym opóźnieniem, więc czas oczekiwania skracają sobie członkowie kontemplowaniem najświeższych wrażeń z innej dziedziny sztuki.

Ale oto gaśnie światło, rozsuwa się kurtyna, rozpoczyna się koncert. Na estradzie kilkudziesięcioc osobowy chór męski z Grabowca. Jest to wieś o bardzo zaskakujących koligacjach z historią. Wzmianki o niej znajdujemy już w latopisach z XIII wieku, a pod koniec wieku XIV, gdy przechodzi w posiadanie książąt mazowieckich, otrzymuje nawet prawa miejskie. Dziś Grabowiec jest wsią, ambitną kulturalnie. Miłośnicy regionu wyszukali więc datę, kiedy to po raz pierwszy była o Grabowcu mowa

i obliczyli, że stało się to 700 lat temu. Z programu uroczystości 700-lecia, która odbyła się w ubiegłym roku przywieziono na festiwal własną grabowiecką kantatę „Ojczyzna nasza”. Muzykę skomponował Aleksander Woźnicki — kierownik, dyrygent chóru, a słowa ułożył Adolf Krzyszcak — pracownik miejscowego handlu. Koncert rozpoczęło właśnie tą kantatą (nie licząc wstępnej „Hej do naszego miasta” mającej charakter powitalnego preludium). Trudno nie zwrócić uwagi, że

jednolitym stylu ludowej pieśni. W ogóle chór z Grabowca zainteresował publiczność, toteż brawa były ciepłe, serdeczne. Wydaje się jednak, że opiekunowie zespołu (w tym także i Zaw. Rolników) powinni pomóc grabowieckiemu chórowi w pokonaniu podstawowych trudności, jakim jest tu przede wszystkim repertuar.

Jeżeli chodzi o akcenty regionalne, to w koncercie wieczornym były one raczej znikome, choć nie powiem, że całkowicie nieobecne. —

Spotkanie ze sztuką powiatu hrubieszowskiego

Grabowiec nazywany tu jest miastem. Mieszkańcy więc, pomni na dawną świetność nie tracą nadziei, że podupadłej i zdegradowanej od kilku stuleci miejscowości zdołają przywrócić dawną rangę i nową świetność.

Ale na razie Grabowiec jest wsią, a produkujący się na estradzie ludzie są rolnikami. Chór powstał rok temu, patronem jego jest TWP i Uniwersytet Kultury, a właściwą jego „dużą”, bo dyrygentem, pedagogiem a jak trzeba, to i kompozytorem — jest wspomniany wyżej A. Woźnicki.

W zaprezentowanym programie, który obejmował popularne piosenki ludowe, patriotyczne, żołnierskie nie brakowało też kompozycji własnych kierownika chóru. Niektóre świeckie przyspiewki wyraźnie pobrzmiewały motywem koładowym. Najlepiej wypadły utwory utrzymane konsekwentnie w

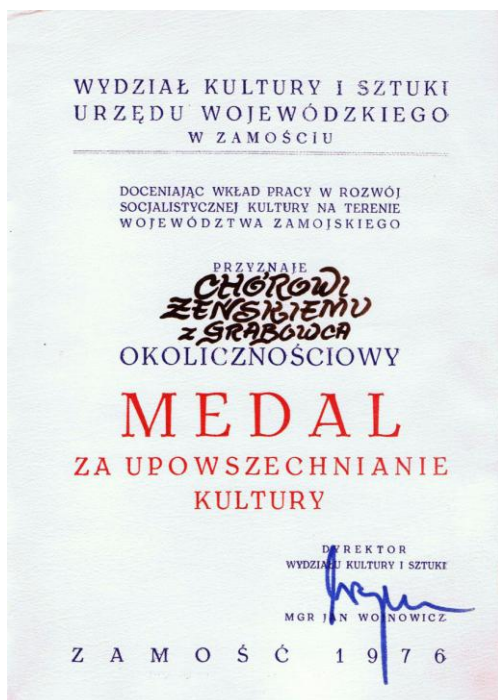
Koncert nie stanowił poza tym jakiejś kompozycyjnej całości. Miejsce serdecznie oklaskiwane chóry rolników zajęła na pewien czas utalentowana i sympatyczna młodzież z Technikum Rolniczego w Turkowicach, która w dowcipnym montażu skeczów, monologów, piosenek zaprezentowała nam lekcję savoir-vivre'u. Publiczność dobrze bawiła się na tym ilustrowanym wykładzie, nagradzając uroczymi „prelegentów” z Turkowic oraz ich reżysera — nauczycielkę Technikum Reginę Lipert oklaskami, wyrażającymi sympatię i uznanie. Nie był to może najważniejszy temat akurat na festiwalową okazję, ale jak się wydaje, organizatorom hrubieszowskiego koncertu chodziło o pokazanie, co się aktualnie dzieje w kulturze wsi tego powiatu.

Wiec pod tym względem program jako całość spełnił swoje zadanie.

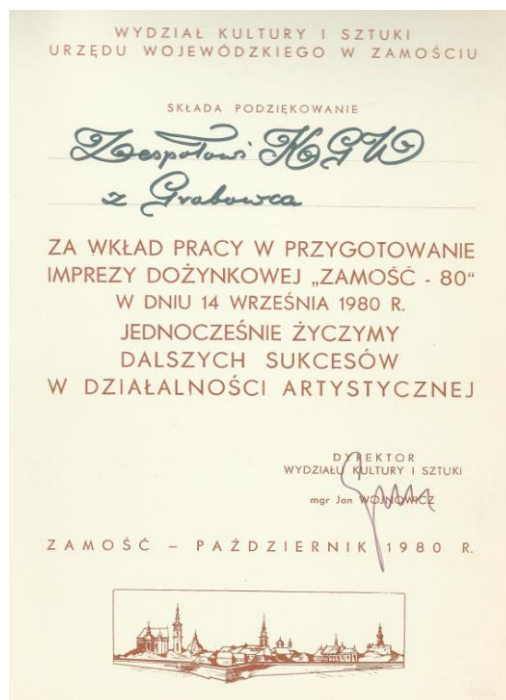
W. Korneluk

2.2. Ilustracje 18 – 32. Dokumenty dotyczące Zespołu Śpiewczego Koła Gospodyń Wiejskich z Grabowca *Grabowczanka*, Chóru z Wolicy Uchańskiej, Zespołu wokalnno-instrumentalnego i chóru z Bereścia

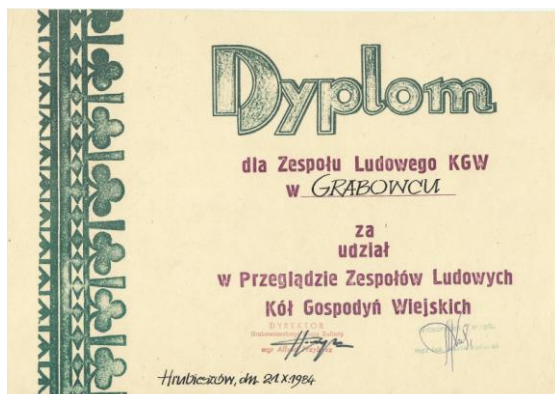
Il. 18.

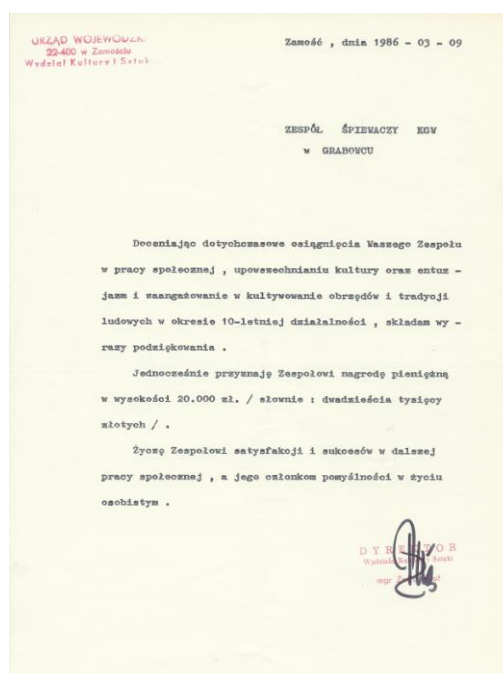
il. 19.

Il. 20.

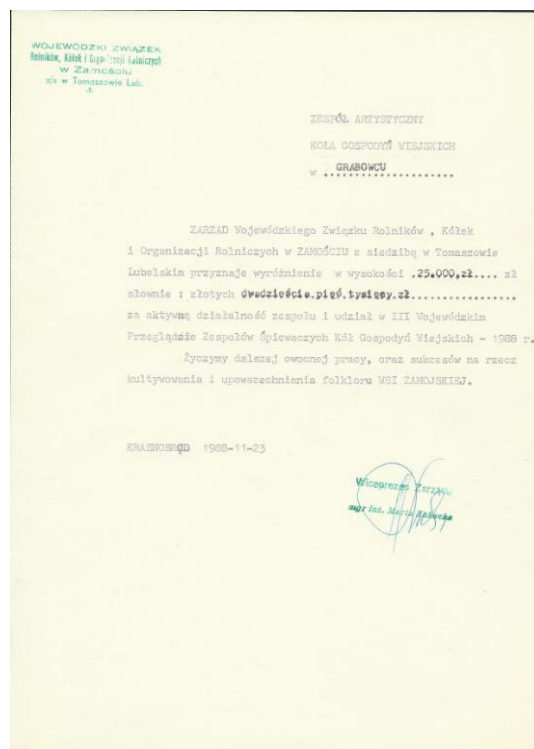
Il. 21.

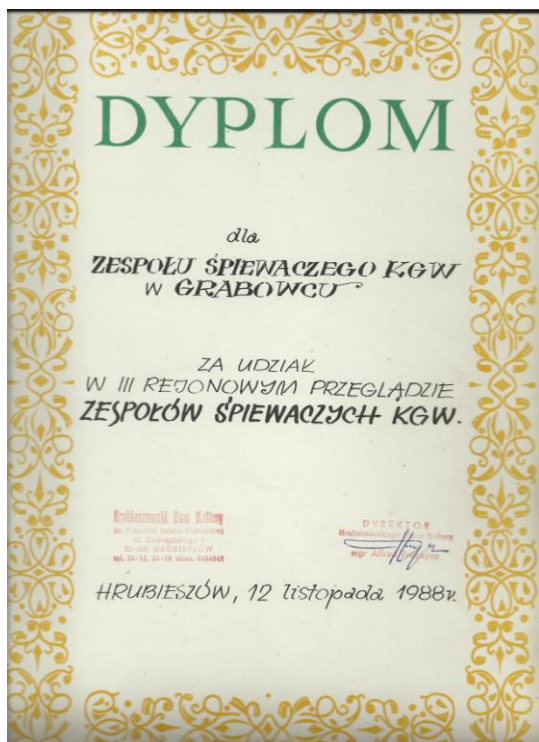
II. 22.

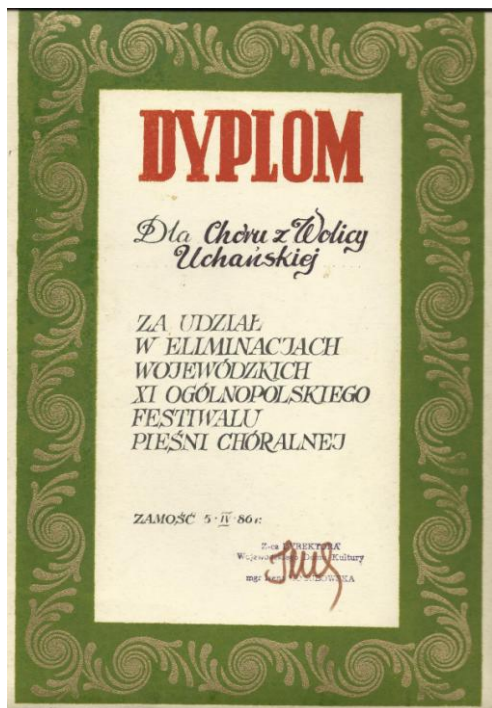
II. 23.

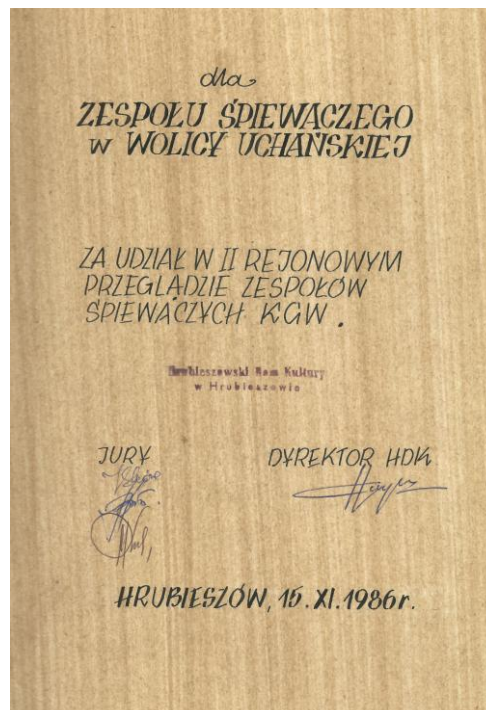
II. 24.

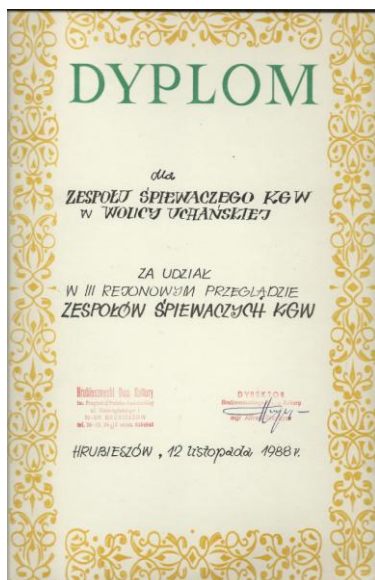
II. 25.

II. 26.

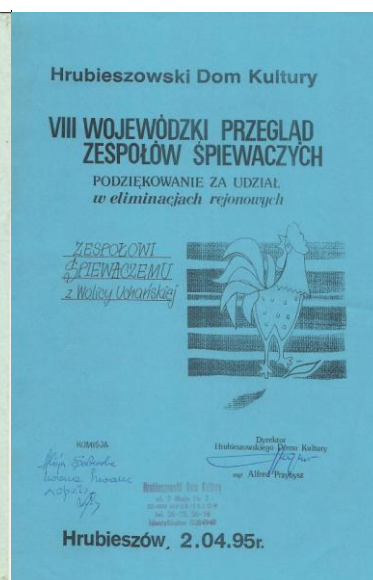
II. 27.

II. 28.

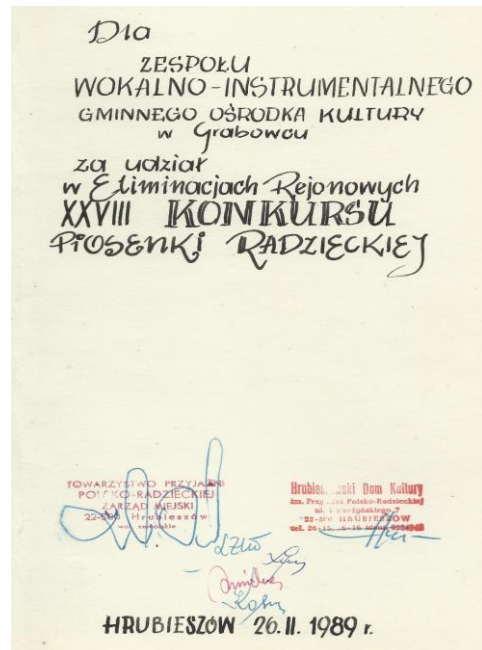
II. 29.

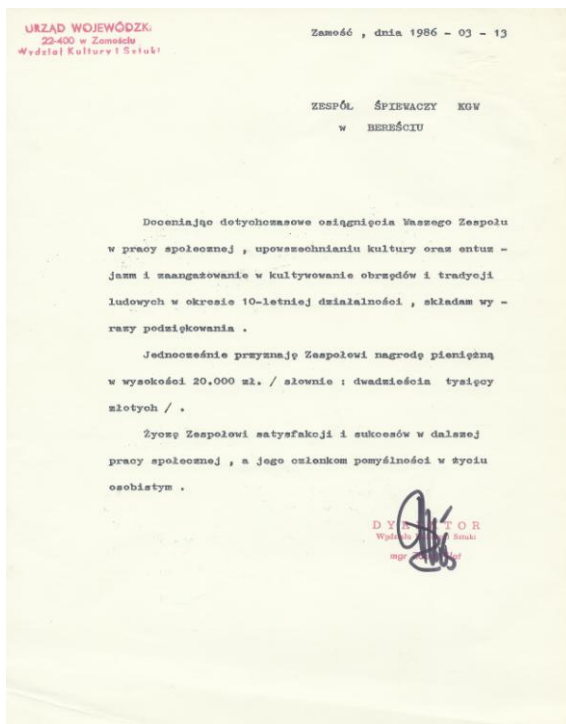
II. 30.

II. 31.

II. 32.

2.3. Ilustracje 33 – 36 Foldery Chóru Ziemi Grabowieckiej, Orkiestry Dętej Gminnego Ośrodka Kultury, Kapeli Ludowej i Chóru z Wolicy Uchańskiej. Ze zbiorów Gminnego Ośrodka Kultury w Grabowcu.

II. 33.

SKŁAD PODSTAWOWY CHÓRU W CHWILI OBECNEJ

1. Król Ełmiński	11. Nowaczewski Stanisław
2. Dyrygent	12. Nowaczewska Weronika
3. Boczkowski Edward	13. Oleszczuk Maria
4. Boczkowska Irena	14. Oleszczuk Piotr
5. Boczkowska Maria	15. Dłuzka Alina
6. Gerdias Wiesława	16. Piętowska Janina
7. Kołodyńska Janina	17. Piętowski Ryszard
8. Koton Adolf	18. Sienicki Marian
9. Kukiela Bronisław	19. Staszczuk Jadwiga
10. Margol Stanisław	20. Żwoliński Mieczysław

FESTIWAL POWIATÓW W LUBLINIE -marzec 1969r.

SZANOWNI JUBILACI

Z największym szacunkiem i uznaniem, patrząc na lata pracy, na chęć i upór krzewienia tradycji kultury, życie dalszych owocnych i twórczych lat pracy w zespole. Grabowiec ma bogatą tradycję w historii swojego istnienia, mamy wspaniałych ludzi, doskonałych działaczy i administratorów kultury, mamy także uznanie i wsparcie w Samorządzie lokalnym, w Radzie i Zarządzie Gminy.

Nakłady finansowe świadczone na kulturę są dowodem wsparcia i jednocześnie pozwalają na kontynuację naszych tradycji ludowych. W rocznicę powstania zespołu składamy serdeczne podziękowanie.

Mieczysław KULIK

GMINNY OŚRODEK KULTURY
ul. Wolności 22-560 GRABOWIEC
TEL. 51

WYDAWCA: GOK W GRABOWCU

Opisanie graficzne - Alfred PRZYBYŁO
Serwis fotograficzny - ze zbiorów GOK
druk - GOK

GMINNY OŚRODEK KULTURY W GRABOWCU

CHÓR 700-LECIA ZIEMI GRABOWIECKIEJ

GRABOWIEC luty 1993

Rok 1993 jest rokiem jubileuszowym dla Chóru 700-lecia ZIEMI GRABOWIECKIEJ. 25 lat miało od pierwszych pieśni śpiewanych pod pałeczką dyrygentką Aleksandra Woźniackiego.

Dnia 15 listopada 1967 roku Przewodniczący i 7-cy Przewodniczący Komitetu Obchodów 700-lecia Grabowca Pan Wincenty Fort nauczyciel LO oraz lek. wet. Lucjan Banaszkiewicz na wniosek Pana Macława Jaroszyńskiego ze Świdnika, dawnego mieszkańca Góry Grabowieckiej, dla uświetnienia obchodów 700-lecia Grabowca, postanowili zorganizować w Grabowcu CHÓR MĘSKI.

Przewidywania nie zawiodły organizatorów, zgłosili się ludzie i w dniu 5 lutego 1968r. odbyła się pierwsza próba zespołu.

Dyrygentem chóru zostaje Pan Aleksander Woźniacki-miejscowy organista, na co wyraził zgodę Proboszcz Parafii Ksiądz Stefan Sawicki.

W tym okresie Grabowiec nie posiadał Domu Kultury, więc próby odbywały się w świetlicy szkolnej, której chętnie użyczyl Dyrektor LO Pan Aleksander Wojtas.

W roku 1987 do chóru męskiego dołączył chór żeński z Grabowca i powstał chór mieszany.

IV FESTIWAL PIEŚNI PARTYZANCKIEJ W KRAŚNIKU maj 1972r.-dyrygent Piotr ZAWAŁSKI

CHÓR MĘSKI 700-lecia ZIEMI GRABOWIECKIEJ

IV FESTIWAL PIEŚNI PARTYZANCKIEJ W KRAŚNIKU

Repertuar chóru jest bardzo różnorodny, obok utworów typowo ludowych, zespół wykonuje utwory partyzanckie, patriotyczne i kościelne.

Trudno zliczyć ilość koncertów w działalności zespołu.

DNI KULTURY RELIGIJNEJ

Miłość do pieśni jest dziedziczna, w chórze śpiewają pierwsi jego członkowie i założyciele chóru, jak również drugie pokolenie mieszkańców Grabowca, Grabowczyka, Siedliska i Bronisławki.

Z ważniejszych wydarzeń zespołu można wymienić nagrania w POLSKIM RADIO, udział w Dożynkach Centralnych, czterokrotny udział w finałach Ogólnopolskiego Festiwalu Pieśni o Pokoju, udział w Ogólnopolskich obchodach Święta Ludowego, a także koncerty na Ukrainie.

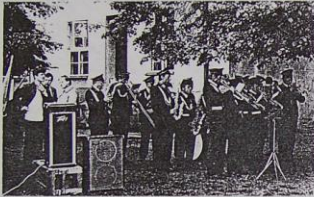
LISTA OSÓB CHÓRU 700-lecia ZIEMI GRABOWIECKIEJ, które występowały w minionym okresie:

DYRYGENCI:

1. Aleksander Woźniacki
2. Witold Matras
3. Piotr Zawalski
4. Zygmunt Królik
5. Mirosław Marysz
6. Macław Burdziński
7. Edward Kanikula

SPIEWACY:

1. Boczkowski Antoni	21. Lisjak Edward
2. Boczkowski Bolesław	22. Lisjak Teresa
3. Boczkowski Henryk	23. Łuszkiewicz Bolesław
4. Boczkowska Janina	24. Malinowski Bronisław
5. Boczkowski Janusz	25. Martyna Zbigniew
6. Boczkowski Wincenty	26. Mirza Bronisław
7. Boczkowski Zygmunt s. Jana	27. Nowaczewski Ryszard
8. Boczkowski Zygmunt s. Józefina	28. Nowaczewski Macław
9. Czuba Karolina	29. Oleszczuk Leon
10. Goździński Mieczysław	30. Pawłowski Edward
11. Ilczak Macław	31. Pawłowski Macław
12. Kaprowicz Marian	32. Prytypa Grzegorz
13. Karcmarczuk Roman	33. Prytypa Edward
14. Karcmarczuk Władysław	34. Sienicki Bolesław
15. Kanikula Bolesław	35. Skiba Piotr
16. Kalinowski Czesław	36. Solone Krystyna
17. Kodeniec Augustyn	37. Soroka Lucyna
18. Kodzien Edward	38. Szypka Edward
19. Koltun Franciszek	39. Uniatowski Adolf
20. Lisjak Jan	40. Żwoliński Mieczysław

UROCZYSTOŚCI Z OKAZJI 200-tniej ROCZNICY
UCHWALENIA KONSTYTUCJI 3-go MAJA

Bogata jest lista osób, które poświęcały i poświęcają swój czas, swoje chęci, upór i zdolności dla dobra kultury w Gminie Grabowiec. Za trudne i ciężkie lata wspólnej pracy składam wszystkim członkom serdeczne podziękowanie. Jednocześnie z ogromnym szacunkiem, z racji obchodzonego Jubileuszu, życzę dalszych dziesięcioleci owocnej pracy w orkiestrze.

Grabowiec, dawne miasto powiatowe, dziś osada, jest znanym ośrodkiem kulturalnym na Zamojszczyźnie. Nasze działania, pomysły i inicjatywy przynoszą chlubę Osadzie. Cieszymy się wielką przychylnością i zrozumieniem Wójt. Rady Gminy, jej Zarząd widzą potrzebę tej działalności. Wsparcia ekonomiczne pozwalają nam na wspólne muzykowanie, za co im serdecznie dziękujemy w dniu JUBILEUSZU ZESPÓŁU.

Mieczysław KULIK

AKTUALNY SKŁAD ZESPÓŁU

SKŁAD PODSTAWOWY ZESPÓŁU STANOWIĄ :

1. Krzysztof SWICA - Kapelmistrz
2. Kazimierz MEDAK - Kornet I
3. Roman RYCAJ - Kornet I
4. Jan SZADY - Kornet I
5. Roman KOŁODZIEJ - Kornet II
6. Zdzisław SKÓRZEWSKI - Kornet II
7. Adam WOJDA - Saksofon Altowy II
8. Mieczysław KULIK - Saksofon Altowy II
9. Jan MEDAK - Saksofon Tenor I
10. Piotr ZAWAŁSKI - Saksofon Tenor II
11. Kazimierz ZDROJKO - Saksofon Tenor III
12. Marian NIEDZWIEDZ - Baryton
13. Witold MAJUTEWICZ - Tenor I
14. Tadeusz TOMASZCZUK - Tenor II
15. Zdzisław HAWRO - Alt II
16. Ryszard KOWALCZUK - Alt I
17. Henryk WÓJCŁUK - Fuzon
18. Leon BYC - Bas II
19. Henryk WOŚ - Bas I
20. Janusz DUDZIEJ - Werble
21. Stanisław SZPAK - Cymble
22. Marian WINNIK - Bęben

GMINNY OŚRODEK KULTURY
22-560 GRABOWIEC
TEL. 51

WYDAWCA: GOK w GRABOWCU

Tekst - Mieczysław KULIK
Opracowanie graficzne - Alfred PRZYBYCZ
Serwiz fotograficzny - ze zbiorów GOK
Druk - HDK

GMINNY OŚRODEK KULTURY
W GRABOWCU

**ORKIESTRA
DĘTA W GRABOWCU**

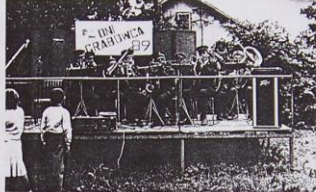
GRABOWIEC - LUTY 1993r.

ORKIESTRA DĘTA GMINNEGO OŚRODKA KULTURY
W GRABOWCU miała od dziesięciu lat kultywując muzykę w opracowaniu artystycznym. Założycielem orkiestry oraz jej opiekunem na przestrzeni mających dziesięciu lat jest Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury Pan MIECZYSLAW KULIK. Pierwszym kapelmistrzem orkiestry pozostaje Pan Bronisław PYSKA. Od grudnia 1986 roku obowiązkiem dyrygenta przyjmuje Pan Krzysztof SWICA, który funkcję tę pełni do chwili obecnej.

WSPÓLNE ZDJĘCIE PRZED JUBILEUSZOWYM KONCERTEM
Z OKAZJI 5-LECIA ROCZNICY POWSTANIA ORKIESTRY

Repertuar orkiestry jest bardzo różnorodny. Orkiestra wykonuje wiązanki melodii ludowych, utwory patriotyczne, marsze okolicznościowe i żałobne, a także utwory kościelne. W okresie dziesięcioletniej działalności artystycznej dała około 80 koncertów, prezentując piękno muzyki orkiestrowej w różnych regionach naszego kraju.

KONCERT ORKIESTRY PODCZAS OBCHODÓW
DNI GRABOWCA

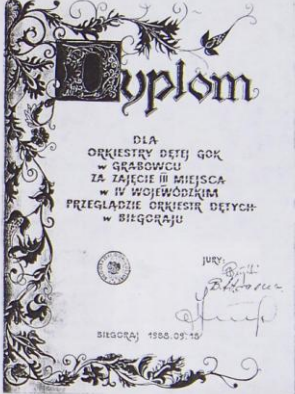
OSOBY, KTÓRE WYSTĘPOWAŁY W ORKIESTRZE

Osoby, które występowały w orkiestrze w okresie minionych lat.

1. Janusz BOCCZKOWSKI
2. Marian CHMIELEWSKI
3. Sławomir KRÓL
4. Stanisław MARCHWIANY
5. Stanisław MATWIEJCZUK
6. Wiesław MOSKWA
7. Waldemar MYDLAK
8. Bolesław PANAS
9. Bronisław PYSKA - dyrygent
10. Mirosław PROKOP
11. Krzysztof RYŃKO
12. Maciej RYŃKO
13. Lucjan SITARZ
14. Kazimierz SZADY
15. Aleksander SWICA
16. Janusz WICHROWSKI

ODSLONIĘCIE POMNIKA KU CZCI POLEGŁYCH ŻOŁNIERZY
Z RĄK ARMII CZERWONEJ - GÓRA GRABOWIECKA 17.XI.1989r.

Dyplom

DLA
ORKIESTRY DĘTĄ GOK
W GRABOWCU
ZA ZAJĘCIE III MIEJSCA
W IV WOJEWÓDZIM
PRZEGŁADIE ORKIESTR DĘTYCH
W BILGORAJU

JURY
Bilgoraj 1988.05.10

WOJEWÓDZKI PRZEGŁAD ORKIESTR DĘTYCH
W BILGORAJU - 26.V.1985 rok.

Wspólne zdjęcie po koncercie gościnnym w Lucku

Pierwsza wzmianka historyczna o GRABOWCU pochodzi z 1268 roku. Od 1594 roku Grabowiec posiadał prawa miejskie. Do 1772 roku – siedziba powiatu grabowieckiego. Status miasta utracił Grabowiec w 1866 r. Prace archeologiczne prowadzone na Górze Zamkowej potwierdziły historyczne informacje o szlaku obronnym i wczesnym osadnictwie w tym rejonie.

Rysunek zamku obronnego z palisadą i basztami (wg modelu W. Jaroszyńskiego)

**GMINNY OŚRODEK KULTURY
W GRABOWCU**

**KAPELA
LUDOWA
Z GRABOWCA**

Aktualny skład Kapeli

GMINNY OŚRODEK KULTURY
22-560 GRABOWIEC
TEL. 51

WYDAWCA: GOK w GRABOWCU

Tekst – Mieczysław KULIK
Opracowanie graficzne – Alfred PRZYBYSZ
Serwis fotograficzny – ze zbiorów GOK
Druk – HUK

GRABOWIEC – LUTY 1992r.

KAPELA LUDOWA GMINNEGO OŚRODKA KULTURY w GRABOWCU ma swoje bogate tradycje. W LUTYM 1992 ROKU MIAŁA 10 LAT od pierwszych taktów muzyki i pieśni wykonywanych przez kapelę. Założycielem zespołu, jego opiekunem jest Pan **MIECZYSLAW KULIK** – Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury. Repertuar kapeli jest niezwykle różnorodny. Obok melodii i przyspiewek typowo lubelskich kapela posiada w swoim repertuarze utwory pochodzące z innych regionów Polski – między innymi z Mazowsza, Podlasia, spód Rzeszowa, Krakowa i Kielc. W okresie 10-cio letniej działalności artystycznej kapela dała ponad 100 koncertów, prezentując piękno naszego folkloru w kraju, oraz za granicą.

SKŁAD PODSTAWOWY ZESPOŁU STANOWIĄ :

– Janina BOCZKOWSKA	– solista
– Janusz BOCZKOWSKI	– skrzypce
– Roman KAZIOŁAK	– kontrabas
– Mieczysław KULIK	– bębnek, śpiew
– Celina SIECZKOWSKA	– solista
– Aleksander SWICA	– skrzypce
– Krzysztof SWICA	– klarnet, trąbka, śpiew

Pierwszy skład Kapeli

Osoby, które występowały w kapeli w okresie minionych lat

- Bronisław Gęsiar
- Bolesław Kanikuła
- Edward Kanikuła
- Jan Kulik
- Teresa Lisiuk
- Bronisław Malinowski
- Maria Zarębska
- Mieczysław Zwoliński

Ileż wspomnień pozostaje z dawnych lat, z wojaży artystycznych, wspólnych zabaw, radości i wzruszeń. Ludzie przychodzą i odchodzą..... Pochłania ich praca, obowiązkowe rodzinne i zawodowe. Dlatego tak miło znów spotkać się razem przy takiej jak ta okazji, spróbować po latach swoich sił w śpiewie i muzykowaniu.

DOSTOJNY JUBILACI – z ogromnym szacunkiem patrząc na pełne twórczej pracy lata, życzymy dalszych rozpiewanych dziesięcioleci w "GRABOWIECKIEJ KAPELI".

Grabowiec jest znanym Ośrodkiem Kultury na terenie naszego województwa. Mamy wspaniałych ludzi, całym sercem zaangażowanych w sprawy kultury. Wielką jest także przychylność i zrozumienie Zarządu i Rady Gminnej dla spraw kultury. Wkład finansowy, który władze gminne świadczą na kulturę, umożliwiając między innymi istnienie takim zespołom jak Kapela Ludowa, o czym godzi się wspomnieć przy okazji Jubileuszu.

Mieczysław Kulik

Koncert w sali Hrubieszowskiego Domu Kultury

Koncert Kapeli w Iłowicach gm. Skierbieszów

108

2.4. List Jana Łapińskiego.

[illegible]

3. Dodatek pieśniowy

Siedemsetlecie Grabowca

słowa: Adolf Krzyszczyk

muzyka: Aleksander Woźnicki

The musical score is written on four staves in 4/4 time, marked 'Andante'. The key signature has one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The first staff begins with a treble clef and a key signature change to one flat. The second staff includes a 'Ref.' marking. The third and fourth staves continue the melody and lyrics.

(b) Andante (b) (b)

Nie du — że mias-te — czko u wzgó — rza Gdzie wą — ska prze — pły — wa tam

(b) (b) (b) Ref.

rze — czka O — po — wieść to bę — dzie nie — du — ża O dzie — jach na — sze — go mia — ste — czka Oj —

czy — zno na — sza Oj — czy — zno Jak pię — kne są Twoje dzie — je W Świe — to się — demset

- le — cia Nie — chaj na — sze ser — ce się śmie — je.

Nieduże miasteczko u wzgórza
Gdzie wąska przepływa tam rzeczka
Opowieść to będzie nieduża
O dziejach naszego miasteczka

Refren:

Ojczyzno nasza Ojczyzno
Jak piękne są Twoje dzieje
W Świąto siedemsetlecia
Niechaj nasze serce się śmieje

Na wschód od miasteczka nieznane
Widnieją obronne kurhany
A na masywnym nasypie
Stał kiedyś obronny zamek

Refren:

Pod zamkiem kręte tunele
Kilometrami ciągnące
Gdy obleżone przez wroga
Aż pod Dańczypol wiodące

Refren:

Herb też posiadał Grabowiec
Starostą ostatnim był Wilga
By bronić miasteczka i okolic
W basztach dział było też kilka

Refren:

Niech w sercach naszych zostanie
Pieśń o naszym miasteczku
Niech każdy z nas je kocha
Jak kocha matka swe dziecko²⁶⁹

²⁶⁹ Ostatnia zwrotka śpiewana w tonacji molowej (ze znakami przykluczowymi w nawiasach ponad pięciolinia).

Karnawał

słowa: Henryk Roztworowski

muzyka: Arek-Arkadiusz

Valse Lento

Kar-na-wał sza-ło-ny roz-po-czął się już zje-cha-li nam

go-ście zza gór i zza mórz i bia-li, i czar-ni z da-le-kich aż stref na

tej ma-ska-ra-dy sta-wi-li się zew

Przygrywka

Karnawał szalony rozpoczął się już,
Zjechali nam goście zza gór i zza mórz
I biali, i czarni z dalekich aż stref
Na tej maskarady stawili się zew.

Przez lądy i morza wędrował ich rój.
Nie fraki lecz khaki – to modny dziś strój.
Z maskami przybyli – maskowy to bal,
Bo wielki karnawał – un grand carnaval...

Zabawa już w pełni – rytm muzyki, szum
Poderwał w wir tańca bezbarwny ten tłum,
Hej, naprzód, wesoło ! Nie chcecie? To wstyd.
Pod walc Maginot'a i Siegfriedslied.

Na głowy konfetti posypał się grad,
Konfetti z ołowiu – czyś rad czy nie rad.
Z ołowiu – nie szkodzi, to tylko... ot tak,
By było weselej, by lepszy był smak.

Że bal kostiumowy – to ubierz się w stal.
Bo to już karnawał – es ist Karnaval.
Już walc odtańczony i mazur już był,
Siarczysty i krewki, aż w niebo szedł pył.

A teraz po polce puścili się w płas
I tańczą i tańczą „une belle contredance”.
W bufecie też tłoczno – koniaki i rum,
Iperyt i whisky popija ten tłum,

Armagnac, ekrazyt, koblery i gin.
Mieszają koktajle – kwas pruski też płyn.
Pij bracie i żygaj i smak dobry chwał,
Bo to już karnawał – a great carnival.

Narody w zawody puściły się w tan:
Marianna z John Bullem i Berta i Sam,
Bolszewik i Turek, i Murzyn, i Fin
W ten karnawałowy rzucili się młyn.

A kto im przewodził? I komu ten krzyk
Z tysiąca się piersi wyrywa: „Sieg, Sieg”?
I kto ten, co tłumom szalonym dał znak,
By szły na karnawał? Lecz kogoś tam brak.

Dlaczego? – pytacie – odpowiem wam wprost:
Bo tam nie karnawał, lecz wielki już post,
A post to czuwanie wśród ciszy i łez,
To coś w umartwieniu, aż zbliży się kres
Pokuty i bólu, czekanie i snów,
Na dzień Zmartwychwstania, co błysnie nam znów..

4. Wykaz utworów na płycie CD

1. *Niech żyje Polska*
2. *Oka*
3. Utwór niezidentyfikowany
4. *W polu grusza stoi*
5. *Córka sąsiada*
6. *Siedemsetlecie Grabowca*
7. *Wiwat, niech żyją nam*
8. *Hej ode wsi do miasta...*
9. *Lecą pieśni...*